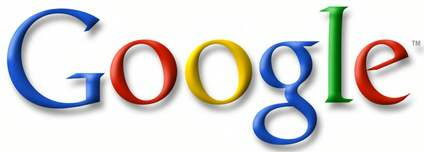

CHRISTO ET ECCLESIAE
VE RI TAS
SIGILLUM ACADEMIAE HARVARDIANAE IN NOV·ANG·

HENRIK IBSEN:

BRAND.

ET DRAMATISK DIGT.

ELLEVTE OPLAG.

KØBENHAVN.
GYLDENDALSKE BOGHANDELS FORLAG.
GRÆBES BOGTRYKKERI.
1889.

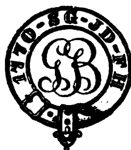
BRAND.

ET DRAMATISK DIGT

AF

HENRIK IBSEN.

ELLEVTE OPLAG.

KØBENHAVN.

GYLDENDALSKE BOGHANDELS FORLAG (F. HEGEL & SØN).

GRÆBES BOGTRYKKERI.

1889.

BRAND.

De handlende.

Brand.
Hans moder.
Ejnar, en maler.
Agnes.
Fogden.
Doktoren.
Provsten.
Klokkeren.
Skolemesteren.
Gerd.
En bonde.
Hans halvvoksne søn.
En anden bonde.
En kvinde.
En anden kvinde.
En skriverkarl.
Prester og embedsmænd.
Almue, mænd, kvinder og børn.

Fristeren i ødemarken.
De usynliges kor.
En røst.

(Handlingen foregår i vor tid, dels i dels omkring en fjordbygd på vestkysten af Norge.)

FØRSTE HANDLING.

(Oppe i sneen på fjeldvidderne. Tågen ligger tæt og tung; det er regnvejr og halvmørkt.)

BRAND (sortklædt, med stav og skræppe, kravler sig frem vestover). EN BONDE og hans halvvoksne SØN, (som har slået følge med, er noget bagefter).

BONDEN
(råber efter Brand).

Hej, fremmedkarl, far ej så fort!
Hvor er du?

BRAND.

Her!

BONDEN.

Du går dig bort!
Nu tykner skodden slig, at knapt
en ser så langt, som staven rækker —

SØNNEN.

Faer, her er spriker!

BONDEN.

Her er sprækker!

BRAND.

Og hvert et vejspor har vi tabt.

BONDEN (skriger).

Stands, mand! Guds bittre —! Her er bræen
skral som en skorpe! Tramp ej sneen!

BRAND (lyttende).

Jeg hører duren af en fos.

BONDEN.

En bæk har hulet sig indunder;
her er et dyb, som ingen bunder; —
det sluger både dig og os!

BRAND.

Frem må jeg, som jeg før har sagt.

BONDEN.

Det evner ingen mandemagt.
Kend; — her er grunden hul og sprød —
Stands, mand! Det gælder liv og død!

BRAND.

Jeg må; jeg går en stormands bud.

BONDEN.

Hvad heder han?

BRAND.

Han heder Gud.

BONDEN.

Og hvad er du for noget?

BRAND.

Prest.

BONDEN.

Kanhænde det; men jeg ved bedst,
at om du så var provst og bisp,
så ligger du i dødsens gisp

før dagen gryr, hvis du vil frem
på bræens undergravne brem.
(nærmer sig varsomt og overtalende.)
Hør, prest; om en er klog og lært,
han kan ej det, som er for svært.
Vend om; vær ej så strid og stiv!
En har jo kun det ene liv; —
går det, hvad har en så igen?
Der er en mil til næste grænd,
og skodden står så tyk, at den
kan skæres med en tollekniv.

BRAND.

Står skodden tyk, en lokkes ej
af blålysblink på vildsporsvej.

BONDEN.

Men her er is-tjern rundt omkring
og slige tjern er stygge ting.

BRAND.

Dem går vi over.

BONDEN.

Gå på vand?
Du holder mindre end du lover.

BRAND.

En har dog vist, — er troen sand,
så slipper karlen tørskod over.

BONDEN.

Ja, før i tiden; men i vor
han går tilbunds med hud og hår.

BRAND.

Farvel! (vil gå.)

BONDEN.

Du sætter livet til!

BRAND.

Hvis Herren for min død har brug, —
velkommen flom og fos og slug!

BONDEN (sagte).

Nej, han er både gal og vild!

SØNNEN (halvt grædende).

Faer, lad os vende! Der er tegn
til værre styggevejr og regn!

BRAND
(standser og nærmer sig igen).

Hør, bondemand; du sagde før,
at datter din, som bor ved fjorden,
har skikket bud, at snart hun dør;
men ej med saligt håb hun tør, —
hvis ej hun ser dig, — gå fra jorden?

BONDEN.

Gud bedre mig så sandt og visst!

BRAND.

Og til idag hun gav dig frist?

BONDEN.

Ja.

BRAND.

Ikke længer?

BONDEN.

Nej.

BRAND.

Så kom!

BONDEN.

Det er ugørligt værk. Vend om!

BRAND
(ser fast på ham).

Hør? Gad du hundred daler give,
ifald hun kunde saligt dø?

BONDEN.

Ja, prest!

BRAND.

To hundred?

BONDEN.

Hus og bø
jeg skulde gerne fra mig skrive,
ifald hun slukne fik i fred!

BRAND.

Men gad du give livet med?

BONDEN.

Hvad? Livet? Kære, vene —!

BRAND.

Nå?

BONDEN
(klør sig bag øret).

Nej, men der er da måde på —!
I Jesu navn, du får ej glemme,
at jeg har barn og kone hjemme.

BRAND.

Han, som du nævnte, havde moer.

BONDEN.

Ja, det var længe før ifjor; —

da hændte der så mangt et under;
det går ej slig til nuomstunder.

BRAND.

Far hjem. Dit liv er dødens vej.
Du ved ej Gud og Gud ej dig.

BONDEN.

Hu, du er hård!

SØNNEN
(trækker i ham).

Kom så afsted!

BONDEN.

Ja vel; men han skal følge med!

BRAND.

Skal jeg?

BONDEN.

Ja, blir du borte her
i dette Herrens vonde vejr,
og rygtes, hvad en ej kan dølge,
at vi gik hjemmefra i følge,
så trækkes jeg tilthings en dag, —
og drukner du i myr og tjern,
så dømmes jeg i bolt og jern —

BRAND.

Da lider du for Herrens sag.

BONDEN.

Mig rager ikke hans og dine;
jeg har alt mer end nok med mine.
Kom så!

BRAND.

Farvel!
(hult bulder høres langt borte.)

SØNNEN (skrigende).

Der går en skred!

BRAND

(til bonden, som har grebet ham i kraven).

Slip taget!

BONDEN.

Nej!

BRAND.

Slip straks!

SØNNEN.

Kom med!

BONDEN

(brydes med Brand).

Nej, fanden nappe mig —!

BRAND

(river sig løs og kaster ham i sneen).

Ja visst;
det kan du tro han gør tilsidst!

(går.)

BONDEN

(sidder og gnider armen).

Au, au; den karl er stiv og stærk.
Sligt kalder han Vorherres værk!

(råber idet han rejser sig.)

Hej, prest!

SØNNEN.

Han gik indover hejen.

BONDEN.

Ja, men jeg skimter ham endnu.

(råber igen.)

Hør, sig mig — kan du mindes, du,
hvor var det vi kom ud af vejen?

BRAND
(inde i tågen).

Ej trænges vejløbs kors for dig; —
du er alt på den brede vej.

BONDEN.

Gud give, at det var så vel,
så sad jeg godt og varmt ikveld.
(han og sønnen går østover igen.)

BRAND
(kommer tilsyne højere oppe og lytter ud mod den kant, hvor bonden gik).

De famler hjem. Du slappe træl,
sprang i dit bryst en viljes væld,
var ikkun evnen det, som skorted,
jeg skulde vejens møje kortet;
på dødstræt ryg, med foden såret,
jeg skulde glad og let dig båret; —
men hjælp er gavnløs for en mand,
som ikke vil, hvad ej han kan.
(går længere frem.)
Hm; livet, livet; det er svært,
hvor livet er de godtfolk kært!
Hver skrælling lægger slig en magt
på livet, som om verdens frelse,
al menneskenes sjælehelse,
var på hans skrale skuldre lagt.
De vil nok offre, Gud bevares!
Men livet, livet, — det må spares.
(smiler, som i en erindring.)
To tanker faldt som gut mig ind
og voldte lattervrid i maven,

og skaffed mig et barket skind,
når gamle skolemoer var gnaven.
Jeg tænkte mig en mørkræd ugle,
en fisk med vandskræk. Lydt jeg lo;
jeg vilde dem af sindet smugle,
men de hang i med tand og klo. —
Hvad kom det af, det lattervrid?
Jo, af den dunkelt følte splid
imellem tingen, som den er,
og tingen, som den skulde være, —
imellem det, at måtte bære,
og finde byrden altfor svær. —

Fast hver en landsmand, syg og frisk,
er slig en ugle, slig en fisk.
Han skabtes til et dybets yrke,
han skulde leve livets mørke, —
og det er det, som gør ham ræd.
Han spræller angst mod fjærens bred,
han skyr sit eget stjernekammer,
han skriger: luft og dagens flammer!

(standser et øjeblik, studser og lytter.)

Hvad var det der? Det lød som sang.
Ja, det er sang med latter blandet.
Hør, — nu et hurra, nu et andet, —
nu tredje — fjerde — femte gang!

Der rinder solen. Skodden letter.
Jeg øjner alt de vide sletter.
Derborte står det glade lag
i morgenskær på højderyggen;
vestover vidden kastes skyggen;
de skifter ord og nævetag.

Nu skilles de. De andre vender
mod øst, men to går vesterud.
Der skikker de, som sidste bud,
farvel med hat, med slør og hænder.

(Solen bryder alt mere og mere gennem tågen. Han står længe og ser ned på de kommende.)

Der glittrer lys om disse tvende.
Det er som skodden gjorde vej,
som lyngen klædte hæld og hej
og himlen lo om ham og hende.
De er visst syskend. Hånd i hånd
de springer over lyngens tæppe.
Se; pigen rører grunden neppe,
og han er ledig som en vånd.
Der strøg hun fra ham! Der hun veg,
da rap han vilde hende fange — —.
Nu vokser løbet til en leg —!
Hør; deres latter blir til sange!

Ejnar og Agnes, (let rejseklædte, begge blussende og varme, kommer legende frem over sletten. Tågen er borte; en klar sommermorgen ligger over fjeldet).

Ejnar.

Agnes, min dejlige sommerfugl,
dig vil jeg legende fange!
Jeg fletter et garn med masker små,
og maskerne er mine sange!

Agnes

(danser baglænds foran og smutter stedse fra ham).

Er jeg en sommerfugl, liden og skær,
så lad mig af lyngtoppen drikke;

og er du en gut, som lyster en leg,
så jag mig, men fang mig ikke!

EJNAR.

Agnes, min dejlige sommerfugl,
nu har jeg maskerne flettet;
dig hjælper visst aldrig din flagrende flugt, —
snart sidder du fangen i nettet!

AGNES.

Er jeg en sommerfugl, ung og blank,
jeg lystig i legen mig svinger;
men fanger du mig under nettets spind,
så rør ikke ved mine vinger!

EJNAR.

Nej, jeg skal løfte dig varligt på hånd
og lukke dig ind i mit hjerte;
der kan du lege dit hele liv
den gladeste leg, du lærte!

(uden at se det har de nærmet sig en brat styrtning; de står nu lige på randen.)

BRAND

(skriger ned til dem).

Stands, stands! Der er en afgrund bag!

EJNAR.

Hvem råber?

AGNES **(peger op).**

Se!

BRAND.

Berg jer itide!
I står på skavlens hule tag; —
den hænger udfor stupets side!

EJNAR
(slår armen om hende og ler op).

Det har ej nød med mig og hende!

AGNES.

Vi har et liv at lege rundt!

EJNAR.

I solskin er en færd os undt,
som først om hundred år har ende.

BRAND.

Da først I går tilbunds? Ja så!

AGNES (svinger sløret).

Nej, da går legen mod det blå.

EJNAR.

Først hundred år i glædestimlen,
med bryllupslamper tændt hver nat, —
et liv, et hundredårs tagfat —

BRAND.

Og så —?

EJNAR.

Så hjem igen — til himlen.

BRAND.

Nå, det er den, I kommer fra?

EJNAR.

Naturligvis; hvor ellers da?

AGNES.

Ja, det vil sige, allersidst
vi kom fra dalen øst for fjeldet.

BRAND.

Jeg syntes og jeg øjned hist
et skimt af jer ved vandløbskellet.

EJNAR.

Ja, det var der vi skiltes nys
fra vore venner og veninder
og trykked håndslag, favntag, kys,
som segl på alle dyre minder.
Kom ned til os! Jeg skal fortælle,
hvor Gud har været mageløs, —
så vil De fatte jublens vælde —!
Fy, stå ej der, som om De frøs!
Se så! Tin op! Det kan jeg lide.
Først er jeg maler, må De vide,
og det var allerede smukt
at skænke mine tanker flugt,
så jeg kan kogle liv i farver,
som han gør sommerfugl af larver.
Men aller prægtigst var dog Gud,
da han mig Agnes gav til brud!
Jeg kom fra syd, fra rejser lange,
med malerkassen på min ryg —

AGNES (ivrig).

Så kongeglad og frisk og tryg —
og kunde visst de tusend sange!

EJNAR.

Just som jeg gennem bygden strøg,
var hun deroppe på besøg.
Hun skulde drikke fjeldets luft

og sol og dugg og graners duft.
Mig drev en gudsmagt op mod fjeldet;
det sang i mig: søg skønhedsvældet
på granemo, langs skogens elv,
i skyflugt under himlens hvælv! —
Da malte jeg mit mesterstykke:
et rosenblus på hendes kind,
et øjepar, som lyste lykke,
et smil, som sang i sjælen ind —

AGNES.

Men hvad du malte, så du neppe, —
drak livets skål i blinde drag
og stod igen en solskinsdag
med stav i hånd og snøret skræppe —

EJNAR.

Da strøg den tanke mig forbi:
du har jo ganske glemt at fri!
Hurra! I hast blev friet, svaret,
og dermed var det grejdt og klaret.
Vor gamle doktor blev så glad,
at selv han ikke vidste hvad.
Så holdt han lag tre døgn tilende,
med sang og dans, for mig og hende;
fra foged, lensmand, skriver, prest,
al voksen ungdom kom som gæst.
Fra gården brød vi op inat;
men derfor endtes gildet ej; —
med flag på stang, med løv om hat,
op over li, frem over hej,
af flokken fulgtes vi på vej.

AGNES.

Vor færd på vidden var en dans,
snart to og to — og snart i krans.

EJNAR.

Af sølvstøp drak vi vinen sød —

AGNES.

I sommernatten sangen lød —

EJNAR.

Og skodden, som faldt tung fra nord,
strøg lydig væk, hvor frem vi foer.

BRAND.

Og nu går vejen —!

EJNAR.

Lige frem,
til byen.

AGNES.

Der jeg har mit hjem.

EJNAR.

Men først forbi de sidste toppe;
så ned til fjordens vik i vest;
på Egirs hest med dampen oppe
vi rider hjem til bryllupsfest, —
og så mod sydens land tilsammen,
lig svaner på den første flugt —!

BRAND.

Og der —?

EJNAR.

Et bryllupsliv i gammen,
som drømmen stort, som sagnet smukt;

thi vid at denne søndagsmorgen,
skønt midt på vidden, uden prest,
vort liv blev lyst i fred for sorgen
og viet til en lykkefest.

BRAND.

Af hvem?

EJNAR.

Af al den glade klynge.
Ved bægerklang hver uvejrsky
blev sat i ban, der turde tynge
det lette løvværk om vort ly.
Af sproget ud hvert ord de kyste,
som varsel bar om stormslags drøn;
med løv i håret de os lyste
som glædens børn i kuld og køn.

BRAND.

Far vel, I to!

(vil gå.)

EJNAR
(studser og ser nærmere på ham).

Nej, stands og vent!
Det tykkes mig som noget kendt
i Deres træk —

BRAND (koldt).

Jeg er Dem fremmed.

EJNAR.

Og dog fra skolen eller hjemmet
jeg tror så visst, jeg mindes kan —

BRAND.

I skolen; ja, da var vi venner;
da var jeg gut; nu er jeg mand.

EJNAR.

Det skulde aldrig være —?
(skriger med engang:)
Brand!
Ja, det er dig! Nu jeg dig kender!

BRAND.

Jeg kendte dig fra første stund.

EJNAR.

Vel mødt, vel mødt af hjertens grund!
Se på mig! Ja, du er den gamle,
som altid i dig selv var nok,
hvem legen aldrig kunde samle
i kammeraters viltre flok.

BRAND.

Jeg var jo hjemløs mellem jer.
Dig tror jeg dog jeg havde kær,
skønt alle I der-sør i landet
var af en anden malm, end jeg,
som fødtes på et næs ved vandet,
i skyggen af en skogløs hej.

EJNAR.

Din hjembygd, — ja, den er jo her?

BRAND.

Igennem den min vej nu bær.

EJNAR.

Igennem den? Så? Vidre frem?

BRAND.

Ja vidt; og fort — forbi mit hjem.

EJNAR.

Du er jo prest?

BRAND (smiler).

Stiftskapellan.
Lig haren under holtets gran
har jeg mit hus snart her snart hist.

EJNAR.

Og hvor går rejsen nu tilsidst?

BRAND
(hurtigt og hårdt).

Spørg ej om det!

EJNAR.

Hvorfor?

BRAND
(forandrer tonen).

Å jo!
Det skib, som venter eder to,
skal også føre mig herfra.

EJNAR.

Min brudgomshest? Hurra, hurra!
Tænk, Agnes, han skal samme vej!

BRAND.

Ja, men jeg skal til gravøl, jeg.

AGNES.

Til gravøl?

EJNAR.

Du? Hvem skal begraves?

BRAND.

Den Gud, som nys du kaldte din.

AGNES (viger).

Kom, Ejnar!

EJNAR.

Brand!

BRAND.

I lin og skrin
hver jordtræls Gud, hver døgnværk-slaves,
skal lægges ned ved højlys dag.
Der må en ende på den sag.
Det er på tiden I forstår,
han skrantet har i tusend år.

EJNAR.

Brand, du er syg!

BRAND.

Nej, sund og frisk,
som åsens tall, som bakkens brisk;
men det er tidens syge slægt,
som trænger til at vorde lægt.
I vil kun lefle, lege, le,
vil tro så småt, men ikke se, —
vil læsse hele vægtens ve
på en, som man har sagt jer kom
og tog den store straffedom.
Han lod for jer sig tornekranse,
og derfor har I lov at danse; —
ja dans, — men hvor du danser hen,
det blir en anden sag, min ven!

EJNAR.

Å, jeg forstår! Den sang er ny
og yndet over bygd og by.
Du hører til det unge kuld,
som kalder livet tant og muld,
som jage vil med pølens skræk
alverden i en askesæk.

BRAND.

Nej, jeg er ingen «prækehest».
Jeg taler ej om kirkens prest;
knapt ved jeg, om jeg er en kristen;
men visst jeg ved, jeg er en mand,
og visst jeg ved, jeg øjner bristen,
der margstjal hele dette land.

EJNAR (smiler).

Det har jeg endnu aldrig hørt,
vort gode land i rygte ført
for overmål af livsenslyst.

BRAND.

Nej, jublen sprænger intet bryst; —
thi var det så, da var det vel.
Lad gå at du er glædens træl, —
men vær det da fra kveld til kveld.
Vær ikke et idag, igår,
og noget andet om et år.
Det, som du er, vær fuldt og helt,
og ikke stykkevis og delt.
Bacchanten er en klar idé,
en drukkenbolt hans ak og ve, —

Silenen er en skøn figur,
en dranker hans karrikatur.
Gå blot omkring i dette land,
og hør dig for hos alle mand,
og du vil se, enhver har lært
sig til at være lidt af hvert.
Lidt alvorslørt til brug i helgen,
lidt trofast efter fædres sed,
lidt lysten efter natverdsvælgen, —
thi det var samme fædre med, —
lidt varm om hjertet, er der gilde
og sangen runger for det lille
men klippefaste klippefolk,
der aldrig tog mod stryg og svolk, —
lidt ødsel når det gælder løfter, —
lidt hårfin når han ædru drøfter
det ord, som gaves i et lag,
til løsning på en alvorsdag.
Dog alt, som sagt, kun ganske lidt;
hans fejl, hans fortrin, går ej vidt;
han er en brøk i stort og småt,
en brøk i ondt, en brøk i godt; —
men værst det er, — hver brøkens del
slår brøkens hele rest ihjæl.

EJNAR.

Det er en letvindt ting at håne;
dog vakkrere det var at skåne —

BRAND.

Kanhænde det, — men ej så sundt.

EJNAR.

Nu vel; til folkets syndebundt
jeg føjer både ja og amen,
men ser dog ej det hænger sammen
med ham, du lægge vil i skrin, —
den Gud, jeg endnu kalder min.

BRAND.

Min glade ven, du er jo maler; —
vis mig den Gud, hvorom du taler.
Du har jo malt ham, har jeg hørt,
og billedet har godtfolk rørt.
Han er vel gammel; ikke så?

EJNAR.

Nu ja —?

BRAND.

Naturligvis. Og grå?
Tyndhåret efter gubbers vis,
med skæg som sølvtråd eller is, —
velvilligt stemt, men dog så streng,
at han kan skræmme børn i seng?
Hvorvidt Du gav ham tøfler på,
se, det lar ved sit værd jeg stå;
men visst jeg tror det gjorde godt,
om han fik briller og kalot.

EJNAR (vred).

Hvad skal det til —

BRAND.

Det er ej spot.
Just netop sådan ser han ud,

vort lands, vort folks familjegud.
Som katoliken gør en rolling
af Frelserhelten, gør I her
af Herren en affældig olding,
der er sin alders barndom nær.
Som paven har på Peters stol
tilovers snart kun dobbelt-dirken,
så snevrer I fra pol til pol
Vorherres rige ind til kirken,
I skiller liv fra tro og lære;
for ingen gælder det at være;
jer stræben er, jer ånd at hæve,
men ikke helt og fuldt at leve.
I trænger til, for slig at slingre,
en Gud, som ser igennem fingre; —
som slægten selv, dens Gud må gråne
og males med kalot og måne. —
Men denne Gud er ikke min!
Min er en storm, hvor din er vind,
ubøjelig, hvor din er døv,
alkærlig der, hvor din er sløv;
og han er ung, som Herkules, —
ej nogen Gudfaer på de treds!
Hans stemme slog med lyn og skræk,
da han som ild i tornehæk
for Moses stod på Horebs berg,
som kæmpen står for dverges dverg.
Han standsed sol i Gibeons dal
og gjorde undre uden tal,
og skulde gøre dem endnu,
hvis slægten ej var slap, som du!

EJNAR
(med et usikkert smil).
Og nu skal slægten skabes om?

BRAND.
Det skal den, du, så sandt og visst
jeg ved, at jeg til verden kom,
som læge for dens sot og brist!

EJNAR
(ryster på hovedet).
Sluk ikke stikken, skønt den oser,
før lygten viser vejens spor;
stryg ikke sprogets gamle gloser,
før du har skabt de nye ord!

BRAND.
Ej noget nyt jeg stunder til;
det eviges ret jeg hævde vil.
Det er ej dogmer eller kirke,
som jeg vil løfte med mit virke;
thi begge så sin første dag,
og derfor var det muligt vel
de begge ser sin sidste kveld.
Alt skabt har jo et *finis* bag;
det fanger mén af møl og orm,
og må ifølge lov og norm
afvejen for en ufødt form.
Men der er noget til, som står; —
det er den ånd, som ej blev skabt,
som løstes, da den var fortabt,

i tidens første friske vår,
som slog med frejdig mandetro
fra kød til åndens ophav bro.
Nu er i småt den høkret ud, —
tak være slægtens syn på Gud; —
men frem af disse sjælestumper,
af disse åndens torsoklumper,
af disse hoder, disse hænder,
et helt skal gå, så Herren kender
sin mand igen, sit største værk,
sin ætling, Adam, ung og stærk!

EJNAR
(afbrydende).

Farvel. Jeg mener det er bedst,
vi skilles her.

BRAND.

Går I mod vest,
går jeg mod nord. To veje bær
til fjorden, begge lige nær.
Farvel!

EJNAR.

Farvel.

BRAND
(vender sig ved nedgangen).

Skil lys fra dunst.
Husk, — det, at leve, er en kunst.

EJNAR
(vinker ham fra sig).

Vend du kun verden op og ned;
min gamle Gud jeg holder ved!

BRAND.

Godt; mal ham du med krykkestav; —
jeg går og lægger ham i grav!
(går ned over stien.)

EJNAR
(går i taushed hen og ser ned efter Brand).

AGNES
(står et øjeblik som åndsfraværende; derpå farer hun op, ser sig urolig om og spørger):
Gik solen ned?

EJNAR.
Nej, kun en sky
strøg for; nu lyser den pány.

AGNES.
Her blæser koldt.

EJNAR.
Det var et pust,
som jog igennem skaret just.
Her skal vi ned.

AGNES.
Så sort mod sør
stod berget ej og stængte før.

EJNAR.
Du så det ej for sang og leg,
før han dig skræmte, da han skreg.
Men lad ham gå sin bratte trap;
vi knytter legen, hvor den glap.

AGNES.

Nej, ikke nu; — nu er jeg træt.

EJNAR.

Det er igrunden også jeg, —
og nedfor er ej vejen let,
som borte på den flade hej.
Men har vi højden bagom os,
da skal vi danse just på trods, —
ja, tifold mere vildt og fort,
end ellers vi det havde gjort. —
Se, Agnes, se den stribe blå,
som solens glød nu glittrer på;
snart kruser den sig, snart den ler,
snart er den sølv, snart er den rav;
det er det store, friske hav,
som du der yderst ude ser!
Og kan du se den mørke røg,
som længe langsmed leden strøg?
Og kan du se den sorte prik,
som nu just rundt om næsset gik?
Se, det er dampen; — din og min!
Nu står den fjorden lige ind!
Iaften står den ud fra fjord,
tilhavs, med dig og mig ombord! —
Der slører tågen tung og grå. —
Sig, Agnes, fik du øje på
hvor smukt sig hav og himmel malte?

AGNES
(ser åndsfraværende lige ud og siger):

Ja visst. Men sig mig om du så —?

EJNAR.

Hvad?

AGNES
(uden at se på ham og dæmpet som i en kirke).

Hvor han vokste, mens han talte!

(hun går nedover stien. EJNAR følger.)

(Vej langs fjeldvæggen med vildt dyb udfor til højre. Ovenfor og bag berget skimtes større højder med tinder og sne.)

BRAND
(kommer oppe på stien, går nedover, standser midtvejs på en fremspringende knart og ser ned i dybet).

Ja, jeg kender mig igen!
Hvert et bådnøst, hver en grænd,
Jordfaldsbakken, osets birke
og den gamle brune kirke,
elvekantens olderbuske,
alting kan fra barn jeg huske.
Men jeg tror, at mere gråt
er det nu, og mere småt;
og på berget skavlen hænger
mere yderligt end da,
har af dalens snevre himmel
skåret bort endnu en strimmel,
luder, truer, skygger, stænger, —
stjæler mere sol ifra.

(sætter sig og ser langt udover.)

Fjorden. Var den og den gang
lige styg og lige trang?
Det er bygevejr. Der står
ind en råsejlsjagt for børen.
Sør, indunder hamrens skygge,

øjner jeg en bod, en brygge,
og der bag en rødmalt gård. —
Det er enkens gård på øren!
Enkens gård. Min barndoms hjem.
Minders minder myldrer frem.
Der, imellem strandens stene,
blev min barnesjæl alene. —
Over mig er klemslens vægt,
tyngslen af at stå i slægt
med en ånd, som altid peged
jordvendt, udenfor mit eget.
Alt, hvad stort, jeg vilde før,
vimrer nu som bag et slør.
Modet, magten har mig sveget,
hug og sjæl blir slap og sprød;
her, ved nærmelsen af hjemmet,
ser jeg på mig selv som fremmed, —
vågner bunden, klippet, tæmmet,
Samson lig i skøgens skød.

(ser atter ned i dybet.)

Hvad er der for færd og virke?
Ud fra hver en plads og grænd
stævner kvinder, børn og mænd.
Snart i urd og snart i brække
taber sig de lange rækker,
dukker atter op igen —
fremme ved den gamle kirke.

(rejser sig.)

O, jeg kan jer ud og ind,
slappe sjæle, sløve sind!

Hele eders Fadervor
har ej såpas viljevinge,
ikke såpas angstens drøn,
at deraf tilhimmels når, —
klangfuldt, som en røst skal klinge, —
andet end den fjerde bøn!
Den er landets løsen jo,
den er folkets feltråb blevet.
Ud af sammenhængen revet,
ind i alle hjerter skrevet,
ligger den som stormfordrevet
vrag af eders hele tro! —
Væk fra dette klumre slug!
Der er grubeluft herinde; —
her kan ingen fanes dug
flagre frit for friske vinde?

(vil gå; en sten kastes ovenfra og ruller nedigennem lien tæt ved ham.)

BRAND (råber op).

Hej der! Hvem kaster sten?

(GERD, en femtenårs pige, løber oppe på bergkammen med stene i forklædet.)

GERD.

Han skreg!
Jeg traf!

(kaster igen.)

BRAND.

Hør, barn; stands denne leg!

GERD.

Der sidder han foruden mén
og vipper på en vindfældt gren!

(kaster igen og skriger.)

Der kommer han så vild som før!
Hjælp! Hu! Han hugger mig med klør!

BRAND.

I Herrens navn —!

GERD.

Hyss! Hvem er du?
Stå stilt, stå stilt; han flyver nu.

BRAND.

Hvem flyver?

GERD.

Så du ikke høgen?

BRAND.

Her? Nej.

GERD.

Den store stygge fugl
med kammen fladt på panden strøgen,
med rand om øjet rød og gul!

BRAND.

Hvor går din vej?

GERD.

Til kirke.

BRAND.

Så?
Da kan vi to jo følge slå.

GERD.

Vi to? Nej, jeg skal opad her.

BRAND
(peger nedover).

Men der er kirken jo!

GERD
(ser hånligt smilende på ham og peger ned).

Den der?

BRAND.

Ja visst; kom med.

GERD.

Nej; der er stygt!

BRAND.

Stygt? Hvorfor?

GERD.

Jo, for der er småt.

BRAND.

Hvor har du set en større bygt?

GERD.

En større? Å, det ved jeg godt.
Farvel!

(går opover.)

BRAND.

Går der din kirkevej?
Den bær jo til den vilde hej.

GERD.

Følg med mig, du, så skal du se
en kirke bygt af is og sne!

BRAND.

Af is og sne! Nu går det op!
Derinde mellem tind og top,
jeg komme kan fra gut ihug,
der findes skal et dalstrøgs slug;
Iskirken tror jeg det blev kaldt;
om den blev mange slags fortalt;
et frossent tjern er gulv og toft,

på skavlen ligger sneen kram
og spænder vidt sig, som et loft,
udover søndre væggens kam.

GERD.

Ja, det ser ud som is og fjeld,
men er nu kirke lige vel.

BRAND.

Gå aldrig did; et vindstøds kast
har tidtnok voldt at bræen brast;
et skrig, et rifleskud er nok —

GERD
(uden at høre på ham).

Kom med og se en rensdyrflok,
som skreden slog, så op den kom
ivår først med den store flom.

BRAND.

Gå aldrig did; der er ej trygt!

GERD
(peger ned).

Gå aldrig did; for der er stygt!

BRAND.

Guds fred med dig.

GERD.

Kom heller med!
Deroppe messer fos og skred;
der præker vind på jøklens vold,
så du blir både hed og kold.
Og høgen slipper aldrig ind;
han slår sig ned på Svartetind, —

der sidder han, det styggetøj,
som hane på min kirkefløj.

BRAND.

Vild er din vej og vild din sjæl, —
en langelek med sprukken fjæl.
Af slet blir slet kun, slet og ret, —
men ondt til godt kan vendes let.

GERD.

Der kommer han med vingesus!
Nu får jeg se at nå ihus!
Farvel; i kirken er jeg tryg, —
hu, hvor han kommer arg og styg!
(skriger.)
Kom ikke nær! Jeg kaster sten!
Slår du med klo, slår jeg med gren!
(flygter opover fjeldet.)

BRAND
(efter et ophold).

Se, det var og en kirkegæst.
I dal, — på hej, hvem gør det bedst?
Hvem vimrer værst og vildest frem,
hvem famler længst fra fred og hjem, —
det letsind som, med krans af løv, —
lar legen gå langs brattest slug, —
det slapsind, som går vejen sløv,
fordi det så er skik og brug, —
det vildsind, som har slig en flugt,
at fast hvad ondt det ser, blir smukt? —
Til kamp på tvers, til kamp på langs
mod denne trippelallians!

Jeg ser mit kald; det glittrer frem,
som sol igennem glugg påklem!
Jeg ved mit hverv; de trolde tre
i faldet bøder verdens ve; —
får slægten dem først lagt i grav,
da viftes verdenspesten af!
Op; rust dig, sjæl! Dit sverd fra lænd!
Til kamp for himlens odelsmænd!

(han stiger ned i bygden.)

ANDEN HANDLING.

(Nede ved fjorden med bratte bergvægge omkring. Den gamle forfaldne kirke ligger på en liden bakke i nærheden. Et uvejr trækker op.)

ALMUEN, MÆND, KVINDER og BØRN, er samlet i klynger dels på stranden dels i bakkerne. FOGDEN sidder i midten på en sten; en SKRIVERKARL hjælper ham; der deles korn og levnetsmidler ud. EJNAR og AGNES står omringet af en flok længere borte. Nogle både ligger i fjæren. BRAND kommer frem på kirkebakken uden at mærkes af mængden.

EN MAND
(bryder sig gennem trængslen).

Af vejen!

EN KVINDE.

Jeg kom først!

MANDEN
(skubber hende tilside).

Gå væk!

(trænger sig frem til fogden.)

Se her; fyld gabet i min sæk!

FOGDEN.

Giv tid.

MANDEN.

Ugørligt; — jeg må hjem;
der sidder sultne fire — fem!

FOGDEN (spasende).

Du ved ej tallet på en prik?

MANDEN.

En drog med døden, da jeg gik.

FOGDEN.

Bi lidt. Du står på listen vel?
(blader i sine papirer.)
Nej; — jo, du står. Det var dit held.
(til skriverkarlen.)
Giv nummer ni og tyve sit. —
Nå, nå, I godtfolk, vent dog lidt!
Nils Snemyr?

EN MAND.

Ja!

FOGDEN.

Idag du får
trekvart kun mod hvad du fik sidst.
I er jo færre nu.

MANDEN.

Ja visst, —
hun Ragnhild døde ret igår.

FOGDEN (noterer).

En mindre. Spart er altid spart.
(til Manden, som fjerner sig.)
Men far nu ikke hen i fart
og gift dig anden gang!

SKRIVERKARLEN (fniser).

Hi, hi!

FOGDEN (hvast).

Hvad ler De af?

SKRIVERKARLEN.

Jeg lo fordi
herr fogden er så morsom.

FOGDEN.

Ti!
Det stævne her er ingen spas;
men bedste råd mod gråd er fjas.

EJNAR
(træder ud af flokken med Agnes).

Nu har jeg tømt den sidste lomme,
og pung og tegnebog er tomme; —
ombord jeg kommer som en fant,
og sætter uhr og stok i pant.

FOGDEN.

Ja, I to kom i rette stund.
Hvad jeg har samlet, er kun lidt;
det slår ej til, som hver kan vide,
når fattig hånd og halvmæt mund
skal skifte deles del af sit
med dem, som intet har at bide.
(får øje på Brand og peger op.)
En til! Velkommen! Har De hørt
om hungersnøden, flommen, tørken,
så løs for pungen, er den snørt.
Vi tar imod af alle slags.
Vort forråd er på bunden straks; —
fem fiske små i armods ørken
gør intet måltid nutildags.

BRAND.

Ti tusend, i en afguds navn
delt ud, blev ingen sjæl til gavn.

FOGDEN.

Det var ej ord jeg bad Dem om.
Ord er kun sten, er maven tom.

EJNAR.

Det er umuligt, at du ved
hvor hårdt og længe folket led!
Brand, her er uår, sult og sot.
Her ligger lig —

BRAND.

Jeg ser det godt.
På hvert et øjes blygrå ring
det kendes hvem som holder thing.

FOGDEN.

Og endda står De hård som flint!

BRAND

(træder ned iblandt mængden og siger med eftertryk):

Hvis livet her gik slapt og lindt,
gik trægt sin gang med hverdagsnød,
da ynked jeg jert skrig om brød.
Må du på fire krybe hjem,
da kommer dyret i dig frem.
Går dag for dag i lummer ro,
i skridtgang som et ligfærdstog,
da ligger det så nær at tro,
sig strøgen ud af Herrens bog.
Men eder var han mere god;
han dryssed rædsel i jert blod;

med dødsnøds svøber han jer slog;
hvad dyrt han gav, han atter tog —

FLERE RØSTER
(afbryder ham truende).

Han sparker os i al vor nød!

FOGDEN.

Han skælder os, som gav jer brød?

BRAND
(ryster på hovedet).

O, kunde alt mit hjerteblod
jer læske som en helsens flod,
det skulde vælde frem i flom
til årens seng var tør og tom.
Men her at hjælpe var en synd!
Se, Gud vil løfte jer af dynd; —
et livsfolk, — om end spredt og svagt, —
af trængslen suger marg og magt;
det sløve syn får falkeflugt,
og skuer vidt og skuer smukt,
den veke vilje skyder ryg
og ser bag striden sejren tryg;
men avler nød ej adelsfærd,
er flokken ej sin frelse værd!

EN KVINDE.

Der slår et uvejr over fjord,
som om det vaktes ved hans ord!

EN ANDEN.

Han ægger Gud! Min spådom mærk!

BRAND.

Jer Gud gør intet underværk!

KVINDERNE.

Se vejret! Se!

RØSTER BLANDT MÆNGDEN.

Af bygden driv
den hårde sjæl med sten og kniv!

(Almuen stimler truende sammen om Brand. Fogden træder imellem. — EN KVINDE, forvildet og forreven, kommer ilsomt ned over bakkerne.)

KVINDEN
(skriger frem mod flokken).

Hvor får jeg hjælp i Jesu navn!

FOGDEN.

Hvad trænges? Nævn hvad nød, hvad savn —

KVINDEN.

Ej nød, ej savn det gælder nu!
Det gælder verdens værste gru!

FOGDEN.

Hvad er det? Tal!

KVINDEN.

Jeg har ej røst!
Hvor findes presten? — Hjælp og trøst!

FOGDEN.

Her er ej prest —

KVINDEN.

Fortabt, fortabt!
Hård var du, Gud, at jeg blev skabt!

BRAND (nærmer sig).

Kanhænde dog her findes en.

KVINDEN
(griber ham om armen).

Så lad ham komme, vær ej sen!

BRAND.

Nævn mig din nød, så kommer han.

KVINDEN.

Tversover fjorden —

BRAND.

Nu?

KVINDEN.

Min mand —
tre sultne små, og huset tømt, — —
sig nej, sig nej, — han er ej dømt!

BRAND.

Tal først.

KVINDEN.

Min barm var tørket ud;
os hjalp ej mennesker, ej Gud;
den yngste tungt med døden drog;
det skar hans sjæl; han barnet slog —!

BRAND.

Han slog —!

ALMUEN (i rædsel).

Sit barn!

KVINDEN.

I samme stund
han så sin gernings afgrundsbund!
Hans anger flommed som en elv;
han lagde voldshånd på sig selv. —
Kom, berg hans sjæl trods vejr og sjø!
Han kan ej leve, tør ej dø;

med liget ligger han i favn
og skriger på den ondes navn!

BRAND (stille).

Ja, her er nød.

EJNAR (bleg).

Er muligt sligt!

FOGDEN.

Han hører ej til mit distrikt.

BRAND
(kort, til Almuen).

Gør loss en båd og sæt mig over!

EN MAND.

I sligt et vejr? Det ingen vover!

FOGDEN.

Rundt fjorden går en sti —

KVINDEN.

Nej, nej, —
nu findes ingen farbar vej;
jeg foer den, men et elvebrudd
skar lige bag mig kloppen ud!

BRAND.

Gør båden loss.

EN MAND.

Umuligt nu;
det bryder over grund og flu!

EN ANDEN.

Se der! Et kast fra højden strøg,
så hele fjorden står i røg!

EN TREDJE.

Er vejret sligt, med slag og skrald,
så lyser provsten messefald!

BRAND.

En syndersjæl, sin domsstund nær,
ej venter efter vind og vejr!
(går ned i en båd og løser sejlet.)
I vover båden?

EJEREN.

Ja; men bliv!

BRAND.

Godt; kom nu den, som vover liv!

EN MAND.

Jeg går ej med.

EN ANDEN.

Og ikke jeg!

FLERE.

Det var den lige dødsens vej!

BRAND.

Jer Gud hjalp ingen over fjord;
men husk, at min er med ombord!

KVINDEN
(vrider hænderne).

Han ufrelst dør!

BRAND
(råber fra båden):

En mand er nok
til hjælp med øsekar og fok!
Kom, en af jer, som nylig gav!
Giv, mænd, giv indtil død og grav!

FLERE
(viger tilbage).

Kræv aldrig sligt!

EN ENKELT (truende).

Af båden ud!
Det er for stærkt at friste Gud!

FLERE RØSTER.

Se, vejret vokser!

ANDRE.

Linen brast!

BRAND
(hugger sig fast med bådshagen og råber til den fremmede kvinde).

Godt; kom da du; men kom i hast!

KVINDEN
(viger tilbage).

Jeg! Her, hvor ingen —!

BRAND.

Lad dem stå!

KVINDEN.

Jeg kan ej!

BRAND.

Kan ej?

KVINDEN.

Husk de små —!

BRAND (ler).

Dynd er den grund, I bygger på!

AGNES
(vender sig med blussende kinder raskt om til Ejnar, lægger hånden på hans arm og siger):

Har alt du hørt!

EJNAR.

Ja; han er stærk!

AGNES.

Gud signe dig! Du ved dit værk!
(råber til Brand:)
Se, — her er en, som vel er værd
at følge med på frelsens færd!

BRAND.

Så kom!

EJNAR (bleg).

Jeg!

AGNES.

Gå! Jeg har dig skænkt!
Højt ser mit syn, som før var sænkt!

EJNAR.

Før dig jeg traf, jeg skulde skænkt
mig selv, og villig med ham styrt —

AGNES (bævende).

Men nu —!

EJNAR.

Mit liv er ungt og dyrt; —
jeg kan det ej!

AGNES
(viger tilbage).

Hvad har du sagt!

EJNAR.

Jeg tør det ej!

AGNES (skriger ud):

Nu blev der lagt,
med stormslag og med strømnings fos,
et verdenshav imellem os!
(til Brand:)
Jeg går i båden!

BRAND.

Godt; så kom!

KVINDERNE
(forfærdede, idet hun springer ombord).

Hjælp, Jesus!

EJNAR
(griber fortvivlet efter hende).

Agnes!

HELE MÆNGDEN (iler til).

Stands! Vend om!

BRAND.

Hvor ligger huset?

KVINDEN (peger ud).

Ende der, —
på næset bag det svarte skær!
(båden støder fra land).

EJNAR
(skriger efter dem).

Husk dine syskend; husk din moer!
Frels livet!

AGNES.

Her er tre ombord!
(Båden sejler. Almuen stimler sammen på højderne og ser efter den i stærk spænding.)

EN MAND.

Han klarer odden!

EN ANDEN.

Nej!

FØRSTE.

Jo, se, —
han har den agter alt i læ!

ANDEN.

En kastevind! Den har dem fat!

FOGDEN.

Se, se, — den stryger med hans hat!

EN KVINDE.

Så svart, som korpens vinge, slår
i vejret vildt hans våde hår!

FØRSTE MAND.

Alt står i kog og røg.

EJNAR.

Hvad var
det skrig, som gennem stormen skar?

EN KVINDE.

Det kom fra fjeldet.

EN ANDEN (peger op).

Der står Gerd
og ler og hujer ad hans færd!

FØRSTE KVINDE.

Hun blæser i et bukkehorn
og kaster sten som koglekorn!

ANDEN KVINDE.

Nu slang hun hornet som en vånd
og tuder i den hule hånd!

EN MAND.

Ja, tud og skrig, du stygge trold, —
den karl har både vagt og skjold!

EN ANDEN.

I værre vejr, med ham tilrors,
står trygt jeg næste gang tilfjords,

FØRSTE MAND (til Ejnar).

Hvad var han?

EJNAR.

Prest.

ANDEN MAND.

Ja, hvad han var, —
det kendtes vel, han var en karl!
I ham var mod og magt og trods.

FØRSTE MAND.

Det var en rigtig prest for os!

MANGE RØSTER.

Ja, det var rigtig prest for os!
(de spreder sig ud over bakkerne.)

FOGDEN
(samler sine papirer og bøger).

Det formløst er i alle fald
at træde op i fremmed kald,
og gribe ind og vove liv
foruden tvingende motiv. —
Jeg gør bestandig og min pligt, —
men altid indom mit distrikt.
(går.)

(Udenfor hytten på næset. Det er langt på dagen. Fjorden ligger blank og stille.)

AGNES sidder nede ved stranden. Lidt efter kommer BRAND ud af døren.

BRAND.

Det var døden. Af den tvætted
alle rædslers stænk og skræk;
nu med stille store træk

ligger han så lys og lettet.
Kan et svigtende bedrag
gøre nat til slig en dag?
Af sin vilde helvedbrøde
så han ydre skorpen kun, —
det, som nævnes kan med mund, —
det, som gribes kan med hænder, —
som hans navn med brandflek skænder, —
volden mod den lille døde.
Men de to, som sad forskræmt,
stirrende med store øjne,
stilt, som fugle sammenfløjne,
op i skorstenskrogen klemt, —
de, som bare så og så, —
skønte ikke selv hvorpå, —
de, hvis sjæle fik en plet
ætset ind, som ej de skrubber
af i tidens slid og tvæt,
selv som bøjde sølvhårsgubber, —
de, hvis livsens-elv skal rinde
ud fra dette stygge minde, —
de, som nu skal gro i lys
af hans nattegernings gys, —
de, som aldrig ud kan brænde
denne tankes ådselbål, —
dem han mægted ej at kende
som de to, der har ihænde
just det store eftermål. —
Og fra dem går kanske ud
led på led til synd og brudd.
Hvorfor? Hule afgrundssvar, —
de var sønner af sin faer!

Hvad skal stryges ud i stilhed?
Hvad skal jævnes ud med mildhed?
Når begynder ansvarsvægten
af ens arvelod fra slægten?
Hvilken thingdag, hvilken dommer,
når det store forhør kommer!
Hvem skal prøve, hvem skal vidne,
hvor enhver er delinkvent;
hvem tør lægge frem sit skidne
transporterte dokument?
Tages da for godt det svar:
Gælden skriver sig fra faer? —
Svimmeldybe nattegåde,
ingen mægter dig at råde.
Men på afgrundsbredden danser
sværmen uden sind og sanser; —
sjæle skulde skrige, bæve, —
men ej en blandt tusend øjner,
hvilket skyldberg der sig højner
fra det lille ord: at leve.

(Nogle mænd af almuen kommer frem bag huset og nærmer sig Brand.)

EN MAND.

Vi skal nok mødes anden gang.

BRAND.

Han har til eders hjælp ej trang.

MANDEN.

Selv er han løst og hjulpen; men
i stuen sidder tre igjen.

BRAND.

Og så?

MANDEN.

Af smulerne, vi fik,
vi førte med en liden slik —

BRAND.

Hvis alt du gav foruden livet,
da vid, at du har intet givet.

MANDEN.

Hvis han, som her nu ligger død,
idag var stedt i livsensnød
og skreg om hjælp fra bådens hvælv,
jeg skulde vovet livet selv.

BRAND.

Men sjælens nød har ingen vægt?

MANDEN.

Husk på, vi er en slæbets slægt.

BRAND.

Så vend jert hele fulde syn
fra lyset over åsens bryn;
skel ej, som nu, med venstre øjet
tilhimmels, og det højre vendt
mod muldet, hvor, med ryggen bøjet,
I har jer selv for åget spændt.

MANDEN.

Jeg havde tænkt, du heller gav
det råd at ryste åget af.

BRAND.

Ja, om I kan.

MANDEN.
Du ejer magt.

BRAND.
Gør jeg?

MANDEN.
Alt mangen har os *sagt*
og *vist*, hvor vejen var, før nu; —
de *pegte*, men du *gik* den, du.

BRAND.
Du mener —?

MANDEN.
Ikke tusend ord
sig prenter, som *en* gernings spor.
Vi søger dig i bygdens navn; —
vi ser, en *mand* er just vort savn.

BRAND (urolig).
Hvad vil I mig?

MANDEN.
Bliv du vor prest.

BRAND.
Jeg? Her!

MANDEN.
Du har vel hørt og læst,
vor menighed er presteløs?

BRAND.
Ja nu jeg mindes —

MANDEN.
Før i tiden
var bygden stor, nu er den liden.

Da uår kom, da kornet frøs,
da sot faldt over folk og fæ,
da armod slog hver mand iknæ,
da nøden sang hver sjæl i døs,
da her blev dyrt på sul og sæd, —
da blev her prestedyrtid med.

BRAND.

Kræv hvad du vil, men aldrig sligt!
På mig er lagt en større pligt.
Jeg trænger livets stærke røre,
jeg trænger verdens åbne øre.
Hvad skal jeg her? Hvor fjeldet stænger,
har mandemælet ingen magt.

MANDEN.

Hvor fjeldet svarer, lyder længer
det ord, som fuldt og stærkt blir sagt.

BRAND.

Hvem lukker sig i gruben inde,
når vangen vinker fri og flak?
Hvem pløjer ødemarken brak,
når der er odlet land at finde?
Hvem vil af kærner høste frugt,
når ungtrær står i modningsaldren?
Hvem sløver sig i døgnværkskvaldren,
når han har syners lys og flugt?

MANDEN
(ryster på hovedet).

Din dåd forstod jeg, — ej dit ord.

BRAND.
Spørg ikke mer! Ombord, ombord!
(vil gå.)

MANDEN
(træder ivejen for ham).
Det kald, som ej du slippe vil,
det værk, som nu du stunder til, —
det er dig altså dyrt?

BRAND.
Mit Liv
i et og alt det er!

MANDEN.
Så bliv!
(med eftertryk.)
Hvis alt du gav foruden livet,
så husk, at du har intet givet.

BRAND.
Et ejes, som du ej kan skænke;
det er dit eget indre selv.
Du tør ej binde, tør ej lænke,
du tør ej stemme kaldets elv; —
den vil sin vej til havets hvælv.

MANDEN.
Blev den i myr og tjern begravet, —
den når som dugg tilslut dog havet.

BRAND
(ser visst på ham).
Hvo gav dig slige ord i munden?

MANDEN.
Du gav mig dem i storværkstunden.

Da stormen skreg, da sjøen slog,
da frem trods storm og sjø du drog,
da for en rådløs syndersjæl
du satte livet på en fjæl, —
da strøg det gennem mangt et sind
snart koldt, snart varmt, som sol og vind,
da ringed det som klokkeklemt — —
(sænker stemmen.)
Imorgen, kanske, er det glemt;
da firer vi det løftningsflag,
du hejste over os idag.

BRAND.
Hvor kraft ej er, der er ej kald.
(hårdt.)
Kan ej du være, hvad du skal, —
så vær alvorligt, hvad du kan;
vær helt og holdent muldets mand.

MANDEN
(ser en stund på ham og siger):
Ve dig, som slukte, da du gik;
ve os, som så et øjeblik!
(han går; de øvrige følger stille efter.)

BRAND
(ser længe efter dem).
En for en med bøjde nakker
går den stille klynge hjem.
Sindet sturer, foden sakker,
staver tungt og træt sig frem;
hver af dem med tungsinds lader
går som truet af et ris,

går, som menneskenes fader
dreven ud af Paradis, —
går, som han, med skyldslørt tinding, —
ser, som han, i mørkets gab, —
bær, som han, sin kundskabs vinding, —
bær, som han, sin blindheds tab;
Mennesket jeg kækt har villet
skabe nyt og helt og rent; —
der er værket, — brødens billed,
ikke Guds, som det var ment. —
Ud herfra til større vidder;
her er rum ej for en ridder!

(vil gå, men standser, idet han ser Agnes ved stranden.)

Se, hvor lyttende hun sidder,
som om her var sang i luften.
Lyttende hun sad i båden,
da den skar de rørte vande, —
lyttende hun holdt i tuften, —
lyttende hun havråksfråden
rysted af sin klare pande.
Det ser ud som hørslen bytted
plads og hun med øjet lytted.

(nærmer sig.)

Unge pige, er det fjordens
krumme vej, som synet følger —?

AGNES
(uden at vende sig).

Hverken fjordens eller jordens;
begge sig for synet dølger.
Men en større jord jeg skimter;

skarpt mod luften står dens runding;
have ser jeg, floders munding;
solblink gennem tågen glimter.
Jeg ser slaglys, luerøde,
legende om skyslørt tinde,
ser en umålt ørkens øde.
Store palmer står derborte,
svajer i de hvasse vinde,
kaster bag sig skygger sorte.
Intet livstegn er at finde;
det er ligt en jord, som skabes;
og jeg hører røster runge,
og jeg hører stemmer tolke:
nu du frelses eller tabes;
gør dit værk, det ansvarstunge; —
denne jord skal du befolke!

BRAND (reven med).

Sig, hvad mer du ser!

AGNES
(lægger hånden på brystet).

Herinde
kan jeg kende kræfter ulme,
kan jeg føle floder svulme,
kan jeg se en dagning rinde.
Hjertet, lig en verden, vider
stort sig ud til alle sider,
og jeg hører stemmer tolke:
denne jord skal du befolke!
Alle tanker, som skal komme,
hver en gerning, som skal gøres,
vågner, hvisker, ånder, røres,

som om fødslens stund var omme;
og jeg aner mer end øjner
ham, som ovenom sig højner,
føler at han skuer ned
fuld af sorg og kærlighed,
lys og mild som morgenrøden,
og bedrøvet dog til døden;
og jeg hører røster runge:
nu du skabe skal og skabes;
nu du frelses eller tabes; —
gør dit værk, det ansvarstunge!

BRAND.

Indad; indad! Det er ordet!
Did går vejen. Der er sporet.
Eget hjerte, — det er kloden,
nyskabt og for Gudsliv moden;
der skal viljegribben dødes,
der den nye Adam fødes.
Lad så verden gå sin gang
under trældom eller sang; —
men ifald vi fiendtligt mødes, —
hvis mit værk den knuse vil, —
da, ved himlen, slår jeg til!
Plads på hele jordens hvælv
til at være helt sig selv, —
det er lovlig ret for manden,
og jeg kræver ingen anden!

(tænker stille en stund og siger:)

Være helt sig selv! Men vægten
af ens arv og gæld fra slægten?

(standser og ser ud.)

Hvem er hun, som jordvendt kommer
klavrende opover bakken,
kroget, ludende med nakken?
For at puste må hun stå,
støtter sig for ej at slingre,
griber med de magre fingre
hvast i sine dybe lommer,
som en skat hun slæbte på.
Om den visne benrad slænger
stakken, som en fjærhams lægg;
hånden krummer sig som tænger;
hun er ørnen lig, der hænger
spigret på en stabbursvæg.
(pludselig angst.)
Hvilket iskoldt barneminde,
hvilket gufs fra hjem og fjord
drysser rim om denne kvinde, —
drysser værre rim herinde — —?
Nådens Gud! Det er min moer!

BRANDS MODER
(kommer opover, standser halvvejs synlig i bakken, holder hånden skyggende over øjnene og ser sig om).
Her, har de sagt, han var.
(kommer nærmere.)
Den onde
ta'e solen, — hun gør halvt mig blind!
Søn, er det dig?

BRAND.
Ja.

MODEREN (gnider øjnene).
Hu; det skin,
det brænder en i synet ind;
en kan ej skille prest fra bonde.

BRAND.

Derhjemme så jeg aldrig sol
fra løvet faldt til gøgen gol.

MODEREN (ler stille).

Nej, der er godt. Der blir en frossen,
som istap-kallen over fossen.
En blir så stærk, at hvadsomhelst
en tør, — og tror sig endda frelst.

BRAND.

Goddag. Farvel. Min tid er knap.

MODEREN.

Ja, du har altid været rap.
Som gut du stunded bort herfra —

BRAND.

At bort jeg foer, dig tyktes bedst.

MODEREN.

Ja, det var skelligt nu som da;
det trængtes vel at du blev prest.
(betragter ham nærmere.)
Hm, han er vokset stærk og stor.
Men agt nu bare på mit ord, —
vær vaer om livet!

BRAND.

Er det alt?

MODEREN.

Ja, livet? Ja, hvad er der mere?

BRAND.

Jeg mener: rådet, som nu faldt,
er det det hele?

MODEREN.

Ved du flere,
så brug dem som du vil. Men livet,
berg det for mig; jeg har det givet.
(vred.)
Det spørges vidt, hvad du har øvet;
og det har gjort mig ræd og skræmt.
Tilfjords idag! Du kunde røvet,
hvad du for min skyld skulde gemt.
Du er den eneste i slægten.
Du er min søn, mit kød og blod.
Du slutter af, som tagryg-lægten,
det hus, jeg tømred, fod for fod.
Hold fast; stå stærk; bær lange tider!
Vær vaer om livet! Aldrig svigt!
At leve er en arvings pligt, —
og du blir min — engang — omsider —

BRAND.

Så? Derfor er det, at du kommer
og søger mig med fyldte lommer?

MODEREN.

Søn, er du gal!
(viger tilbage.)
Kom ikke nær!
Bliv stående! jeg slår med staven!
(roligere.)
Hvad mente du med det? — Hør her!
Jeg ældes år for år; det bær

sent eller tidligt frem mod graven;
så får du alt, hvad jeg har ejet;
det ligger tællet, målt og vejet —
Jeg har ej på mig! — Hjemme ligger
det hele. Det er ikke stort;
men den, som får det, er ej tigger. —
Stå der du står! Kom ej herbort! —
Jeg lover dig, jeg skal ej putte
i sprækker eller grave ned
en hvid på noget ukendt sted, —
ej gemme noget under stene,
i muren, under gulvets fjæl; —
du, sønnen min, får arven hel;
altsammen går til dig alene.

BRAND.

På visse vilkår?

MODEREN.

På det ene,
at ej du skal med livet rutte.
Hold ætten oppe, søn for søn;
jeg kræver ingen anden løn.
Og sørg så for, at intet spildes, —
at intet deles eller skilles; —
øg, eller ikke, hvad du får;
men gem det, gem det år for år!

BRAND
(efter et kort ophold).

En sag får klares mellem os.
Jeg har fra gut af vist dig trods; —

jeg var ej søn, du var ej moer,
til du blev grå og jeg blev stor.

MODEREN.

Jeg kræver ikke klap og smek.
Vær som du vil; jeg er ej vek.
Vær hård, vær strid, vær istapkold, —
det kløver ej mit bringeskjold;
gem blot din arv, — om død og gold, —
når kun den er i slægtens vold!

BRAND
(går et skridt nærmere).

Og hvis jeg tvertom fik isinde
at strø den ud for alle vinde?

MODEREN (tumler tilbage).

Strø ud, hvad gennem trældoms-år
har krøgt min ryg og blegt mit hår!

BRAND (nikker langsomt).

Strø ud.

MODEREN.

Strø ud! Hvis det du gør,
for vinden ud min sjæl du strør!

BRAND.

Og hvis jeg gør det lige vel?
Hvis ved din seng jeg står en kveld,
når lys er foran lejet sat,
når du med salmebog i hænder
skal sove dødens første nat, —
hvis da jeg gramser, famler, kender,
hvis frem jeg finder skat for skat, —
hvis jeg taer lyset, hvis jeg tænder —?

MODEREN
(nærmer sig i spænding).

Hvor har du denne tanke fra?

BRAND.

Hvorfra? Skal jeg fortælle?

MODEREN.

Ja?

BRAND.

Ifra et barndomseventyr,
som aldrig af mit minde flyr,
som skræmmer sjælen, lig et ar
ifra et helet hareskar.
Det var en høstkveld. Død var faer,
og du lå syg. Jeg sneg mig ind,
hvor han lå bleg i vokslysskin.
Jeg stod og stirred fra en krog,
og så han holdt en salmebog;
mig undred mest den dybe dvale,
og hvi hans håndled var så smale;
jeg kendte lugt af kuldslået lin; —
da hørte jeg på gangen trin; —
ind kom en kvinde, så mig ej, —
hun gik til sengen rakt sin vej.
Hun gav sig til at gramse, rode;
først flytted hun den dødes hode,
så trak hun frem en bundt, så flere, —
hun tælled, hvisked: mere, mere!
Så grov hun ud af sengens puder
en pakke, bunden til med knuder;
hun rev, hun hugg med ilske hænder,

hun bed den op med sine tænder.
Hun grov påny. Hun hitted flere.
Hun tælled, hvisked: mere, mere!
Hun græd, hun bad, hun jamred, svor;
hun vejred efter gemslers spor, —
og fandt hun, — fluks med jublens angst
hun skød, som falken, på sin fangst.
Tilslut var hver en lønkrog tømt;
hun gik af stuen som en dømt;
hun svøbte fundet i en pjalt
og stønned stilt: så det var alt!

MODEREN.

Mit krav var stort, mit fund var skralt;
og det var mer end dyrt betalt.

BRAND.

Det blev dig dyrere endda;
mit sønnesind det stjal dig fra.

MODEREN.

Lad gå. Det er jo gammel brug
at købe gods for sind og hug.
Jeg gav fra først en større pris;
jeg tror, jeg gav mit livs forlis.
Jeg noget gav, som nu er slukt; —
det står mig for som lys og flugt,
som noget både dumt og smukt; —
jeg gav, hvad knapt jeg længer ved; —
folk kaldte det for kærlighed. —
Jeg mindes godt, min strid var svar;
jeg mindes godt det råd fra faer:
glem husmandsgutten; tag den anden;

agt ikke på hans visne krop;
det er en karl med kløgt i panden;
han øger ejet dobbelt op! —
Jeg tog ham, men fik skam til tak.
Til dobbelt op han aldrig rak.
Men siden har jeg slæbt og slidt,
så nu der fattes ikkun lidt.

BRAND.

Og mindes du, så nær din grav,
at sjælen du på købet gav?

MODEREN.

At det jeg mindes, vistes bedst,
da sønnen min blev sat til prest.
Når timen kommer, for min tarv
du sørge skal til tak for arv.
Jeg ejer både fast og løst;
du ejer ord og magt og trøst.

BRAND.

Så klog du er, du så dog fejl,
da mig du så i hjemmets spejl.
Der gives fler langs li og led
med slig forældrekærlighed; —
I ser i barnet en forvalter
for husets efterladte pjalter;
af evigheden går et skær
forbi jer tanke hist og her;
I griber efter den og mener
I tingen er på livet nær,
når æt og arv I sammengrener, —
at døden I med livet ener,

at evighed som sum I får
af sammenlagte rækker år.

MODEREN.

Gransk ikke, søn, din moders sind,
men tag din arv, når den blir din.

BRAND.

Og gælden?

MODEREN.

Gælden? Hvilken gæld?
Der er ej nogen gæld.

BRAND.

Nu vel;
men hvis der var, — jeg måtte svare
til hvert et skyldbrev, alting klare.
Søns sag det er, at alle krav
sker fyldest på hans moders grav;
var huset tomt, når jeg det tog, —
jeg arved dog din skyldnerbog.

MODEREN.

Så byder ingen lov.

BRAND.

Ej den,
som skreven er med blæk og pen;
men i hvert ærligt sønnesind
en anden lov står ristet ind, —
og denne lov skal fyldest ske.
Forblindede, lær dog at se!
Guds bo på jord har du forringet,
dit sjælelån har du forødt,
det billed, hvori du blev født,

har du med dyndets skimmel dækt;
den ånd, som engang var bevinget,
har du i myldret vingestækt.
Det er din gæld. Hvor vil du hen,
når Herren kræver sit igen?

MODEREN (sky).

Hvor jeg vil hen? Hvor hen?

BRAND.

Frygt ej;
din søn taer al din gæld på sig.
Gudsbilledet, som du har plettet,
i mig skal rejses viljetvættet!
Gå du kun trøstig til de døde.
Gældbunden sover ej min moer; —
jeg klarer gælden.

MODEREN.

Gæld og brøde?

BRAND.

Din gæld. Kun den; mærk vel mit ord.
Din sjælegæld din søn skal klare;
men for din synd må selv du svare.
Den sum af menneske, som blev
forskingret i en jordtræls stræv,
kan indtil sidste rest og hvid
betales ved en andens id;
men at den ødtes, det er brøden;
for den er anger — eller døden!

MODEREN (urolig).

Det er nok bedst jeg kommer hjem
i skyggen under bræens brem;

her skyder giftig tankegrøde
i dette klumre solskins skær;
en blir af duften næsten svimmel.

BRAND.

Søg skyggen du; jeg er dig nær.
Og drages du mod lys og himmel,
og stunder du imod et møde,
da skik mig bud og jeg skal komme.

MODEREN.

Ja, du med dine straffedomme!

BRAND.

Nej, varm som søn og mild som prest
jeg værger dig mod rædslens blæst;
med sang jeg ved dit lejes fod
skal svale svien i dit blod!

MODEREN.

Det lover du med hånd og mund?

BRAND.

Jeg kommer i din angers stund.

(nærmere ved hende.)

Men vilkår sætter jeg, som du.
Alt, hvad til jord dig binder nu,
skal du frivilligt kaste af
og skride nøgen mod din grav.

MODEREN

(slår vildt imod ham).

Byd ilden skilles fra sin hede,
sne fra sin frost, sjø fra sin væde!
Slå af!

BRAND.

Kast midtfjords barn af båden,
og bed at Gud vil signe dåden.

MODEREN.

Kræv anden bod; kræv sult og tørst, —
men ikke det, som tykkes størst!

BRAND.

Går end det *største* udenom,
al resten mildner ej hans dom.

MODEREN.

Jeg lægger sølv i kirkeblok!

BRAND.

Alt?

MODEREN.

Søn, er *meget* ikke nok?

BRAND.

For dig er intet bodsværk, før,
som Hjob på askens hob, du dør.

MODEREN
(vrider hænderne).

Mit liv forspildt, min sjæl forstødt;
om stakket tid mit gods forødt!
Så hjem og kryste tæt i favn
alt, hvad af *mit* endnu bær navn!
Mit gods, mit smertens barn, mit gods, —
for dig jeg rev mit bryst tilblods; —
nu hjem og græde som en moer
ved vuggen for sit syge noer. —
Hvi blev min sjæl da født i kød,
når kødets elsk er sjælens død? —

Bliv nær mig, prest! — jeg ved ej nu
hvad sind jeg får i timens gru.
Må alting jeg ilive miste, —
jeg vil dog vente til det sidste.

(går.)

BRAND
(ser efter hende).

Ja, din søn skal nær sig holde,
bie på din bodsstunds bud,
varme op din gamle kolde
hånd, så fort den rækkes ud.

(går nedover til Agnes.)

Kvelden blev ej morgnen lig.
Da stod sind og hug til krig;
fjernt jeg hørte slagsang klinge,
vredens sverd jeg vilde svinge,
knuse løgnen, dræbe trolde,
klemme verden mellem skjolde.

AGNES
(har vendt sig om og ser lyst op til ham).

Morgnen var mod kvelden bleg.
Da jeg vilde løgn og leg,
vilde vinde, vilde skabe,
hvad min vinding var at tabe.

BRAND.

Stærke drømme, fagre drømme,
kom i flok som vilde svaner,
løfted mig på brede vinger.
Udad så jeg mine baner; —

slægtens, tidens skyldbetvinger
stævned stor på støjens strømme.
Kirkeprocessioners pragt,
hymner, virak, silkefaner,
gyldne skåler, sejersange,
løftnings-jublen fra de mange,
lyste, om mit livsværk lagt. —
Alt lå lokkende og rigt; —
men det hele var et digt,
kun et viddens glimmersyn,
halvt i solblink, halvt i lyn. —
  Nu jeg står, hvor gråt det kvælder
længe førend dagen hælder, —
står imellem urd og sund,
udestængt fra verdensvrimlen,
med en strime kun af himlen, —
men jeg står på hjemmets grund.
Sunget er mit søndagsdigt;
af må vingehesten sadles;
men jeg ser et større mål,
end en dyst med ridderstål, —
slidets dagværk, yrkets pligt,
skal til søndagsgerning adles.

AGNES.

Og hin Gud, som skulde falde?

BRAND.

Han skal falde ligefuldt, —
men i løndom, dulgt og skjult,
ikke åbenlyst for alle.

Grant jeg ser, at fejl jeg tolked
frelsens helsebod for folket.
Ingen bramfuld storværkshandling
løfter slægten til forvandling;
vækkelsen af rige evner
bøder ej dens sjælerevner.
Det er viljen, som det gælder!
Viljen frigør eller fælder,
viljen, hel, i alt det spredte,
i det tunge som det lette. —
(vender sig indover mod bygden, hvor aftenskyggerne begynder at falde.)
Kom da, mænd, som vandrer sløve
i min hjembygds lukte dale; —
sjæl mod sjæl i tomandstale
vil vort lutringsværk vi prøve,
halvhed fælde, løgnen døve,
vække viljens unge løve!
Hånd om hakken, som om sverdet,
enes kan med mandeværdet;
et er målet, — det at blive
tavler, hvorpå Gud kan skrive.
(Han vil gå. EJNAR møder ham.)

EJNAR.

Stands og giv mig, hvad du tog!

BRAND.

Er det hende? Der hun sidder.

EJNAR (til Agnes).

Vælg imellem lyse vidder
og den skumle sorgens krog!

AGNES.
Jeg har intet valg at gøre.

EJNAR.
Agnes, Agnes, lån mig øre!
Kom ihug den gamle lære:
let at løftes, tungt at bære.

AGNES.
Gå med Gud, du fagre frister;
jeg skal bære til det brister.

EJNAR.
Tænk på alle dine kære!

AGNES.
Hils til syskend, hils til moer;
brev jeg skikker, får jeg ord.

EJNAR.
Ude på de blanke vande
skær de hvide sejl fra strand; —
længsler lig på drømfyldt pande,
høje, perlestænkte stavne,
jager, flygter, for at havne
fjernt ved et forgættet land!

AGNES.
Sejl i vester eller øster; —
tænk på mig som en begravet.

EJNAR.
Agnes, følg mig som en søster!

AGNES
(ryster på hovedet).
Mellem os er verdenshavet.

EJNAR.

O, så hjem da til din moer!

AGNES (stille).

Ej fra lærer, ven og broer.

BRAND
(kommer et skridt nærmere).

Unge kvinde, vogt dig vel.
Klemt imellem fjeld og fjeld,
skygget om af tag og tinde,
stængt i revnens halvnat inde,
skal mit liv fra nu af rinde
som en stur Oktoberkveld.

AGNES.

Mørket skræmmer ikke længer;
stjernen gennem skyen trænger.

BRAND.

Husk, at jeg er streng i kravet,
fordrer intet eller alt;
hvis på vejen fra du faldt,
var dit liv som slængt i havet.
Ingen prutningsmon i nøden,
ingen eftergivt i brøden; —
strækker ikke livet til,
må du villigt gå i døden!

EJNAR.

Flygt fra dette vilde spil!
Slip den mørke lovens mand;
lev det liv, du ved, du kan!

BRAND.

Vælg; — du står på vejens skille.

(går.)

EJNAR.

Vælg imellem storm og stille!
Valget mellem gå og bliv
valg er mellem fryd og sorgen,
valg imellem nat og morgen,
valg imellem død og liv!

AGNES
(rejser sig og siger langsomt):

Ind i natten. Gennem døden. —
Bagom dæmrer morgenrøden.

(Hun følger efter, hvor Brand gik. Ejnar ser en stund som fortabt efter hende, bøjer hovedet og går udover mod fjorden igen.)

TREDJE HANDLING.

(Tre år senere. En liden have ved prestegården. Høj fjeldvæg ovenfor, stengærde omkring. Fjorden ligger trang og lukket i baggrunden. Husdøren går ud til haven. Eftermiddag.)

BRAND står på trappen udenfor huset. AGNES sidder på trinet nedenfor.

AGNES.

Min elskte husbond, atter foer
dit øje angstfuldt over fjord —

BRAND.

Jeg venter bud.

AGNES.

Du er urolig!

BRAND.

Jeg venter bud ifra min moer.
Tre år har nu jeg ventet trolig
det bud, som aldrig blev mig bragt.
Imorges blev for visst mig sagt,
at hendes time snart er omme.

AGNES

(sagte og kærligt).

Brand, uden bud du skulde komme.

BRAND
(ryster på hovedet).
Har hun ej anger for sin brøst,
jeg ved ej ord, jeg har ej trøst.

AGNES.
Hun er din moer.

BRAND.
Jeg har ej ret
at dyrke guder i min æt.

AGNES.
Brand, du er hård!

BRAND.
Mod dig?

AGNES.
O, nej!

BRAND.
Jeg spåde dig en trængsels-vej.

AGNES (smiler).
Det slog ej ind; du har ej holdt
dit ord.

BRAND.
Jo, her er hvast og koldt;
her bleges skæret på din kind;
det isner i dit veke sind.
Vort hus er ingen trivsel ved;
det ligger midt i urd og skred.

AGNES.
Her ligger det desmere trygt.
Så yderligt har bræen bygt,

at når ved løvspræts-tid den går,
den skrider udenover os,
og prestehuset urørt står,
som inde i en hulfalds-fos.

BRAND.

Og sol, som aldrig rækker hid.

AGNES.

Den danser jo så varm og blid
på bergets skulder bent imod.

BRAND.

Tre uger, ja, — ved sommertid, —
men vinder aldrig til dets fod.

AGNES
(ser visst på ham, rejser sig og siger):

Brand, der er et, som gør dig ræd!

BRAND.

Nej, dig!

AGNES.

Nej dig!

BRAND.

Du bær en gru,
en løndomsfuld.

AGNES.

Brand, også du!

BRAND.

Du svimler, som ved stupets bredd!
Tal ud! Nævn alt!

AGNES.

Jeg stundom skalv — —
(standser.)

BRAND.

Du skalv! Hvem skalv du for?

AGNES.

For Alf.

BRAND.

For Alf?

AGNES.

Du også!

BRAND.

Stundom, ja!
Men nej, han tages os ej fra!
Gud er jo god! Min lille gut
sig vokser stor og stærk tilslut.
Hvor er han nu?

AGNES.

Han sover.

BRAND
(ser ind gennem døren).

Se;
han drømmer ej om sot og ve;
den lille hånd er trind og rund —

AGNES.

Dog bleg.

BRAND.

Ja bleg; men det går over.

AGNES.

Hvor sødt og kvægende han sover.

BRAND.

Gud signe dig; sov nu dig sund!
(lukker døren.)

Med dig og ham blev lys og fred
om alt mit kaldsværk sænket ned;
hver sorgens stund, hver gerning svær,
blev let at bære mellem jer;
hos dig mig aldrig modet sveg,
mig styrke gav hans barneleg.
Mit kald jeg tog som martyrdom;
men se, hvor alt har vendt sig om,
hvor held har fulgt mig på min færd —

AGNES.

Ja Brand; men du er heldet værd.
O, du har kæmpet, lidt og stridt, —
har døjet ondt, har slæbt og slidt; —
jeg ved, at stilt du blod har grædt —

BRAND.

Ja vel; men alt mig tyktes let;
med dig drog kærligheden ind,
som solklar vårdag i mit sind.
Den havde før jeg aldrig kendt;
ej faer, ej moer den havde tændt;
de dulmed helst den flyvegnist,
som sprang af asken her og hist.
Det var som al den sum af mildt,
jeg havde båret dulgt og stilt,
blev sparet til en glorie-glød
om ham og dig, min hustru sød!

AGNES.

Ej os alene; alle dem,
som nu er lemmer af vort hjem,

hver sorgens søn, hver nødens broer,
hvert barn, som græd, hver moer, som led,
et kvægsomt sæde finder ved
dit hjertes fulde, rige bord.

BRAND.

Men gennem dig og ham. I to
slog mildheds-åndens himmelbro.
Ej nogen Sjæl kan alle favne,
hvis ikke først han elsked en;
jeg måtte længte, måtte savne,
saa hjertet hærded sig til sten —

AGNES.

Og dog — din kærlighed er hård;
den, som du klappe vil, du slår.

BRAND.

Dig, Agnes?

AGNES.

Mig? O nej, du kære;
let var, hvad mig du bød at bære; —
men mangen sjæl ifra dig faldt
ved kravet: intet eller alt!

BRAND.

Hvad verden kalder kærlighed,
jeg ikke vil og ikke ved.
Guds kærlighed jeg kender til,
og den er ikke vek og mild;
den er til dødens rædsel hård,
den byder klappe, så det slår.
Hvad svarte Gud i oljelunden,

da sønnen lå i sved og skræk
og bad og bad: tag kalken væk!
Tog han ham smertens kalk fra munden?
Nej, barn, den måtte ud til bunden.

AGNES.

O, målt med slig en målestok,
er dømt al jordens sjæleflok.

BRAND.

Ej nogen ved, hvem dommen når;
men i en evig ildskrift står:
vær tro til prøvens sidste slutning,
livskronen vindes ej ved prutning!
Ej nok, i angstens sved at bades;
du må igennem martrens ild.
At ej du kan, dig visst forlades, —
men aldrig at du ikke vil.

AGNES.

Ja, det skal være, som du siger.
O, løft mig, løft mig, hvor du stiger;
led mig mod dine høje himle;
stærk er min hug, men sløvt mit mod;
tidt angst mig slår, mig tykkes svimle,
og træt og jordtung er min fod.

BRAND.

Se, Agnes, for den hele hjord
er kravet: ingen fejg akkord!
I alt sit værk en mand er dømt,
hvis halvt det øves og på skrømt.
Den lære skal til lovbud hæves,
ej gennem ord, men ved at leves.

AGNES
(kaster sig om hans hals).
Jeg går, hvor du har foden sat!

BRAND.
For to er ingen klev for brat.

(DOKTOREN er kommen nedover vejen og standser udenfor havegærdet.)

DOKTOREN.
Hej, øves leg af kælne duer
på disse ørkenbrune tuer!

AGNES.
Min gamle doktor, er du her!
O, kom dog indom!
(løber ned og åbner havegrinden.)

DOKTOREN.
Ej til jer!
Du ved jo godt, at jeg er vred.
At knytte sig til sligt et sted,
hvor viddens vejr og vintrens vind
skær iskoldt gennem sjæl og skind —!

BRAND.
Ej gennem sjælen.

DOKTOREN.
Ikke? Nå!
Nej-nej, det lader næsten så.
Det synes, som jer hastværks-pagt
står lige fuldt og fast ved magt,
skønt ellers, efter gammel skik,
en skulde tro, at fort forgik,
hvad skabt blev i et øjeblik.

AGNES.

Et solskærs kys, et klokkeslag,
kan vække for en sommerdag.

DOKTOREN.

Farvel. Jeg ventes hos en syg.

BRAND.

Min moer?

DOKTOREN.

Ja. Skal De samme vej?

BRAND.

Nu ikke.

DOKTOREN.

Var der kanske?

BRAND.

Nej.

DOKTOREN.

Prest, De er hård. I sludd og fyg
jeg sled mig over vidden frem,
skønt godt jeg ved, hun er af dem,
der lønner som et fattiglem.

BRAND.

Gud signe Deres kløgt og flid.
Let, om De kan, den tunge strid.

DOKTOREN.

Min vilje signe han; jeg kom,
så fort i nød det spurgtes om.

BRAND.

Dem har hun budsendt; jeg er glemt; —
jeg venter, venter hjerteklemt.

DOKTOREN.

Kom uden bud!

BRAND.

Før bud hun sender,
jeg intet hverv dernede kender.

DOKTOREN (til Agnes).

Du veke stakkel, som blev lagt
i slige hårde hænders magt!

BRAND.

Jeg er ej hård.

AGNES.

Sit blod han gav,
hvis hendes sjæl det tvætted af!

BRAND.

Som hendes søn i arv jeg tog
frivillig hendes skyldnerbog.

DOKTOREN.

Klar Deres egen!

BRAND.

Manges mén
for Gud kan klares gennem en.

DOKTOREN.

Ej gennem en, der selv som tigger
i skyld opover øret ligger.

BRAND.

Rig eller tigger; — helt jeg vil, —
og dette ene strækker til!

DOKTOREN
(ser stivt på ham).

Ja, mandeviljens *qvantum satis*
står bogført som din rigdoms rad; —
men, prest, din *conto caritatis*
er bogens hvide jomfrublad!

(går.)

BRAND
(følger ham en stund med øjnene).

Ej noget ord blev sølet ned
i løgn som ordet kærlighed; —
det lægger de med Satans list
som slør udover viljens brist;
med det de dækker svigfuldt til,
at livet er et leflespil.
Er stien trang og brat og skred,
den knappes af — i kærlighed;
går en ad syndegaden bred,
han har dog håb — i kærlighed;
så en sit mål, og dog ej stred,
han sejre kan — i kærlighed;
går en sig vild, skønt ret han ved, —
det er et ly — i kærlighed!

AGNES.

Ja, det er falskt, og endda må
jeg tidt mig spørge: er det så?

BRAND.

Et springes over; viljen først
må læske lovens retfærds-tørst.
Først må du ville, ikke blot
hvad gørligt er i stort og småt,

ej blot hvor dåden i sig bær
en sum af møje og besvær, —
nej, ville må du stærk og glad
igennem alle rædslers rad.
Det er ej martyrskab, i ve
at dødes på et korsets træ;
først det at ville korsets død,
at ville midt i kødets nød,
at ville midt i åndens angst,
først dette er din frelses fangst.

AGNES
(klynger sig tæt til ham).

Når kravet skræmmer med sin gru, —
min stærke husbond, tal da du!

BRAND.

Vandt viljen sejr i slig en strid,
da kommer kærlighedens tid,
da daler den som duen hvid
og bringer livets oljeblad;
men her, mod slægten, slap og lad,
ens bedste kærlighed er had!
(i skræk.)
Had! Had! En verdenskamp at ville
det enkle ord, det lette, lille!
(går ilsomt ind i huset.)

AGNES
(ser gennem den åbne dør).

Han knæler hos sin søde dreng
og vugger hodet som i gråd;

han knuger sig til barnets seng,
som en, der ej ved hjælp og råd. —
O, hvilken sum af kærlighed
i denne stærke mandesjæl!
Alf tør han elske; barnets hæl
endnu ej verdens-slangen bed.

(udbryder forfærdet.)

Op springer han med hænders vrid!
Hvad ser han? Han er askehvid!

BRAND

(ud på trappen).

Kom der ej bud?

AGNES.

Nej, intet bud.

BRAND

(ser tilbage ind i huset).

Det brænder i hans stramme hud;
hans tinding hamrer, pulsen banker —!
O, frygt ej, Agnes!

AGNES.

Gud, hvad tanker —

BRAND.

Nej, frygt blot ej —

(råber udover vejen.)

Der ser jeg budet!

EN MAND

(gennem havegrinden).

Nu får du komme, faer!

BRAND (ilsomt).

Ja straks!

Hvad hilsning bær du?

MANDEN.

Ugrej slags;

hun sad i sengen, frem hun luded
og sagde: gå; få presten hentet;
mit halve gods for sakramentet.

BRAND (viger tilbage).

Det halve! Nej! Sig nej!

MANDEN
(ryster på hovedet).

Da var

ej budet ærligt bragt dig, faer.

BRAND.

Det halve! Halve! Alt var ment!

MANDEN.

Kanhænde det; men lydt og rent
blev ordet sagt. Jeg glemmer sent.

BRAND
(griber ham om armen).

På Herrens dag, for dommen stævnt,
du vidne tør, det ord blev nævnt?

MANDEN.

Ja.

Brand (fast).

Gå og sig, det svar blev sendt, —
ej kommer prest, ej sakrament.

MANDEN
(ser uvisst på ham).

Du har nok ikke skønt mig da;
det er din moer jeg kommer fra.

BRAND.
Jeg kender ingen tvedelt ret
for fremmedfolk og egen æt.

MANDEN.
Hårdt ord er det.

BRAND.
Hun ved, det galdt
at byde intet eller alt.

MANDEN.
Prest!

BRAND.
Sig, at mindste guldkalv-stump
er lige fuldt en afguds-klump.

MANDEN.
Med svarets svøbe skal jeg slå
så let og lindt, jeg kan og må.
For hende gror den trøst endnu:
Gud er ej fuldt så hård som du!
(går.)

BRAND.
Ja, denne trøst har tidtnok blæst
sin ådsel-luft til verdens pest.
Med sang og skræk i knibens stund
en dommer smøres nemt om mund.
Naturligvis! Det så sig bør!
De kender jo sin mand fra før; —
fra alt sit værk de godt jo ved,
at gubben laer sig prutte med.
(Manden har ude på vejen mødt en anden; de kommer begge i følge tilbage.)

BRAND.

Nyt budskab!

FØRSTE MAND.

Ja.

BRAND.

Hvad bringer du?

DEN ANDEN.

Ni tiende-dele lød det nu.

BRAND.

Ej alt?

DEN ANDEN.

Ej alt.

BRAND.

Mit svar er kendt; —
ej kommer prest, ej sakrament.

ANDEN MAND.

Hårdt har i ve og værk hun bødt —

FØRSTE.

Prest, kom ihug, hun har dig født!

BRAND
(knuger hænderne).

Jeg tør ej bruge to slags vægt
for avindsmænd og egen slægt.

ANDEN MAND.

Den syges nød er vild og stor;
kom, eller send et soningsord.

BRAND
(til første mand).

Gå; sig den syge, som jeg bød:
rent bord for nådens vin og brød.

(Mændene går.)

AGNES
(klynger sig op til ham).
Brand, tidt jeg ræddes for din færd:
du flammer som et Herrens sverd.

BRAND
(med gråd i stemmen).
Står verden ej mod mig igen
med sverd-tom slire ved sin lænd?
Slår ikke den min sjæl tilblods
med al sin slappe sejgheds trods.

AGNES.
Hårdt er det vilkår, du har stilt.

BRAND.
Byd, om du tør, et mere mildt.

AGNES.
Lægg sligt et mål på hvem du vil,
og se om nogen strækker til.

BRAND.
Nej, der du har til rædsel ret.
Så vrangt, så tomt, så fladt, så slet
er hele slægtens livssyn blevet.
Det regnes højt, får en det drevet
til, som en lovprist ubekendt,
at offre sit ved testament.
Byd helten stryge ud sit navn
og nøje sig med sejrens gavn;
giv kejser, konge, samme kår,
og se hvad stort du øvet får.
Byd digteren i løndom smugle
af buret sine skønhedsfugle,

så ingen aner det var ham,
der gav dem røst og guldfjærs bram.
Frist frodig eller vindtør gren;
hengivelsen er ej hos en.
Igennem alt går jordtræls-tanken; —
udover stupet, vildt og hvast,
hver klamrer sig til støvlivs-ranken, —
og svigter den, — i trevl og bast
han klorer sig med negler fast.

AGNES.

Og til en slægt, som rådløst faldt,
du råber: intet eller alt!

BRAND.

Hvo sejr vil fange, får ej vige;
fra dybets fald må højst du stige. —

(tier lidt; stemmen slår over.)

Og dog, når for den enkle sjæl
jeg står og stiller rejsnings-kravet,
da er det, som jeg svam i havet
stormslagen på en vrag-stumps fjæl.
I kval og gråd jeg lønligt bed
den tunge, som jeg tugted med, —
og løfted armen jeg til slag,
jeg tørsted mod et favnetag! —
Gå, Agnes, se til ham, som sover;
syng ham i lyse drømme ind;
en barnesjæl er klar og lind,
som tjern i sommersolens skin;
en moder stryge kan derover

lig fuglen, der sig spejler smukt
i dybets dyb på lydløs flugt.

AGNES (bleg).

Hvad er det, Brand? Hvorhelst du sender
din tankes pil, — mod ham den vender!

BRAND.

O, intet. Vogt ham godt og stilt.

AGNES.

Giv mig et ord.

BRAND.

Et stærkt?

AGNES.

Et mildt.

BRAND (favner hende).

Den, som er uden skyld, skal leve.

AGNES
(ser lyst op på ham og siger):

Et ejes, som ej Gud tør kræve!
(går ind i huset.)

BRAND
(ser stille frem for sig).

Men hvis han turde? Herren tør,
hvad «Isaachs rædsel» turde før.
(ryster tankerne af sig.)
Nej, nej; mit offer har jeg bragt.
Mit livskald har jeg fra mig sagt, —
at runge som en Herrens torden
og vække sovende på jorden.
Løgn! Intet offer lå deri;
det glap, da drømmen var forbi,

da Agnes vakte mig — og fulgte
til samme gerning i det dulgte.
(ser udover vejen.)
Hvi nøler dog den syges bud
om offervillighed og bod,
som rykker brøden op med rod,
med dybest trevl, med vildest skud! —
Se der —! Nej, det er fogden kun
velvillig, væver, rask og rund,
med hænderne i begge lommer,
lig klammer om en parentés.

FOGDEN
(gennem havegrinden).
Goddag! Kun sjelden vi to ses,
og sagtens jeg i utid kommer —

BRAND
(viser mod huset).
Træd indenfor.

FOGDEN.
Tak; her er godt;
og vandt mit ærind indgang blot,
så mener jeg for sandt og visst,
det alles både blev tilsidst.

BRAND.
Nævn Deres ærind.

FOGDEN.
Deres moer
er håbløs syg, såvidt jeg tror; —
det gør mig ondt.

BRAND.
Jeg tvivler ej.

FOGDEN.

Det gør mig meget ondt.

BRAND.

Tal ud!

FOGDEN.

Dog, hun er gammel; — Herregud,
vi skal jo alle samme vej.
Og da jeg netop foer forbi,
så tænkte jeg: det springes i
så let som krybes; ydermere
så blev det mig fortalt af flere,
at hun med Dem, fra De kom hid,
har levet i familjesplid —

BRAND.

Familjesplid?

FOGDEN.

Der siges jo
hun holder stærkt og sejgt på sit.
De finder vel, det går for vidt.
Man må ej glemme eget tarv.
Hun sidder i uskiftet bo
med hele Deres fædrearv —

BRAND.

Uskiftet bo; — ja, det er sandt.

FOGDEN.

Så kommer skyldfolk let på kant.
Og da jeg nu med skellig grund
formoder, De med kølig barm
forventer hendes afgangsstund,
så håber jeg De uden harm

vil høre mig, skønt visstnok tiden
er ilde valgt.

BRAND.

Nu eller siden;
det kommer ud for mig på et.

FOGDEN.

Ja, så til sagen slet og ret.
Så såre Deres moer er død,
og salig lagt i jordens skød, —
hvad snart vil times, — blir De rig —

BRAND.

Det tror De?

FOGDEN.

Tror? Nej, det er sikkert.
Hun ejer grund i hver en vik,
så langt De øjne kan med kikkert.
Rig blir De, prest!

BRAND.

Trods skifteretten?

FOGDEN (smiler).

Hvad skal den her? Den skiller trætten,
hvor der er fler om gæld og arv;
men her ej trues nogens tarv.

BRAND.

Og dersom dog til gods og gæld
medarving mødte lige vel
og sagde: jeg er rette manden?

FOGDEN.

Det måtte være selve fanden!
Ja, se kun på mig; — ingen anden

har her et ord at sige med;
lid trygt på mig; jeg ved besked.
Nu altså; De blir velstandsmand,
rig mand endogså; ikke længer
til denne afkrogs kald De trænger;
Dem åbent står det hele land.

BRAND.

Hør foged, er ej, fattet kort,
al talens kærne den: rejs bort!?

FOGDEN.

Omtrent. Til alle parters bedste
jeg tror det blev. Hvis De vil fæste
opmærksomt øje på de folk,
for hvem De nu er ordets tolk,
så vil De se, sålidt De passer
blandt os, som ulv blandt gæs og gasser.
Forstå mig vel! De ejer evner
til større samfunds gavn og brug,
men fast til mén for den, som nævner
sig odelsmand til klippens revner
og ætling af en dalbunds slug.

BRAND.

Ens fædrebygd for mandens fod
er, hvad for træet er dets rod; —
er der ej til hans gerning trang,
hans dåd er dømt, og endt hans sang.

FOGDEN.

Det er al idræts første lov,
at lempes efter lands behov.

BRAND.

Men lands behov ses bedst fra højden,
ej fra en fjeldklemt krog i bygden.

FOGDEN.

Det er de store samfunds tale,
ej ord for folk i fattige dale.

BRAND.

O, I med eders grænse-skel
imellem sletteland og fjeld!
I kræver ret som verdensriger,
mens hver en samfundspligt I sviger;
I mener fejgt, det skal jer fri,
det nødskrig: vi er småfolk, vi!

FOGDEN.

Alt har sin tid, hver tid sit hverv,
hver slægt sin egen dont at passe.
Vor bygd har også lagt sin skærv
i verdens store formåls kasse;
forstår sig, det er længe siden;
men skærven var ej ganske liden.
Se, nu er bygden tom og snever;
dens ry dog end i sagnet lever;
dens svundne storheds dage falder
samtidigt med kong Beles alder; —
der meldes endnu mangt et ord
om brødreparret Ulf og Thor
og snese gæve mænd, som foer
på herjetog til Brettlands kyst
og plyndred, så det var en lyst.

Sydboen skreg, af rædsel kold:
Gud fri os for de grummes vold!
Og disse grumme var, tiltrods
for alle tvivlsmål, mænd fra os.
Og som de karle kunde hævne,
og slå ihjæl i brandværks-stævne!
Ja, sagnet ved endnu at nævne
en Herrens helt, som korset tog; —
dog meldes ej, at ud han drog —

BRAND.

Der stammer visst en sønneflok
fra denne løftets mand?

FOGDEN.

Sandt nok;
men hvoraf ved De —?

BRAND.

Å, fordi
mig tykkes ætten kendes i
de løftets helte nutildags,
hvis korstog er af samme slags.

FOGDEN.

Ja, slægten rækker lige hid.
Men vi var i kong Beles tid!
Først slog vi altså udenlands,
så gæsted vi vor grandemands
og frændes grund med økse-egg;
i knas vi tramped akren hans,
sved kirkespir og stuevæg
og fletted os en stordåds-krans. —

Af alt det blod, som slig er flydt,
er kanske lidt for meget skrydt;
dog, efter hvad jeg her har sagt,
jeg tror jeg vover, fuldt beskeden,
at pege bagud på vor magt
i storhedstiden, længst forleden,
og påstå, denne bygd har lagt
sin skærv med både ild og stål
til verdens fremgangs store mål.

BRAND.

Dog tykkes mig, som om I svigter
det ord, at adelskab forpligter, —
som om, med hakke, plog og harv,
I mulder ned kong Beles arv.

FOGDEN.

På ingen måde. Gå blot ud
i sognefolkets gæstebud,
hvor jeg og lensmand, klokker, dommer,
som hæderslemmer er at finde,
så skal De se, når punschen kommer,
at dødt ej er kong Beles minde.
I skåler, bægerklang og sang,
i tale, både kort og lang,
han ihukommes, lades leve.
Jeg selv har tidt en dybtfølt trang
fornummet til om ham at væve
mit tankespind til blomstret dug,
og løftet mangen indfødts hug.

Jeg liker godt lidt poesi.
Det gør igrunden alle vi
fra denne bygd; — dog alt med måde;
i livet bør den aldrig råde, —
kun mellem klokken syv og ti
om aftenen, når folk er fri,
når man, af dagens gerning træt,
kan trænge til en løftnings-tvætt.
Den forskel er der mellem os
og Dem, at De med vold og trods
på engang pløje vil og slås.
Så vidt jeg ser, er Deres mening:
vort livs og dets idees forening, —
Guds krig, med dyrkning af poteter
i enhed stillet frem tilslut,
så inderligt, som af salpeter
med kul og svovel vorder krudt.

BRAND.

Omtrent.

FOGDEN.

Men sligt er her ugørligt.
I store samfund lød det hørligt; —
gå did med Deres høje krav;
lad os så pløje myr og hav.

BRAND.

Pløj allerførst i havet ned
jer pral om fædres herlighed;
ej dverg blir mandshøj, skønt han har
en Goliath til oldefaer.

FOGDEN.

Der ligger vækst i store minder.

BRAND.

Når m i n d e t sig til l i v e t binder;
men I af mindets gravhoug hul
har bygt jer sløvheds skalkeskjul.

FOGDEN.

Mit første blir mit sidste ord; —
bedst var det, om herfra De foer.
Her vil ej Deres gerning grønnes,
her vil ej Deres livssyn skønnes.
Den smule flugt, som er fornøden, —
den løftning, som behøves kan
fra tid til tid for slæbets mand,
skal j e g besørge ufortrøden.
Igennem al min embedstid
står vakkre vidner om min flid;
ved mig er folkets tal fordoblet,
ja øget fast til tre mod en, —
idet jeg har til stedet koblet
snart hin snart denne næringsgren.
Mod trodsende natur i kamp
er frem vi skredet som med damp;
her brydes vej, her bygges bro —

BRAND.

Men ej imellem liv og tro.

FOGDEN.

Imellem fjord og viddens sne.

BRAND.

Ej mellem gerning og idé.

FOGDEN.

Først farbart mellem grænd og grænd,
først fremkomst mellem mænd og mænd, —
det var der kun en mening om,
før De som prest til bygden kom.
Nu har De blandet alt i et,
vort grubeblus med nordlysflammen;
hvem kan i sligt et tve-skær se,
hvad der er vrangt, hvad der er ret,
hvad der er bod, hvad der er ve?
Hvert forhold har De filtret sammen;
De splittet har i fiendske lejre
den flok, som samlet skulde sejre.

BRAND.

Her blir jeg dog tiltrods for Dem.
En vælger ej sit virkes hjem.
Den mand, som målet ved og vil,
fornummet har i skrift af ild
det Gudsråb: her du hører til!

FOGDEN.

Så bliv, men inden egne grænser;
jeg gerne ser, De folket renser
for synd og last, som går isvang;
Gud ved, det trænges mangen gang!
Men gør blot ingen helligdag
af yrkets sex, — og ton ej flag,

som om Vorherre var ombord
på hver en jagt, der skar vor fjord.

BRAND.

Hvis Deres råd mig skulde nytte,
jeg måtte sjæl og sjæls-syn bytte;
men kaldet er, sig selv at være,
sin egen sag til sejr at bære,
og jeg skal bære sagen frem,
så det skal lyse om mit hjem!
Det folk, jer hele styrer-trop
har dysset ind, skal vækkes op!
I længe nok i trangheds bur
har pint dets rest af fjeldnatur;
fra eders småheds sultekur
hver mand går ud forstemt og stur;
I tappet har hans bedste blod,
har hulet margen af hans mod;
I pukket har i stumper små
hver sjæl, som malmstøbt skulde stå; —
men endnu kan et rejsnings-skrig
i eders øre tordne: krig!

FOGDEN.

Krig?

BRAND.

Krig!

FOGDEN.

Hvis De til våben kalder,
De blir den første mand, der falder!

BRAND.

Med klarsyn skønnes skal en dag,
at største sejr er nederlag!

FOGDEN.

Betænk Dem, Brand; De står på skillet;
sæt alt ej på det ene kort.

BRAND.

Og dog jeg gør det!

FOGDEN.

Tabes spillet,
er Deres jordliv ødslet bort.
De ejer alle verdens goder,
er arving til en grundrig moder,
De har et barn at leve for,
en elsket hustru; — lykkens kår
blir rakt Dem som af milde hænder!

BRAND.

Og hvis jeg endda ryggen vender,
til hvad De lykkens kår har kaldt?
Ifald jeg må?

FOGDEN.

Fortabt er alt,
hvis her, i verdens udmarks vik,
De åbner Deres verdens-krig!
Drag sørpå, mod de rige strande,
hvor mænd tør stå med løftet pande;
der kan med ret De lyse møde
og byde menigheden bløde;

vort offer er ej blod, men sved
i kamp for brød blandt klippeskred.

BRAND.

Her blir jeg dog. Her er mit hjem,
og i mit hjem min krig skal frem.

FOGDEN.

Husk, hvad De taber, hvis det glipper; —
og først og fremst, husk, hvad De slipper!

BRAND.

Mig selv jeg taber, hvis jeg viger.

FOGDEN.

Brand, håbløs er en ensom kriger.

BRAND.

Min flok er stærk; jeg har de bedste.

FOGDEN (smiler).

Ja, muligt det, — men jeg de fleste.

(går.)

BRAND
(ser efter ham).

Der går en fuldblods folkets mand,
retsindigt tænkende, velvillig,
på sin vis virksom, varm og billig, —
og dog en svøbe for sit land.
Ej jordfald, flom og vinterblæst,
ej hungersnød, ej frost og pest,
forvolder halvt det nederlag,
som slig en mellem år og dag.
Af landeplagen liv kun røves; —
men han —! Hvor mange tanker kløves,

hvor mange friske viljer sløves,
hvor mange stærke sange døves
af slig forklemt, trangbrystig sjæl!
Hvor mangt et smil på folkemunde,
hvor mangt et lyn i folkebarm,
hvor mangen løftnings lyst og harm, —
der frem til dåd sig vokse kunde, —
slog ikke blodløst han ihjæl!
(pludselig i angst.)
Men budet! Budet! — Ingen kommer!
Jo, doktoren!
(iler ham imøde.)
Tal, tal! Min moer —?

DOKTOREN.

Nu er hun stedet for sin dommer.

BRAND.

Død! — Men i bod?

DOKTOREN.

Det knapt jeg tror;
hun hang ved sit på denne jord,
til timen slog, og de blev skilt.

BRAND
(ser stille rystet frem for sig).

Er her en vildsom sjæl forspildt?

DOKTOREN.

Kan hænde vel hun dømmes mildt, —
ej efter lov, men efter skøn.

BRAND (sagte).

Hvad talte hun?

DOKTOREN.

Hun mumled stilt:
Gud er ej hårdhændt, som min søn!

BRAND
(synker i smerte ned på bænken).

I brødens kvalm, på dødens fjæl,
den samme løgn, som slår hver sjæl!
(skjuler ansigtet i hænderne.)

DOKTOREN
(går nærmere, ser på ham og ryster på hovedet).

De vil en gennemlevet tid
i et og alting flytte hid.
De tror endnu hin lovens pagt
for Gud og godtfolk står ved magt; —
hver slægt har dog sin egen vis;
vor skræmmes ej med flammeris,
med ammesnak om sjæle-ran; —
dens første bud er: vær human!

BRAND
(ser op).

Human! Ja, dette slappe ord
er feltråb for den hele jord!
Med det hver stymper hyller til,
at ingen dåd han tør og vil;
med det hver skrælling dækker over,
at ej han alt for sejren vover;
i ly af det blir letvindt brudt
hver uslings løfte, fejgt fortrudt; —
I pusling-sjæle gør tilsidst
af mennesket en humanist!

Var Gud human mod Jesus Krist?
Hvis *ederz* Gud fik dengang råde,
han under korset råbte nåde, —
og soningsværket sagtens blev
et diplomatisk himmelbrev!

(skjuler hovedet og sidder i stum sorg.)

DOKTOREN (sagte).

Ras ud, ras ud, du sjæl i storm; —
bedst, om du kunde tårer fange.

AGNES
(er kommen ud på trappen; bleg og forfærdet hvisker hun til doktoren):

Her ind! Følg med!

DOKTOREN.

Du gør mig bange!
Hvad er det, barn?

AGNES.

En angstens orm
har koldt sig om mit hjerte lagt —!

DOKTOREN.

Hvad er det?

AGNES
(drager ham med sig).

Kom! — Guds evige magt!

(de går ind i huset; Brand mærker det ikke.)

BRAND
(stille hen for sig).

Død uden bod. Død, som hun leved.
Er ikke der Guds fingerpeg?
Igennem mig skal vorde hævet

den skat, som hun har fra sig skrevet; —
nu tifold ve mig, om jeg sveg!
(rejser sig.)
Med sønnens pligt, på hjemmets grund,
uryggelig fra denne stund
som kåret korsmand slå jeg skal
for åndens sejr i kødets fald.
Gud har mig rakt sin tunges stål,
har tændt i mig sin vredes bål; —
nu står jeg i min viljes vælde,
nu tør, nu kan jeg knuse fjelde!

DOKTOREN
(efterfulgt af Agnes kommer hurtigt ud på trappen og råber):
Beskik dit hus og drag herfra!

BRAND.
Om jorden skalv, jeg blev endda!

DOKTOREN.
Så er dit barn til døden dømt.

BRAND (forvildet).
Alf! Barnet! Alf! Hvad rædsels skrømt
er dette her! Mit barn!
(vil ind i huset.)

DOKTOREN
(holder ham tilbage).
Nej bliv! —
Her er ej lys, her er ej sol,
her skær en luft, som pust fra pol, —
her sænker skodden klamt sig ned; —

en vinter til på dette sted
vil visne bort hans spæde liv.
Rejs, Brand, og Deres barn er frelst;
men gør det snart, imorgen helst.

BRAND.

Ikveld, idag, i denne stund!
O, han skal vokse stærk og sund; —
ej gufs fra bræ, ej sno fra kyst,
skal isne mer hans lille bryst.
Kom, Agnes, løft ham lindt i blund!
På flugt, på flugt langs alle sund!
O, Agnes, Agnes, dødens garn
sig spinder om vort lille barn!

AGNES.

Jeg lønligt aned, lønligt skalv, —
og dog jeg så kun faren halv.

BRAND (til doktoren).

Men flugt ham frelser? Så De lover!

DOKTOREN.

Det liv, en fader våger over
ved nat og dag, er sejerstrygt.
Vær alt for ham, og sundhedssmykt
De snart skal se ham; nær ej frygt.

BRAND.

Tak, tak!

(til Agnes.)

Hyll tæt i dun ham ind;
langs fjorden stryger aftnens vind.

(Agnes går ind i huset.)

DOKTOREN

(betragter i taushed Brand, som ubevægelig ser ind gennem døren, går derpå hen til ham, lægger hånden på hans skulder og siger):

Mod verdens flok så ubønhørlig,
og mod sig selv så let medgørlig!
For den ej gælder lidt, ej meget, —
kun lovens intet eller alt;
men fra en selv er modet veget
i samme stund som loddet faldt —
og offerlammet var ens eget.

BRAND.

Hvad mener De?

DOKTOREN.

Til Deres moer
De tordned lovens hårde ord:
fortabt, hvis alt ej lægges af,
hvis ej du nøgen går i grav!
Og samme råb har runget tidt,
når folkets flok, som tyngst, har lidt!
Nu er De havsnødsmanden selv,
i skæbnens storm på bådens hvælv;
nu kaster De fra krænget køl
tilhavs hvert brev om straffens pøl, —
tilhavs, tilhavs den tunge bog,
hvormed De brødres bringer slog;
nu gælder det i kuling stiv
at berge egen afkoms liv.
På flugt, på flugt langs fjord og vik, —
på flugt fra egen moders lig, —
på flugt fra sjælehjord og kald; —
nu lyser presten messefald!

BRAND
(griber sig forvildet om hovedet som for at samle tankerne).

Er nu jeg blind! Var jeg det før!

DOKTOREN.

De handler som en fader bør.
Tro ej, jeg laster, hvad De gør; —
for mig De er i stækket stand
mer stor, end før som styrkens mand. —
Farvel! Nu har jeg rakt Dem spejlet;
brug det, og suk så: Herregud,
slig ser en himmel-stormer ud!
(går.)

BRAND
(stirrer en stund frem for sig, pludselig udbryder han):

Nu eller før, — når er her fejlet?!

(AGNES kommer ud af døren med kåbe over skuldrene og barnet på armen; Brand ser hende ikke; hun vil tale, men standser ligesom slagen af skræk, da hun bemærker udtrykket i hans ansigt. I samme øjeblik kommer EN MAND ilsomt ind gennem havegrinden. Solen går ned.)

MANDEN.

Hør, prest, du har en avindsmand!

BRAND
(knuger hånden mod brystet).

Ja, her.

MANDEN.

Vær på din post mod fogden.
Din sæd skød frodigt over land,
til han med rygtets brandpest slog den.
Alt ofte har han ymtet om,
at prestegården snart står tom, —
har sagt, at os du ryggen vender,
så fort din rige moer er død.

BRAND.

Og hvis så var —?

MANDEN.

Prest, jeg dig kender
og ved, hvi slige giftord lød;
du står jo ham og hans imod,
han aldrig fik din vilje bøjet, —
se, det er rygtets rette rod —

BRAND (usikker).

At sandt er sagt — sig tænke lod.

MANDEN.

Da har du stygt for alle løjet.

BRAND.

Har jeg —?

MANDEN.

Hvor tidt har ej du sagt,
at Gud har selv til strid dig vakt, —
at mellem os du har dit hjem,
at her din krig skal føres frem,
at ingen mand tør kaldet svige,
at slå han skal, men aldrig vige.
Og kaldet har du! Stærkt og lyst
din ild har fængt i mangt et bryst.

BRAND.

Mand, her er mængdens øre døvt;
fast hver et sind er slukt og sløvt!

MANDEN.

Du bedre ved; — i mangt et sind
nu glittrer himlens solskin ind.

BRAND.

I tifold flere er der nat.

MANDEN.

Du er som lys i natten sat.
Men lad det være, som det vil;
at tælle trænges her ej til;
thi her står jeg, den ene mand,
og siger: rejs, ifald du kan!
Jeg har en sjæl så fuldt som nogen;
jeg kan ej hjælpe mig med bogen;
du har mig op af dybet draget, —
prøv, om du nu tør slippe taget!
Du kan det ej; jeg holder fast;
min sjæl var tabt, hvis taget brast! —
Farvel! Jeg venter trygt det bud:
min prest ej slipper mig og Gud.

(går.)

AGNES (sky).

Din kind er hvid, din mund er bleg;
det er, som du i hjertet skreg.

BRAND.

Hvert klangfuldt ord, mod bergvæg sagt,
mig slår med tifold gjenlyds magt.

AGNES
(gør et skridt frem).

Jeg er beredt!

BRAND.

Beredt? Hvortil?

AGNES (med styrke).

Til hvad en moder må og vil!

(GERD løber forbi udenfor på vejen og standser ved havegrinden.)

GERD
(klapper i hænderne og råber med forvildet glæde):

Har I hørt det? Bort fløj presten! —
Ud af bakken, op af houg
myldrer både trold og draug,
svarte, stygge, store, små, —
hu, hvor hvast de kunde slå —!
Øjet rev de af mig næsten;
halve sjælen har de taget; —
å, jeg hjælper mig med resten;
der er nok igen af vraget!

BRAND.

Pige, vildt din tanke går;
her du ser jeg for dig står.

GERD.

Du? Ja du, men ikke presten!
Ned fra Svartetind min høg
rap bortover lien strøg;
bidslet, sadlet, vild og vred
hvæste han i mørknings-blæsten,
og en mand på ryggen red, —
det var presten, det var presten!
Nu står bygdens kirke tom,
stængt med både lås og bom;
Styggekirkens tid er omme;
nu skal min til ære komme.
Der står presten, stærk og stor,
i sit hvide messeklæde,
vævt af vintrens dryp og væde; —

vil du være med, så kom;
bygdens kirke står jo tom;
presten min har slige ord,
at det runger over jord!

BRAND.

Brudte sjæl, hvo bød dig fange
vildsomt mig med afguds-sange!

GERD
(kommer indenfor havegrinden).

Afgud? Hvad er det for noget?
Afgud? Å, jeg ved det godt;
stundom stort og stundom småt;
altid gyldent, altid broget.
Afgud! Hør du; ser du hende?
Kan du under klædet kende
barnehænder, barneben?
Kan du se, hvor fint og broget
svøbet folder sig om noget,
der er ligt et barn, som sover?
Ræd hun viger, — dækker over!
Afgud? — Mand, der ser du en!

AGNES (til Brand).

Har du tårer, har du bønner?
Ud har rædslen mine brændt!

BRAND.

Agnes, hustru, — ve jeg skønner,
hende har en større sendt!

GERD.

Hør; nu ringer alle klokker
sammen på den vilde hej!

Se, hvad menighed der flokker
sig til færd på kirkevej!
Kan du se de tusend trolde,
bygdens prest har sænkt i havet?
Kan du se de tusend dverge?
Indtil nu de lå begravet
med hans segl som gravbrudds-værge.
Hav og grav dem kan ej holde;
frem de myldrer, våde, kolde; —
skindødt troldbarn ser jeg grine,
vælte af sig bergskreds-blokken.
Hør, de skriger: moer og faer!
Mænd og kvinder giver svar;
bygdens mand går mellem sine,
som en faer i sønneflokken;
bygdens kvinde taer sin døde,
rækker ham sit bryst til føde; —
aldrig før så stout hun knejste,
når hun barn til dåben bar.
Her blev liv, da presten rejste!

BRAND.

Vig ifra mig! Fast jeg ser
værre syner —

GERD.

Hør! Han ler,
han, som sidder langsmed vejen,
der den svinger op mod hejen;
ind han skriver i sin bog
hver en sjæl, som opad drog; —

hej, han har dem alle næsten;
bygdens kirke står jo tom,
stængt med både lås og bom, —
og på høgens ryg fløj presten!

(springer over havegærdet og taber sig i urden. Stilhed.)

AGNES

(nærmer sig og siger dæmpet):

Lad os gå; nu er det tid.

BRAND

(stirrer på hende).

Hvilken vej?

(peger først mod havegrinden, siden mod husdøren.)

Did? — eller did?

AGNES

(viger forfærdet).

Brand, dit barn, — dit barn!

BRAND (følger efter).

Giv svar;
var jeg prest, før jeg blev faer?

AGNES

(viger længere tilbage).

Blev end spurgt med tordnens brag, —
intet svar i denne sag!

BRAND (følger igen).

Svare skal du; du er moer;
du har her det sidste ord!

AGNES.

Hustru er jeg; tør du byde,
skal jeg bøje mig og lyde!

BRAND

(vil gribe hende om armen).

Valgets kalk mig tag ifra!

AGNES
(viger bagom træet).
Aldrig var jeg moder da!

BRAND.
Der er dom i dette svar!

AGNES (stærk).
Spørg dig selv, om valg du har!

BRAND.
Styrket dommen atter lød!

AGNES.
Tror du fuldt på Herrens kald?

BRAND.
Ja!
(griber hende fast om hånden.)
Og nu du sige skal
ordet over liv og død!

AGNES.
Gå den vej, din Gud dig bød!
(Ophold.)

BRAND.
Lad os gå; nu er det tid.

AGNES (toneløst).
Hvor går vejen?

BRAND
(tier).

AGNES
(peger mod havegrinden og spørger):
Did?

BRAND
(peger mod husdøren).
Nej, — did!

AGNES
(løfter barnet højt på armene).

Gud! Det offer, du tør kræve,
tør jeg mod din himmel hæve!
Led mig gennem livets gys!
(Ind i huset.)

BRAND
(stirrer en stund frem for sig, brister i gråd, slår hænderne sammen over hovedet, kaster sig ned på trappen og råber):

Jesus, Jesus, giv mig lys!

FJERDE HANDLING.

(Juleaften i prestegården. Det er mørkt i stuen. På bagvæggen er udgangsdør; vindu på den ene side, dør på den anden.)

AGNES står sørgeklædt ved vinduet og stirrer ud i mørket.

AGNES.

Endnu ikke! Endnu ikke! —
O, hvor tungt det er at vente, —
længsels råb på råb at skikke, —
aldrig noget svar at hente! —
Sneen falder blødt og tæt,
har, som med et lin-skaut, klædt
taget på den gamle kirke — —

(lytter.)

Hyss! Jeg hører grinden knirke!
Fodtrin; faste mandetrin;

(iler til døren og lukker op.)

Er det dig? Kom ind, kom ind!

(BRAND kommer ind, tilsneet, i rejseklæder, som han under det følgende kaster af sig.)

AGNES

(slår armene om ham.)

O, hvor du blev længe borte!
Gå ej fra mig, gå ej fra mig;

ensom kan jeg ej de sorte
natteskygger ryste af mig!
Hvilken nat og hvilke dage,
disse to og denne nat!

BRAND.

Barn, nu har du mig tilbage.
(tænder et enkelt lys, som kaster et svagt skær over stuen.
Du er bleg.

AGNES.

Og træt og mat.
Jeg har længtet, spejdet, stundet, —
og så har lidt grønt jeg bundet, —
lidt! men det var, hvad jeg ejed,
alt ifra isommer plejet
til at pynte juletræet.
Busken kaldte jeg for hans;
ja, han fik den og — som krans!
(brister i gråd.)
Se, nu er den halvvejs sneet
ned — o Gud —

BRAND.

På kirkegården.

AGNES.

O, det navn!

BRAND.

Tør af dig tåren.

AGNES.

Ja jeg skal, men vær tålmodig;
endnu er min sjæl som blodig;

såret er så friskt og nyt,
ud min styrkes væld er flydt; —
o, men det skal snart bli bedre;
er jeg over disse dage,
skal du aldrig se mig klage.

BRAND.

Er det Herrens helg at hædre?

AGNES.

Nej, jeg ved —; men vær tålmodig!
Husk, ifjor så sund og frodig,
og iår ifra mig båren,
båren ud —

(gyser tilbage for ordet.)

BRAND (stærkt).

På kirkegården!

AGNES (skriger).

Nævn det ej!

BRAND.

Med fulde lunger
må det nævnes, er du ræd!
Nævnes må det, så det runger,
lig en bølge mod en bredd!

AGNES.

Selv du lider under ordet
mer, end du vil kendes ved;
på din pande ser jeg sporet
af den sved, det købtes med.

BRAND.

Duggens dråber på min pande
er kun sprøjt fra fjordens vande.

AGNES.

Er og dråben i dit øje
smeltet sneflok fra det høje?
Nej, o nej, den er for varm;
kilden er din egen barm!

BRAND.

Agnes, hustru, lad os begge
være stærke, stå imod,
sammen vore kræfter lægge,
vinde fremad fod for fod. —
O, jeg var en mand derude!
Sjøen skylled over fluen,
mågen taug i uvejrsgruen,
hagglen slog min skrale skude;
midtfjords lå vi, vandet fræste,
mast og takkel hugg og hvæste,
sejlet, slidt i pjalter, blæste
langt i læ for havråks-fråden,
hver en nagle skreg i båden; —
udfor stup og udfor lider
gik der skred fra begge sider;
otte mænd med hvilte årer
sad som otte lig på bårer.
O, da vokste jeg ved roret,
jeg var den, som førte ordet,
kendte godt, en stor mig døbte
til mit kald, det dyrekøbte.

AGNES.

Let at stå i stormen stiv,
let at leve kampens liv;

o, men tænk på mig, som sidder
stilt i sorgens spurvekvidder,
mig, som ej kan døve tiden,
om jeg nok så gerne vil;
tænk på mig, som, stængt fra striden,
ej får glimt af dådens ild;
tænk på mig, hvem kun en liden
snever gerning hører til;
tænk på mig; jeg sidder hjemme,
tør ej mindes, kan ej glemme!

BRAND.

Har du liden gerning, du?
Aldrig var den stor som nu.
Hør; jeg vil dig sige noget,
som i sorgen er mig mødt.
Ofte blir mit øje tåget,
tanken ydmyg, sindet blødt;
det er, som der lå en glæde
i at kunne græde, græde.
Agnes, — tænk, da ser jeg Gud
nær, som aldrig før jeg så ham, —
o, så nær at det ser ud,
som om det var let at nå ham.
Og jeg tørster mod at kaste
mig som funden til hans barm,
mod at trykkes af hans faste
stærke varme faderarm.

AGNES.

Brand, — o, se ham altid så, —

som den gud, du mægter nå, —
mere fader, mindre herre!

BRAND.

Tør ej, Agnes; tør ej spærre
vejen for hans eget værk;
jeg må se ham stor og stærk,
himmelstor, — så kræver tiden,
just fordi den selv er liden.
O, men du kan se ham nær,
se ham som en fader kær,
i hans favn dit hoved bøje,
hvile, hvile, er du træt.
gå ifra ham, sund og let,
med hans afglans i dit øje,
bære glansens glorie med
ned til mig, som led og stred.
Ser du Agnes, slig at dele,
er just ægteskabets kærne;
en skal stride, storme, værne,
en skal alle dødshugg hele;
da først kan med sandheds ret
siges, at de to er et.
Alt ifra du verdens liv
vendte ryggen, blev min viv,
kasted kækt din skæbnes terning,
hviler på dig dette kald;
jeg skal slå til sejr og fald,
slå i dagens hede stråler,
stå på vagt i nattens kulde, —
du skal række mig de fulde

kærlighedens læsknings-skåler,
slynge mildheds kappefold
varmt ind under bringens skjold; —
liden er ej denne gerning!

AGNES.

Hver en gerning, spejdet efter,
er for tung for mine kræfter;
mine tankers tusend grene
slynges sammen i den ene.
Alt er endnu som et digt.
Lad mig klage, lad mig græde,
hjælp mig så at finde rede
på mig selv og på min pligt. —
Brand, inat, mens du var borte,
kom han i mit kammer ind;
sundhedssmykket var hans kind;
tyndklædt i sin lille skjorte
stavred han med barnetrin
frem til sengen, hvor jeg hvilte,
rakte mod mig sine arme;
kaldte på sin moer og smilte, —
men som om han bad om varme!
Ja, jeg så det! O, jeg gøs —!

BRAND.

Agnes!

AGNES.

Jo, du, — barnet frøs!
O, det må han jo derude
på de kolde spåners pude!

BRAND.
Liget ligger under sneen;
barnet er til himlen båret.

AGNES
(viger fra ham).
O, hvi river du i såret,
grusomt, midt i rædsels-veen!
Det, som hårdt du liget kalder,
barnet er for mig endnu.
Sjæl og legem sammen falder;
end ej mægter jeg, som du,
mellem disse to at dele;
begge er for mig det hele;
Alf, som under sneen sover,
er min Alf hist ovenover!

BRAND.
Mangt et sår må blodigt rives,
før du læges for din sot.

AGNES.
Ja, men vær tålmodig blot; —
jeg kan ledes, ikke drives.
Stå mig nær og styrk mig, Brand;
tal det mildeste du kan.
Du, som ejer stormens tone
i de store øjeblikke,
når en sjæl skal drage brikke
om sin egen livsenskrone, —
har du ikke sangens mildhed
til at døve smertens vildhed?
Har du ej et ord, som kvæger,
et, som ud i dagen peger?

Gud, som du mig lærte kende,
er en konge på sin borg; —
hvor tør jeg til ham mig vende
med min lille modersorg?

BRAND.

Tror du, bedre du dig vendte
til den Gud, som før du kendte?

AGNES.

Aldrig, aldrig did igen!
Og dog er det tidt, som drages
jeg af længsel ud, derhen,
hvor det lysner, hvor det dages.
Let at løftes, tungt at bære;
lød ej så den gamle lære?
Dine riger er for store,
alt er her for stort for mig,
du, dit kald, dit mål, din fore,
al din vilje, hver din vej,
fjeldet, som udover hænger,
fjorden, som for foden stænger,
sorgen, mindet, mørket, striden, —
ikkun kirken er for liden.

BRAND (slået).

Kirken? Atter denne tanke!
Ligger den i landets luft?
Hvi for liden?

AGNES
(ryster sørgmodig på hovedet).

Kan jeg sanke
grunde sammen med fornuft?

Kommer ikke stemnings-strømmen,
som med vindens strøm en duft?
Hvorfra kom den, hvorhen går den?
Mig er nok, at jeg forstår den,
og jeg ved foruden viden —
kirken er for mig for liden.

BRAND.

Der er syn i folkedrømmen.
Hundred sjæle, som jeg mødte,
af sig samme tanke fødte;
selv hos hin, som vildt forreven
skreg på vidden, stod den skreven.
«Der er stygt, for der er småt»
lød det; hun ej heller kunde
rede tanken ud med grunde.
Hundred kvinder sagde siden:
bygdens kirke er for liden!
Dette råb fra kvindemunde
tolker trangen til et slot. —
Agnes, — o, jeg ser det godt,
du er kvinden, Herren kåred
til sin engel på min sti; —
tryg og sikker, skønt iblinde,
ved du vejen ret at finde,
hvor jeg skillet går forbi.
Aldrig blålys-blink dig dåred;
første dag du pegte lige
mod det sande skabnings rige, —
standsed mig, som vilde stige
på min flugt mod himlens hvælv,

retted synet på mig selv,
indad mod det inderlige. —
Agnes, atter har du sagt
ord, som slog med lynets magt, —
ført mig, hvor jeg uviss foer,
kastet dagskær på mit virke.
Liden er Vorherres kirke; —
godt; så skal den tømres stor!
Aldrig så jeg grant som nu,
hvad i dig min Skaber gav mig;
derfor trygler jeg, som du:
gå ej fra mig, gå ej fra mig!

AGNES.

Jeg skal ryste af mig sorgen,
jeg skal tørre tåren af,
jeg skal stænge mindeborgen,
som det sømmer sig en grav;
jeg skal lægge glemsels hav
åbent mellem den og mig;
jeg skal viske lykkefærden
af min lille billedverden,
være hustru helt for dig!

BRAND.

Vejen går imod det store.

AGNES.

O, men brug ej strængheds spore.

BRAND.

Gennem mig en større byder.

AGNES.

En, om hvem du selv har sagt,
at han viljen ej forskyder,
skønt den savner evnens magt.
(vil gå.)

BRAND.

Hvorhen, Agnes?

AGNES (smiler).

Husets skøtsel
får ej glemmes, mindst ikveld.
Forrige jul, du husker vel,
at du sagde, jeg var ødsel.
Lys var tændt i alle stager;
her var grønt og smukke sager,
legetøj på juletræet;
her blev sunget, her blev leet.
Brand, iår skal atter tændes
alle lys, så helgen kendes;
her skal pyntes op som bedst
til den stille store fest.
Titter Gud i stuen ind,
skal han se en straffet datter,
refset søn med ydmygt sind,
børn, som lydigt ved og fatter,
at de ej for fadervreden
tvært tør skyde fra sig glæden. —
Ser du nu vel spor af tåren?

BRAND
(trykker hende til sig og slipper hende atter).

Barn, tænd lys; det er dit virke!

AGNES
(smiler sørgmodigt).

Byg så du din store kirke; —
o, men få den rejst før våren!
(går.)

BRAND
(ser efter hende).

Villig, villig midt i vånden,
villig midt i martrens ild;
svigter evnen, segner ånden,
sker det, skønt hun offret vil.
Herre, lægg din styrke til; —
og fra mig tag hvervets kalk,
bittrest kalk, at måtte skikke
lovens grumme høg og falk
over hende for at drikke
hjertets fulde varme flod.
Jeg har kræfter, jeg har mod;
læss på mig din vægt for tvende, —
vær barmhjertig blot mod hende!

(Det banker på gangdøren. FOGDEN kommer ind.)

FOGDEN.

Her gæster Dem en slagen mand.

BRAND.

En slagen mand?

FOGDEN.

Som slig jeg kommer.
De husker sagtens, da isommer

jeg vilde drive Dem fra land,
jeg spåde Dem just ej det bedste
af krigens udfald mellem os —

BRAND.

Nu ja?

FOGDEN.

Men al min ret tiltrods
jeg vil ej længer med Dem slås.

BRAND.

Hvorfor?

FOGDEN.

Fordi De har de fleste.

BRAND.

Har jeg?

FOGDEN.

Det tænker jeg De ved;
Dem søger folk jo langt af led;
her er, især på sidste tiden,
en ånd i bygden kommen ind,
som Gud skal vide ej er min,
og deraf tør jeg slutte da,
at det er Dem, den kommer fra.
Her er min hånd; vi ender striden!

BRAND.

En krig, som vor, får ikke slut,
er end den enes modstand brudt.

FOGDEN.

Hvad skal der mer til slut på krig,
end fred og mindeligt forlig?
Jeg er ej den, som står mod brodden;
man er, som folk er flest, jo skabt;
når for sit bryst man kender odden
af fiendens våben, gier man tabt;
har man kun kæp mod landsespids,
bør marken rømmes i betids,
og står man som en ensom kriger,
er det fornuftigst, at man viger.

BRAND.

To ting, jeg tror, er her at mærke;
først at De kalder mig den stærke;
jeg har de fleste —

FOGDEN.

Ganske visst!

BRAND.

Ja muligt endnu; men tilsidst,
på offrets store alvorsdag, —
hvem har da magten for sin sag?

FOGDEN.

På offrets dag? Men Herregud,
det er jo den, som ikke kommer!
I værste fald går offret ud
på lossning af de godtfolks lommer;
human er tiden, vil ej offer
af mere dyrebare stoffer.
Og ærgerligst det er ved sagen

at selv jeg hører mellem dem,
som bragte det humane frem,
og derved hindred offerdagen,
så det kan siges på en vis,
jeg givet har mig selv til pris, —
iallefald, at jeg bandt ris
til rap på eget livsværks ende.

BRAND.

At ret De har, kan muligt hænde.
Men for det andet kan jeg knapt
forstå, at De tør give tabt.
Om riset eller ikke riset,
en mand er for sin gerning skabt;
hans mål for ham er paradiset!
om mellem ham og det sig hvælved
et hav, mens Satans land lå nær, —
tør derfor råbes: væk, besvær, —
her er jo kortere til helved?!

FOGDEN.

Jeg hertil svarer ja og nej;
etsteds må mennesket jo havne, —
og ser man møjen ej kan gavne,
hvem vil vel gå forgæves vej?
Det er nu så, vi vil erstatning
for liden eller stor befatning;
kan sejr ej vindes ved at kæmpe,
så får man fare frem med læmpe.

BRAND.

Men aldrig sort dog vorder hvidt!

FOGDEN.

Min kære ven, det hjælper lidt
at kalde noget hvidt som bræen,
når mængden råber: sort som sneen!

BRAND.

De råber kanske med?

FOGDEN.

Nå, nå, —
jeg råber ikke sort men grå.
Human er tiden; folk må mødes,
ej bums imod hinanden stødes.
Husk på, at dette land er frit;
her skal jo alles mening gælde; —
hvor tør da en mod alle fælde
sin særdom over sort og hvidt? —
Kort sagt, da De har fleretallet,
så er De første mand i kaldet;
jeg slutter mig, som alle andre,
til Dem så godt jeg kan og ved,
og håber ingen sjæl vil klandre,
at ej jeg til det sidste stred.
Folk dømmer nu, det ser jeg godt,
mit virke kun som spredt og småt:
de kalder en ting mer fornøden
end årligårs at øge grøden;
man er ej villig nu, som før,
at yde skærven, hvor sig bør, —
og er ej viljen med i legen,
da er en gerning sejerssvegen. —

Det falder tungt, det må De tro,
at slippe plan om vej og bro,
om tapning ud af myr og fjære,
og meget mer, som var igære.
Men Herregud, hvad skal man sige;
kan ej man sejre, får man vige,
tålmodigt håbe alt af tiden,
og bøje klogeligt til siden.
Nu, — folkets yndest har jeg tabt
på samme vej, hvor den blev skabt;
ja, ja; så må på andre veje
jeg komme til mit fordums eje.

BRAND.

Men var det da for folkegunst
De øved Deres kløgt og kunst?

FOGDEN.

Nej, det ved Gud, det ikke var.
Det alment bedste har jeg villet
til bygdens nytte blot og bar.
Dog nægtes ej, at med i spillet
kom håbet om et vederlag
for velgjort værk på yrkets dag.
Det er nu så; en virksom mand
med evner og med sund forstand
vil frugten af sin gerning se,
ej stønne gennem slidets ve
til fromme for en bar idé.
Jeg kan ej, selv med bedste vilje,
forsømme egen velfærds røgt
og offre andre al min kløgt.

Jeg sidder med en stor familje;
jeg har jo kone, mange døttre,
som skal forsørges allerførst; —
ideen læsker ingens tørst,
ideen slukker ingens sult,
hvor man, som jeg, har huset fuldt;
og dersom nogen skulde yttre
forundring, har jeg blot det svar,
han er en slet familjefaer.

BRAND.

Og nu er Deres agt —?

FOGDEN.

At bygge.

BRAND.

At bygge, siger De?

FOGDEN.

Ja vel, —
til eget som til bygdens held.
Først vil jeg bygge op det ry,
jeg stod i for ej længe siden; —
det lakker stærkt mod thingvalgs-tiden;
thi må til noget stort jeg ty
og bringe foretag på bane,
så jeg blir kurvens første hane
og hindrer valget af en ny.
Nu har jeg tænkt som så, — man kan
fornuftigvis ej ro mod flommen.
Folk vil, som nu det heder, hæves;
den gerning er for mig forgæves;

jeg kan kun hjælpe folk påfode;
men sligt må gøres med det gode,
og her står mod mig alle mand.
Se, derfor er jeg modent kommen
til forsæt om, hvis det går an,
at søge bod mod armodsdommen.

BRAND.

Den vil De rydde ud?

FOGDEN.

Nej visst; —
den er jo en nødvendig brist
i alle samfund; den må døjes;
men med lidt klogskab kan den bøjes
i visse former, strængt begrænses,
såfremt itide blot den ændses.
Vi ved jo, armod er det dynd,
som gødsler bedst al landsens synd; —
for dyndet vil jeg dæmning sætte.

BRAND.

På hvilken vis?

FOGDEN.

Ja, kan De gætte?
Afhjælpes skal et dybtfølt savn,
idet jeg til distriktets gavn
får bygt et armodsdommens pesthus;
ja, pesthus siger jeg, fordi
det skal for brødens smitte fri.
Og denne bygning, har jeg tænkt,
forbindes nemt med et arresthus,
så virkning blir med årsag stængt

bag samme bom og samme lås,
med væg kun mellem bås og bås.
Og da jeg engang er på gled,
så er min agt at bygge med
en fløj indunder samme tag,
som bruges kan til valg og lag,
til alvorshandling som til fester,
med talerstol og rum til gæster, —
kort sagt, et pent politisk festhus.

BRAND.

Sligt trænges hårdt; især det sidste;
dog ved jeg et, som trænges mere.

FOGDEN.

De tænker på en dårekiste?
Ja, ganske visst; den trænges hårdt.
Den også var min første tanke;
men efter overlæg med flere
jeg ganske kom fra tanken bort;
thi hvorfra skal vi midler sanke
til noget overvættes stort?
Og tro De mig, en sådan kiste
vil kræve en alvorlig sum,
hvis hver og en skal der få rum,
som trang og værdighed beviste.
Man tænke må på tidens elv,
og ej blot bygge for sig selv; —
alt går jo frem med kæmpeskridt;
ifjor tilpas, iår forlidt; —
De ser, i hvilke dimensioner

hvert folkeligt behov har vækst;
med syvmils-støvler, rent forhekst,
udvikles kraft og alslags evne,
i hvilket fag De så vil nævne.
Det altså blev for dyr en spas
at skaffe efterslægten plads
for sig og sine børn og koner.
Jeg siger derfor: Herregud;
den tand, den får vi nok slå ud!

BRAND.

Og ter sig nogen altfor gal,
så har De jo den store sal.

FOGDEN (fornøjet).

Ja, rummet står som oftest ledigt!
Det indfald, Brand, var ganske snedigt!
Vil byggeplanen blot ej briste,
så har vi gratis dårekiste,
har samlet under fælles tag,
beskyttet af det samme flag,
de væsentligste elementer,
hvorfra vor bygd sin farve henter; —
vi har vor hele armodsdom
samt slyngelflokkens syndeflom
og dårerne, som før gik om
foruden røgt og uden tugt, —
og så har vi vor friheds frugt
med valgkamp og med talers flugt;
vi har vor rådssal, hvor vi drøfter,
hvad gøres kan til bygdens tarv, —
vor festsal, hvor vi giver løfter

om skøtsel af vor fortids arv.
Hvis altså blot ej sagen faldt,
så får jo klippesønnen alt,
hvad han med billighed kan kræve,
for ret sit eget liv at leve.
Gud ved, vort strøg er ikke rigt;
dog, står først fællesgården bygt,
så tror jeg, det kan kaldes trygt
et vel organisert distrikt.

BRAND.

Men midlerne —?

FOGDEN.

Ja, det er knuden
i denne som i hver en sag;
til ydelser er viljen svag,
og står jeg Deres hjælp foruden,
jeg ved, at jeg må stryge flag.
Men støtter De med ordets magt
min tanke, vil den letvindt fremmes, —
og får jeg den til modning bragt,
skal Deres gode hjælp ej glemmes.

BRAND.

Det sige vil, De gad mig købe?

FOGDEN.

Med andet navn jeg vilde døbe
min plan, — til fælles gavn og brug
at fylde ud det splidens slug,
som hidtil mellem os har gabt,
og hvorved begge to har tabt.

BRAND.

Da har De ilde tiden kåret —

FOGDEN.

Ak ja; jeg ved, den store sorg,
som nys har Dem og Deres såret;
men Deres mandighed mig dåred;
og trangen til distriktets borg —

BRAND.

I sorgens som i glædens stund
jeg står tilrede, når det kræves;
men af en anden gyldig grund
De dennegang dog går forgæves.

FOGDEN.

Og hvilken grund —?

BRAND.

Jeg selv vil bygge.

FOGDEN.

Hvad! Bygge? Tage min idé?

BRAND.

Ej ganske.

(peger ud af vinduet.)

Foged, kan De se —?

FOGDEN.

Der?

BRAND.

Ja.

FOGDEN.

Det store stygge træhus?
Det er jo prestegårdens fæhus!

BRAND.

Nej, ikke det; — det lille stygge

FOGDEN.

Hvad! Kirken!

BRAND (nikker).

Den vil stor jeg bygge.

FOGDEN.

Nej, det skal fanden ikke ske!
Ved kirken skal ej nogen rygge; —
det var at krydse min idé!
Min plan er færdig og den haster;
men Deres mig af sadlen kaster.
To ting på engang er formeget, —
vig altså —!

BRAND.

Jeg har aldrig veget.

FOGDEN.

Her må De, mand! Byg mit arresthus
med pesthus og politisk festhus,
altsammen, kortsagt, — dårekisten, —
så spørges ej om kirkebristen.
Og hvorfor skal den nu i muld?
Den var dog god nok før i tiden.

BRAND.

Ja, muligt; nu er den forliden.

FOGDEN.

Da har jeg aldrig set den fuld!

BRAND.

Selv for en enkelt sjæl derinde
er ikke løftningsrum at finde.

FOGDEN
(ryster forundret på hovedet).
Ved sligt den enkle sjæl beviste
nødvendigheden af min kiste.
(slår over.)
Lad kirken stå, det vil jeg råde;
den kan jo kaldes på en måde
et stykke ædelt arveguld.
Den er et ædelt arvestykke; —
den skal ej falde for en nykke!
Ja, går min byggeplan i vasken,
jeg som en Fønixfugl af asken
skal rejse mig i mængdens nåde!
Jeg træder op som riddersmand
for mindesmærket ved vor strand!
Her stod engang et gude-hov, —
det var nok i kong Beles tider;
så rejste kirken sig omsider
ved fromme heltes ran og rov.
Ærværdig ved sin simple pragt,
højhellig i sin oldtidsdragt
den knejste indtil vore dage —

BRAND.
Men hine tegn på fordums magt
er visst forlængst i graven lagt; —
nu står igen ej mindste flage.

FOGDEN.
Just netop det! Så gammel er den,
at ej den mer er til i verden;

men i min bedstefaders dage
et hul i væggen stod tilbage!

BRAND.

Et hul?

FOGDEN.

Vidt, som en tøndesæk!

BRAND.

Men væggen selv!

FOGDEN.

Ja, den var væk.
Se, derfor må jeg rentud sige,
at kirkens rivning er umulig; —
det var en skammelig, en grulig
barbarisk handling uden lige!
Og midlerne, — hvor får vi dem?
Tror De, at her man er så ødsel,
at lokke udgiftsposter frem
ved ufuldbårne forslags fødsel,
når med en lille smule skøtsel
man såvidt støtte kan det gamle,
at det i vor tid ej vil ramle?
Men gå De ud og spejd i lejren, —
jeg blir dog den, som vinder sejren.

BRAND.

Jeg agter ej at presse ud
en hvid til husly for min Gud.
Af egne midler vil jeg bygge; —
min arv, alt mit til sidste skærv
skal gives ud til dette hverv.

Nu, foged, er De end så djerv,
at mene, De kan tanken rygge?

FOGDEN
(med foldede hænder).

Jeg står som falden ned fra skyerne!
Sligt spørges knapt engang fra byerne; —
og her i bygden, — her hos os,
hvor pungens lukning længst var lov
mod hvert et trængende behov, —
her åbner De en rundheds fos,
som risler, blinker, sprøjter, skummer —.
Nej, Brand, som sagt, jeg rent forstummer!

BRAND.

Jeg længst i tanken fra mig skrev
min arv —

FOGDEN.

Ja, her er ymtet meget,
som hen på noget sligt har peget,
men jeg har tænkt, at det var væv.
Hvem plejer vel at offre alt,
når ej det synbar fordel galdt?
Dog, det blir Deres egen sag; —
gå foran De; så går jeg bag.
De er i skuddet; De kan virke,
og jeg kan skridtvis frem mig lirke. —
Brand, sammen vil vi bygge kirke!

BRAND.

Hvad? Vil De Deres eget slippe?

FOGDEN.

Det ved den søde Gud jeg vil!

Jeg var jo gal, om ej jeg gjorde.
Hvem tror De mængden flokkes til,
når en vil gøde, mæske, fore,
en anden malke, flå og klippe?
Ja død og plage er jeg med!
Jeg er af tanken ganske hed,
bevæget, greben, næsten rørt;
en heldig skæbne har mig ført
i denne kveld til prestegården;
thi jeg tør tro, at uden min
var Deres plan knapt faldt Dem ind, —
ialfald ej til verden båren.
Det altså er mit eget virke
at bygge bygdens nye kirke!

BRAND.

Men kom ihug, vi kan ej skåne
hin oldtids knejsende ruin!

FOGDEN (ser ud).

Betragtet her i dobbeltskin
af nyfalds-sne og nyets måne
den taer sig ud som noget skrammel.

BRAND.

Hvad, foged?

FOGDEN.

Brand, den er for gammel!
Det er mig ganske uforklarligt,
at ej jeg så det før ikveld, —
men hanekjælken står påheld;
at bruge den var uforsvarligt.

Og hvor er stil, arkitektur,
når ret man gransker loft og mur?
Hvad skal man kalde slige buer?
en fagmand vilde kaldt dem fæle; —
ja, jeg må samme mening dele!
Og tagets mosbeklædte tuer, —
de er minsæl ej fra kong Bele.
Nej, pietet kan gå for vidt!
Det må dog hvermand se og skønne,
at denne gamle rådne rønne
i et og alt er noget skidt!

BRAND.

Men dersom mængdens røst sig hæved
til vægring ved at få den revet —?

FOGDEN.

Vil ingen anden, så vil *jeg*.
I helgen skal, jo før jo heller,
jeg ordne alt, hvad formen gælder,
og sætte sagen glat ivej.
Jeg ivre skal og virke, skrive;
jo, jo, — De kender fogden nok!
og kan jeg hjælp ej sammendrive
til rivning blandt den dumme flok,
skal jeg med egne hænder rive
den ned til grunden, stok for stok.
Ja, om jeg så skal ta'e min kone
og alle mine døttre med,
så skal den død og plage ned!

BRAND.

Det er en ganske anden tone,
end den, som blev fra først af brugt.

FOGDEN.

Det er humanitetens frugt
at få med alt ensidigt bugt;
og dersom digteren ej lyver,
så er det netop noget smukt,
at mandens tanke ejer flugt, —
med andre ord, — at tanken flyver. —
Farvel!

(tager sin hat.)

Nu får jeg se til banden.

BRAND.

Til hvad?

FOGDEN.

Å, tænk Dem, jeg, selv anden,
idag på bygdegrænsen kneb
et fantefølge, fælt som fanden;
jeg fik da hjælp med toug og reb;
nu sidder de forvart hos granden
her nærmest nord; men pokker ta'e mig,
om ikke to-tre løb ifra mig —

BRAND.

Nys ringtes ind dog fredens tid.

FOGDEN.

Hvi kom det djævelskab da hid?
Dog, det forstår sig, på en måde

de hører sagtens sognet til —
(leende.)
ja endog Dem! Hør her en gåde;
løs den, ifald De kan og vil:
folk findes, som er til i kraft
af den, De har til udspring havt,
og dog de til er, slet og ret,
fordi de er af anden ætt!

BRAND
(ryster på hovedet).
O Gud, der er så mangen gåde
en stirrer på, men ej kan råde.

FOGDEN.
Da er dog denne letvindt gættet.
De har vel tidtnok hørt berettet
i bygden et og andet ord
om fattiggutten, han, her vester,
der var så lært som fire prester;
han friede til Deres moer —

BRAND.
Hvad mer?

FOGDEN.
Tænk, til en grundrig jente!
Dog hun naturligvis ham sendte
til Bloksberg, som han måtte vente.
Men ved De så, hvad fyren gør?
Han sørger halvt sig fra forstanden,
og fæster sluttelig en anden
af taterslægt; — og før sin død

han med en afkom øged banden,
som stryger om i synd og nød.
Ja, en af disse slegfredtrolde
fik sognet rigtignok beholde
til minde om hans vakkre færd —

BRAND.

Og det er —?

FOGDEN.

Taterungen Gerd.

BRAND (dæmpet).

Ja så!

FOGDEN (munter).

Hvad? Gåden er ej slet!
Hans afkom er jo til i kraft
af den, De har til udspring havt;
thi ynglens indre ophav var,
at elsk til Deres moer han bar.

BRAND.

Sig, foged, kan De nævne et,
som rummed hjælp for disse sjæle?

FOGDEN.

Pyt, de må ind bag tugthus-dørene.
De er fortabt op over ørene;
at frelse dem, det var at stjæle
fra fanden, som må gå fallit,
hvis ej han får af verden sit.

BRAND.

De tænkte jo at bygge stort
et hus til ly mod nød og klage?

FOGDEN.

Det forslag, — fort, som det blev gjort, —
tog forslagsstilleren tilbage.

BRAND.

Men hvis det dog —; det var dog smukt —

FOGDEN (smilende).

Nu taler De i anden tone,
end den, som blev fra først af brugt.
(klapper ham på skulderen.)
Lad dødt kun være dødt og glemt;
en mand skal handle fast bestemt.
Farvel! Jeg tør ej længer tøve;
nu må jeg ud igen og prøve
at finde rømlingernes skjul.
Vi mødes snart. Fornøjet jul!
Farvel, farvel; hils Deres kone!
(går.)

BRAND
(efter en tankefuld taushed).

O, endeløst er her at sone. —
Så vildt, så broget filtres ind
de tusend skæbnetrådes spind, —
så ligger skyld med skyldfrugt blandet,
det ene smittende det andet,
at den, som ser derind, ser ret
og blodigst uret vorde et.
(går til vinduet og ser længe ud.)
Mit lille barn, skyldløse lam,
du fældtes for min moders gerning;

en brusten sjæl bar bud fra ham,
som troner over skyens kam,
og bød mig kaste valgets terning; —
og denne brustne sjæl blev til,
fordi min moders sjæl foer vild.
Så bruger Herren skyldens grøde
til ligevægts og retfærds føde;
så slynger han fra højden ned
hjemsøgelsen i tredje led.

(viger forfærdet fra vinduet.)

Ja, lovens Gud er over slægten!
Det første mål er ligevægten.
I offervillighedens magt
er rejsningsmuligheden lagt;
men ordet lyves ud af tiden;
thi flokken ræddes for sin viden.

(går længe op og ned i stuen.)

At bede? Bede? Hm, — et ord,
som glat nok over læben foer, —
som ruttes med i alle stænder.
Bøn er for dem at skrige nåde
i vind og vejr til gåders gåde,
at tigge plads på Kristi læss,
at strække opad begge hænder —
og stå i tvivlens pøl tilknæs.
Haha, var dermed sagen gjort,
da turde jeg, som hvermand, vove
at hamre på den Herres port,
der er «forfærdelig at love»!

(standser og tænker stille.)

Og dog — i angstens værste dage,
i sorgens store rædselsstund,
da barnet sov den sidste blund,
da intet kys af modermund
bar smilet på hans kind tilbage; —
hvad var det —? Bad jeg ikke da?
Hvad kom den søde svimlen fra,
den sangens strøm, den melodi,
som langvejs lød og jog forbi —
og bar mig højt og bar mig fri?
Bad jeg? Blev jeg i bønnen svalt?
Har jeg med Gud herinde talt?
Har han mig hørt? Og så han ned
i sørgehuset, hvor jeg græd? —
Hvad ved jeg! Nu er lukt og stængt,
og mørket atter om mig sænkt, —
og intet, intet lys at finde — —.
Jo, Agnes, — hun, som ser iblinde —!
(råber i angst.)
Lys, Agnes, — lys, ifald du kan!

(AGNES åbner døren og træder ind med de tændte feststager; et klart skær falder over stuen.)

BRAND.

Lys!

AGNES.

Ser du julelyset, Brand?

BRAND (sagte).

Ha, julelyset!

AGNES
(sætter stagerne på bordet).
Blev jeg længe?

BRAND.

Nej, nej!

AGNES.

O, hvor du har det koldt;
du må jo isne —

BRAND (stærkt).

Nej!

AGNES (smilende).

Hvor stolt!
Du vil ej lys og varme trænge.
(lægger i ovnen.)

BRAND
(går op og ned).

Hm, vil ej!

AGNES
(stille for sig selv idet hun pynter op i stuen).

Her skal stagen stå.
Ifjor han greb med fingre små
mod julelysets klare blink.
Han var så glad og frisk og flink;
han strak sig fra sin lille stol
og spurgte, om det var en sol.
(flytter lidt på stagen.)
Nu falder lysets fulde skær
ud over — over stedet der.
Nu kan han gennem rudens glas
se blinket fra sin soveplads;
nu kan han glytte stilt herind
i julestuens glans og skin. —

Men ruden står som tåreslørt; —
vent lidt, vent lidt; snart skal den smile —
(tørrer vinduet af.)

BRAND
(har fulgt hende med øjnene og siger sagte):
Når lægger sig til fred og hvile
det sorgens hav, fra bunden rørt!
Det må til hvile.

AGNES
(for sig selv).
Se, hvor klar!
Det er som skillet borte var,
som stuen vided ud sig stor;
som om den stygge kolde jord
med et blev til en lun alkove,
hvor barnet sødt og godt kan sove.

BRAND.
Hvad gør du, Agnes?

AGNES.
Stille; hys!

BRAND (nærmere).
Hvi trak gardinet fra du nys?

AGNES.
O, kun en drøm; nu er jeg vakt.

BRAND.
I drømmen er der snarer lagt.
Stæng atter!

AGNES (bønligt).
Brand!

BRAND.

Stæng tæt, stæng tæt!

AGNES.

O, vær ej hård, det er ej ret!

BRAND.

Stæng, stæng!

AGNES

(trækker skodderne for).

Nu har jeg lukt og stængt.
Men trygt jeg tror, Gud er ej krænkt,
om end i drømmens korte frist
jeg drak af trøstens væld —

BRAND.

Nej visst!
Han er en mild, medgørlig dommer;
du rager ej med ham på kant,
om i din dyrkelse der kommer
lidt afgud hist og her iblandt.

AGNES

(brister i gråd).

O, sig mig da, hvor langt går kravet!
Min fod er dødstræt, — vingen faldt

BRAND.

Jeg har dig sagt, at slængt i havet
hvert offer er, som ej er alt.

AGNES.

Men mit var alt; jeg har ej mere!

BRAND

(ryster på hovedet).

Dit offer følges må af flere.

AGNES (smiler).

Kræv! Jeg har fattigdommens mod!

BRAND.

Giv!

AGNES.

Tag! Ak, Brand, du intet finder.

BRAND.

Du har din sorg og dine minder, —
du har din syndige længsels flod —

AGNES (fortvivlet).

Jeg har mit pinte hjertes rod!
Riv ud! Riv ud!

BRAND.

I afgrunds-gabet
unyttig du dit offer slang,
ifald du hyler over tabet!

AGNES (gyser).

Din Herres vej er brat og trang.

BRAND.

For viljen er der kun den ene.

AGNES.

Men nådens —?

BRAND (afvisende).

Bygt af offerstene.

AGNES
(stirrer frem for sig og siger rystet)

Nu åbnes, lig en afgrund stor,
det skriftens ord, som aldrig før
jeg kom tilbunds i.

BRAND.

Hvilket ord?

AGNES.

Hver den, som ser Jehova, dør!

BRAND

(slår armene om hende og trykker hende tæt op til sig)

O, skjul dig, skjul dig! Se ham ej!
Luk dine Øjne —

AGNES.

Skal jeg?

BRAND

(slipper hende).

Nej!

AGNES.

Du lider, Brand.

BRAND.

Jeg elsker dig.

AGNES.

Hård er din kærlighed.

BRAND.

For hård?

AGNES.

Ej spørg; jeg følger, hvor du går.

BRAND.

Tror du, at meningsløst jeg drog dig
af dansen og af legen ud, —
at for en halvheds skyld jeg slog dig
med offerlydighedens bud?

Ve dig og mig; for dyrt og stort
var da det offer, her blev gjort.
Du er min hustru; jeg tør kræve
dig helt, for kaldets liv at leve.

AGNES.

Ja, kræv; men gå ej fra mig;

BRAND.

Jo;
jeg trænger stilhed, trænger ro.
Snart skal den store kirke bygges —

AGNES.

Min lille kirke sank i grus.

BRAND.

Var den dit hjertes afgudshus,
så måtte den i stormen rygges.

(favner hende som i angst.)

Al fred om dig, — og gennem dig
til mig, til mit, den lige vej!

(går mod sidedøren.)

AGNES.

Brand, må jeg flytte ganske stille
på vindues-lugens stygge skille?
Kun lidt? På klem? Brand, må jeg?

BRAND
(i døren).

Nej.

(går ind i sit kammer.)

AGNES.

Lukket, lukket, — alting lukket!
Selve glemslen lukket af!
Bom for klagen, segl for sukket,
lås for himmel og for grav!
Jeg vil ud; jeg kan ej ånde
her i ensomhedens vånde!
Ud? Hvorhen? Ser ej fra højden
strenge øjne på mig ned!
Kan jeg vel på flugt fra bygden
føre hjertets eje med?
Kan jeg flygte, om jeg vilde,
fra min rædsels tomme stille?

(lytter ved døren til Brands stue.)

Lydt han læser; til hans øre
rækker ikke frem min røst.
Ingen hjælp! Ej råd, ej trøst!
Julens Gud har nok at gøre
med at lytte til de riges,
børneriges, lykkeliges
tak og sang og leg og dans.
Jul er jublens tid og hans.
Ej han ser mig, ej han agter
på en ensom moders fagter.

(nærmer sig varsomt til vinduet.)

Skal jeg åbne skillets rammer,
så det klare fulde lys
jager nattens skræk og gys
fra hans sorte sovekammer? —

Nej, dernede er han ikke!
Julen er jo barnets tid; —
han får lov at komme hid;
kanske står han nu derude,
strækker armen for at pikke
på sin moders stængte rude. —
Lød der ikke barnegråd?
Alf, jeg ved ej hjælp og råd?
Her er stængt; din fader stængte; —
Alf, jeg tør ej åbne nu!
Lydigt lidet barn er du;
aldrig du og jeg ham krænkte.
O, flyv hjem igen til himlen;
der er lys og der er glæde;
der er leg i børnevrimlen.
Men lad ingen se dig græde, —
sig ej, at din fader lukked,
da du kom og banked på.
Lidet barn kan ej forstå,
hvad vi store voksne må.
Sig, han sørged, — sig, han sukked;
sig dem, det var ham, som plukked
smukke blade til en krans.
Kan du se den? Den er hans!

(lytter, tænker sig om og ryster på hovedet.)

O, jeg drømmer! Mer end rammen
står som skille mellem os.
Først i glød af lutringsflammen
falder skillevæggen sammen,
revner hvælv og brister stængsler,
hviner fængselsdørens hængsler,
springer op den store lås!

Meget, meget her må gøres,
før vi to kan sammen føres. —
Jeg skal virke, virke stille,
for at fylde kravets svælg;
jeg skal hærdes, jeg skal ville. —
Men iaften er det helg.
Fra ifjor hvor vidt forskellig —!
Hys, — den højt skal holdes hellig;
frem jeg henter mine skatte, —
dem, hvis endeløse pris,
fra min lykkes livsforlis,
kun en moders sjæl kan fatte.

(hun knæler ned ved kommoden, åbner en skuffe og tager forskellige ting frem. I samme øjeblik lukker BRAND på døren og vil tale til hende, men da han bemærker, hvad hun foretager sig, holder han inde og bliver stående. AGNES ser ham ikke.)

BRAND (sagte).

Evig samme flugt om graven,
samme leg i dødninghaven.

AGNES.

Her er sløret. Her er kåben,
han blev båren i til dåben. —
Her i knyttet har jeg kjolen —

(holder den ivejret, ser på den og ler.)

Herre Gud, hvor sød og butt!
Dejlig var min lille gut,
da han sad i kirkestolen. —
Her er skærfet, her er kuften,

han var klædt i første gang
han fik komme ud i luften.
Dengang var den altfor lang,
men den blev ham snart for liden —,
den skal lægges her ved siden. —
Vanter, strømper, — hvilke ben! —
og hans nye silkekyse,
som han fik for ej at fryse —;
den er ubrugt, ren og pen. —
O, der ligger langfærdsdragten,
han blev svøbt i lunt og tæt,
for at rejse lindt og let;
da jeg atter havde lagt den
bort, jeg var til døden træt.

BRAND
(knuger hænderne i smerte).

Spar mig, Gud! Jeg kan ej knuse
hendes sidste afgudshuse;
skik en anden, er det ret!

AGNES.

Den er plettet; — har jeg grædt? —
Hvilken rigdom! Perlestukken,
smertekrammet, tåredrukken,
glansomstrålt af valgets gru,
hellig! Den er kroningskåben,
som han bar i offerdåben!
O, hvor jeg er rig endnu!

(Det banker hvast på gangdøren; AGNES vender sig med et skrig og ser BRAND i det samme. Døren rives op og EN KVINDE, forrevent klædt, træder ilsomt ind med et barn på armen.)

KVINDEN
(ser børnetøjet og råber til Agnes):
Del med mig, du rige moer!

AGNES.
Du er tifold mere rig!

KVINDEN.
Ha, du er de andre lig;
altid munden fuld af ord!

BRAND (nærmer sig).
Nævn mig, hvad du søger her.

KVINDEN.
Ikke dig, for du er presten!
Heller ud igen i blæsten,
end at høre præk om brøde;
heller flygte sig tildøde,
drukne, rådne på et skær,
end at stå for svartemanden,
som ved vejen ned til branden!
Kan jeg hjælpe, jeg, for fanden,
at jeg blev til den jeg er?

BRAND (sagte):
Denne røst og disse træk
isner mig med anings-skræk!

AGNES.
Hvil dig, varm dig, hvis du fryser.
Sulter barnet, skal det mættes —

KVINDEN.
Taterungen tør ej sættes,
hvor det luner, hvor det lyser.

Vore folk har landevejen,
urden, skogen, fjeldet, hejen;
vi skal færdes, vi skal vandre;
hus og hjem er for jer andre.
Lynsnar må jeg ud igen;
de er efter mig som hunde!
Foged, lensmand, lovens mænd,
gad mig binde, hvis de kunde.

BRAND.

Her du skal ej røres.

KVINDEN.

Her?
Under tag og mellem vægge?
Nej, du; vinternatten bær
bedre luftning til os begge.
Men et plagg til svøb for barnet!
Ældste broder hans, det skarnet,
er som tyv ifra mig strøgen
med den klud han svøbtes i.
Ser du, han er halvvejs nøgen,
blå, forfrossen, gennemføgen
af den rim, som røg forbi.

BRAND.

Kvinde, gør din spæde fri
for din vilde dødsfærds sti; —
lad ham løftes, lad ham lettes;
af kan brændemærket tvættes —

KVINDEN.

Jo, du kender godt til tingen!
Sligt et under mægter ingen, —

skal ej mægte det engang!
Krig med jer, som har forstødt ham!
Ved du, hvor hans moer har født ham.
Jo, på grøftekantens hælding,
under drik og spil og sang.
Han blev døbt i sluddets vælling,
korset med et kul af asken,
læsket med en klunk af flasken; —
samme stund han slap sin moer,
stod der om os folk, som svor; —
ved du hvem det var? Gudbedre; —
ungens faer — og ungens fædre!

BRAND.

Agnes?

AGNES.

Ja.

BRAND.

Du ser din pligt.

AGNES (med rædsel).

Brand! Til hende! Aldrig sligt!

KVINDEN.

Giv mig, giv mig! Giv mig alt!
Silkevæv og vraget pjalt!
Intet er for slet, for godt,
kan det lindes om ham blot.
Snart hans ånde slipper op;
han skal dø med tinet krop!

BRAND (til Agnes).

Nu du hører valget runge!

KVINDEN.

Du har nok til egen unge;
sig mig, — har du ej til min
livets plagg og dødens lin?

BRAND.

Lyder ej fra denne tunge
maningsfulde varslers hvin?

KVINDEN.

Giv mig!

AGNES.

Det er helligbrøde!
Blodskyld mod den lille døde!

BRAND.

Gavnløst han i døden sendtes,
hvis på tærsklen vejen endtes.

AGNES (brudt).

Viljen ske. Mit hjertes rødder
skal jeg træde under fødder.
Kvinde, kom og tag imod; —
deles skal min overflod —

KVINDEN.

Giv mig!

BRAND.

Deles? — Agnes; deles?

AGNES
(med vild styrke).

Heller dræbes jeg, end stjæles
alt ifra! Se, jeg har veget
fod for fod! Jeg kan ej længer!
Halvt er nok; ej mer hun trænger!

BRAND.

Var det hele da formeget,
da det købtes til dit eget?

AGNES (giver).

Kvinde, kom; se her, tag kåben,
som mit eget bar i dåben.
Her er kjolen, skærfet, kuften;
den er god mod natteluften;
her den lille silkekyse;
under den han skal ej fryse;
tag det; tag til sidste pjalt —

KVINDEN.

Giv mig!

BRAND.

Agnes, gav du alt?

AGNES (giver igen).

Kvinde, her er kroningskåben,
som han bar i offerdåben!

KVINDEN.

Så! nu ser jeg der er tømt.
Den som nu var langvejs rømt!
Jeg vil svøbe ham på trappen; —
så på flugt med hele lappen!

(går.)

AGNES

(står i stærk indre kamp; endelig spørger hun):

Sig mig, Brand, om det er billigt,
at der kræves mer endnu?

BRAND.

Sig mig først, om det var villigt,
at du gik til gavens gru?

AGNES.

Nej.

BRAND.

Din skænk er slængt i havet.
Over dig er endnu kravet.

(vil gå.)

AGNES

(tier til han er nær ved døren, da råber hun):

Brand!

BRAND.

Hvad vil du?

AGNES.

Jeg har løjet; —
se, jeg angrer; jeg er bøjet.
Ej du aned, ej du vidste
andet end jeg gav det sidste.

BRAND.

Nu!

AGNES

(tager en sammenlagt barnekappe frem fra brystet).

Se, et er i behold.

BRAND.

Kappen?

AGNES.

Ja, med tårer vædet,
fugtet af hans dødssved kold, —
siden ved mit hjerte fredet!

BRAND.

Bliv i dine guders vold.

(vil gå.)

AGNES.

Stands!

BRAND.

Hvad vil du!

AGNES.

O, du ved det!

(rækker kappen imod ham.)

BRAND

(nærmer sig og spørger uden at tage den):

Villigt?

AGNES.

Villigt!

BRAND.

Ræk mig kappen.
Kvinden sidder end på trappen.

(går.)

AGNES.

Røvet, røvet, — alting røvet, —
sidste bånd, som bandt til støvet!

(står en stund ubevægelig stille; lidt efter lidt går udtrykket i hendes ansigt over til høj strålende glæde. BRAND kommer tilbage; hun flyver ham jublende imøde, kaster sig om hans hals og råber):

Jeg er fri! Brand, jeg er fri!

BRAND.

Agnes!

AGNES.

Mørket er forbi!
Alle rædsler, som har tynget
lig en mare på mit bryst,
ligger nu i sluget slynget!
Der er sejr i viljens dyst!
Af er alle tåger strøget,
bort er alle skyer føget;
gennem natten, over døden
ser jeg skimt af morgenrøden!

Kirkegården, kirkegården!
Ordet åbner ej for tåren.
Navnet river ej i såret; —
barnet er til himlen båret!

BRAND.

Agnes! Ja, nu har du sejret.

AGNES.

Ja, tilvisse sejret nu, —
sejret over grav og gru!
O, se opad, se ivejret!
Ser du Alf for tronens fod,
lysglad som i livets dage,
strække armen os imod?
Om jeg ejed tusend munde,
om jeg turde, om jeg kunde,
ikke en jeg dog oplod
for at kræve ham tilbage.
O, hvor stor, hvor rig er Gud
til at finde midler ud.
Barnets offer, offerbrøden,
båret har min sjæl fra døden;
han mig fødtes for at mistes;
frem til sejr jeg måtte fristes! —
Tak, at du min hånd har ledet;
du har trofast for mig stredet;
o, jeg så din hjertekval.
Nu står du i valgets dal;
over dig nu vægten faldt
af dets intet eller alt!

BRAND.

Agnes, gådefuldt du taler; —
endt er alle stridens kvaler!

AGNES.

Glemmer du det ord fra før:
den, som ser Jehova, dør!

BRAND
(viger tilbage).

Ve mig, hvilket lys du tænder! —
Nej! og tusend gange nej!
Jeg har kæmpestærke hænder;
gå ifra mig skal du ej!
Lad kun alt på jorden glippe;
hver en vinding kan jeg slippe,
o, men aldrig, aldrig dig!

AGNES.

Vælg; du står på vejens skille!
Sluk det lys, som i mig brænder,
stæng for juletankens kilde;
giv mig mine afgudsklude; —
kvinden sidder end derude; —
lad mig atter gå tilbage
til de himmelblinde dage,
sænk mig atter ned i dyndet,
hvor, til nu — jeg sløvt har syndet, —
alt du kan; det står dig frit;
jeg mod dig kun mægter lidt;
stæk min vinge, stæng for sjælen,
døgnets blylod hæng om hælen,
bind mig, træk mig atter ned,

did, hvorfra du selv mig hæved, —
lad mig leve, som jeg leved,
da i mørket jeg mig vred!
Hvis du dette vil og tør,
Jeg din hustru er som før; —
vælg; du står på vejens skille!

BRAND.

Ve mig, ve mig, hvis jeg vilde!
O, men langt fra dette sted,
langt fra alle sorgens minder,
liv og lys som et du finder!

AGNES.

Glemmer du at her dig binder
kaldets dåb — og offrets med?
Glemmer du de tusend sjæle,
som dit hverv er her at hele, —
dem, Gud Herren bød dig føre
fremad, hjem, til frelsens kilde?
Vælg; du står på vejens skille!

BRAND.

Jeg har intet valg at gøre.

AGNES
(kaster sig om hans hals).

Tak for alt, — og tak for dette!
Du har ledet tro den trætte!
Over mig er tungheds tåge, —
du vil tro ved lejet våge.

BRAND.

Sov! nu er dit dagværk endt.

AGNES.

Endt, og nattelyset tændt.
Sejren tog min styrkes skat;
jeg er mødig, jeg er mat;
o, men Gud er let at love!
Brand, godnat!

BRAND.

Godnat!

AGNES.

Godnat!
Tak for alt. Nu vil jeg sove.

(går.)

BRAND
(knuger hænderne mod brystet).

Sjæl, vær trofast til det sidste!
Sejrens sejr er alt at miste.
Tabets alt din vinding skabte; —
evigt ejes kun det tabte!

FEMTE HANDLING.

(Halvandet år senere. Den nye kirke står fuldfærdig og smykket til indvielsen. Elven rinder tæt forbi. Det er tidlig tåget morgen.)

KLOKKEREN er ifærd med at hænge kranse op udenfor kirken; lidt efter kommer SKOLEMESTEREN.

SKOLEMESTEREN.

Se, alt på pletten?

KLOKKEREN.

Det kan trænges.
Tag hånd i med; her løv skal hænges
fra stav til stav som hegn for toget.

SKOLEMESTEREN.

Ved prestegården rejses noget,
som slutter med en åbning rund —

KLOKKEREN.

Ja-visst, ja-visst!

SKOLEMESTEREN.

Hvad skal det være?

KLOKKEREN.

Et såkaldt skilt til prestens ære,
med prestens navn på gylden grund.

SKOLEMESTEREN.

Jo, der blir stas idag i sognet!
Helt langvejs fra de strømmer hid;
af sejl er fjorden næsten hvid.

KLOKKEREN.

Ja, nu er menigheden vågnet;
i prestens salig formands tid
der spurgtes aldrig splid og strid;
da sov man selv, da sov ens næste; —
jeg ved ej, hvad der er det bedste.

SKOLEMESTEREN.

Liv, klokker, liv!

KLOKKEREN.

Men jeg og I
går urørt livelsen forbi;
hvad kan det komme af?

SKOLEMESTEREN.

Fordi
vi virked, til de andre sov;
og da de vågned, sovned vi, —
thi da var ej for os behov.

KLOKKEREN.

Men dog I sagde, liv var bedst?

SKOLEMESTEREN.

Det samme siger provst og prest;
jeg selv ej siger andet heller, —
men, vel at mærke, når det gælder
den hele store folkets rest.
Dog vi to har en anden lov,

end den, som læses rundt i lierne;
vi er distriktets embedsmænd;
se, vi skal holde stramt igen,
skal skøtte kirketugt og videnskaber,
og ej befatte os med lidenskaber, —
kort sagt, stå udenfor partierne.

KLOKKEREN.

Men presten selv står midt i sagen.

SKOLEMESTEREN.

Det er just det, han ikke burde.
Jeg ved, hans foresattes kreds
er med hans gerning utilfreds,
og dersom de for folket turde,
de havde længst alt vendt ham bagen.
Men han er fin; han lugter lunten;
han ved nok hvad, som binder bundten.
Han bygger kirken. Alle smøres
med blindhed her, når noget gøres.
Hvad der blir gjort, det rager ingen;
at der blir gjort, — se, det er tingen; —
vi allesammen, flok og førere,
kan kaldes for en slægt af gørere.

KLOKKEREN.

I har jo været storthingsmand,
så I må kende folk og land;
men en, som rejste gennem sognet
kort efter at man her var vågnet,
har sagt, at fordum var vi sovere,
så vaktes vi — og blev til lovere.

SKOLEMESTEREN.

Ja, lovende er dette folk, —
et folk, som lover såre meget, —
et folk, som er i kort tid steget,
så hvermand snart er løftets tolk.

KLOKKEREN.

På et jeg tidt har spekuleret;
hør, sig mig, I, som har studeret, —
hvad er et såkaldt folkeløfte?

SKOLEMESTEREN.

Et folkeløfte, kære klokker?
Det blev vidtløftigt her at drøfte;
men det er noget, alle flokker
sig om i kraft af en idé;
det noget stort er, som skal ske —
i folkets fremtid notabene.

KLOKKEREN.

Så tak, nu skønner jeg det ene;
men der er en ting til, jeg må
i hastighed få rede på.

SKOLEMESTEREN.

Tal frit.

KLOKKEREN.

Sig mig, hvad årstal kommer
den tid, som kaldes fremtid?

SKOLEMESTEREN.

Ej!
Den kommer aldrig!

KLOKKEREN.

Aldrig!

SKOLEMESTEREN.

Nej,
det er naturligt i sin orden;
thi når den kommer, er den vorden
til nutid, — er ej fremtid mer.

KLOKKEREN.

Ja det er rigtigt, som jeg ser;
om den ting kan ej ordstrid voldes.
Men når skal så et løfte holdes?

SKOLEMESTEREN.

Nu har jeg jo fornylig sagt,
et løfte er en fremtidspagt;
i fremtid skal det holdes.

KLOKKEREN.

Ja, —
men sig, når kommer fremtid da?

SKOLEMESTEREN (sagte):

Det er en klokker!

(højt).

Kære ven,
skal nu jeg rippe op igen,
at fremtid kan umuligt komme;
thi når den kommer, er den omme.

KLOKKEREN.

Tak!

SKOLEMESTEREN.

Bag om alle tings begreb
der noget står, som ligner kneb,

men som er ganske ligefrem, —
at sige da for alle dem,
der tælle kan til mer end fem,
At love er tilsidst at lyve,
skønt loveren er lige ærlig;
al holden kaldtes før besværlig,
men den kan kaldes rent umulig,
hvis i logiken man er duelig. —
Nå, lad så løftefuglen flyve.
Hør, sig mig —?

KLOKKEREN.
Hys!

SKOLEMESTEREN.
Hvad er det?

KLOKKEREN.
Stille!

SKOLEMESTEREN.
Min tro, jeg hører nogen spille
på orgelværket.

KLOKKEREN.
Det er ham.

SKOLEMESTEREN.
Hvad? Presten?

KLOKKEREN.
Netop.

SKOLEMESTEREN.
Få mig skam, —
så har han været tidligt ude!

KLOKKEREN.

Knapt tror jeg han i denne nat
har krammet prestesengens pude.

SKOLEMESTEREN.

Hvad!

KLOKKEREN.

Det er aldrig rigtig fat.
Han gnages af en lønlig tand
alt siden han blev enkemand;
han gemmer sorgen, det er visst!
men ud den bryder her og hist;
det er som om hans hjerte var
et overfyldt og utæt kar; —
så spiller han. Hør, hver en tone
er som han græd for barn og kone.

SKOLEMESTEREN.

Det er, som om de taltes ved —

KLOKKEREN.

Som en der trøsted, en der led —

SKOLEMESTEREN.

Hm, — den der turde blive rørt!

KLOKKEREN.

Ja, den, som ej var embedsmand!

SKOLEMESTEREN.

Ja, den, som ej var klemt og snørt
af alslags hensyn til sin stand!

KLOKKEREN.

Ja, den, som turde give pokker
og fanden både pen og bog!

SKOLEMESTEREN.

Og den, som slap at være klog;
og den, som turde føle, klokker!

KLOKKEREN.

Ven, ingen ser os, — lad os føle!

SKOLEMESTEREN.

Det var usømmeligt at søle
sig ned i menneskenes sfære.
En mand skal, efter prestens lære,
på en gang ikke to ting være;
selv den, som vil, ej være kan
et menneske og embedsmand;
man være bør — i alt som noget —
en efterligning af vor foged.

KLOKKEREN.

Hvi just som han?

SKOLEMESTEREN.

I mindes vel
den store brand i fogedgården,
da ud arkivets skat blev båren
og reddet?

KLOKKEREN.

Ja, det var en kveld —

SKOLEMESTEREN.

En uvejrskveld, og fogden stræved;
det var, som om han tifold leved; —
men fanden stod og lo i stuen;
og fluks hun så ham, hylte fruen:
o, frels din sjæl, min kære ven, —

den onde står dig efter livet!
Da råbte fogden gennem luen:
min sjæl? Til helvede med den, —
hjælp blot at bære bort arkivet!
Se, han er foged ud og ind
med hud og hår, i sind og skind,
og derfor ved jeg vist han vinder
didhen, hvor han sin livsløn finder.

KLOKKEREN.

Og hvor er det?

SKOLEMESTEREN.

Naturligvis
I gode fogders paradis.

KLOKKEREN.

Min lærde ven!

SKOLEMESTEREN.

Hvad godt?

KLOKKEREN.

Jeg tror
jeg bagom hvert af jeres ord
formærker tegn på tidens gæring;
thi gæring er her, det er visst;
den kendes gennem alles brist
på agt for gammel hævdet sed.

SKOLEMESTEREN.

Det mugne må i muldet ned;
det rådne er det færskes næring; —
her hules slægtens bryst af tæring,

og kan ej ondet hostes op, —
så ned i kisten med dets krop.
Ja, gæring er her, det er sikkert,
det observeres uden kikkert.
Hin dag, den gamle kirke faldt,
det var, som tog den med sig alt,
hvori vort liv til samme stund
slog rod og trevl og fandt sin grund.

KLOKKEREN.

Der kom en stilhed over mængden.
De havde råbt: riv ned, riv ned!
men skriget holdt ej ud i længden,
og mangen blev om øret hed
og skotted sky og stod betænkelig,
da bygdens gamle gudehus
for alvor skulde ned i grus, —
og mange fandt, den var ukrænkelig.

SKOLEMESTEREN.

Men mængden mente, tusend bånd
dem knytted til det gamles ånd,
sålænge ej det nye slot
var viet ind solid og godt;
og derfor under angst og spænding
de agtede på tingens vending,
og blinked mod den store dag,
da stryges skal det slidte flag,
da friske farver frit skal flomme; —
dog, alt som spiret opad steg,
blev flokken mere tavs og bleg, —
og nu, — ja nu er tiden omme.

KLOKKEREN
(peger ud til siden).

Se myldret! Både stor og liden
er stimlet hid.

SKOLEMESTEREN.

I tusendvis.
Hvor stilt det er!

KLOKKEREN.

Og dog det dønner,
som havet dønner før en bris.

SKOLEMESTEREN.

Det folkehjertet er, som stønner; —
det er, som om der gik den viden
igennem dem, at stor er tiden;
det er, som om de stævntes ud
til thing og skulde bytte Gud.
Hør, hvor er presten? Jeg er klemt; —
jeg skulde ønske jeg var gemt!

KLOKKEREN.

Jeg med, jeg med!

SKOLEMESTEREN.

I slig en stund
en lodder ej sin egen bund;
hvert dyb et dybere har under;
en vil, en viger og en stunder!

KLOKKEREN.

Ven!

SKOLEMESTEREN.

Ven igen!

KLOKKEREN.

Hm!

SKOLEMESTEREN.

Tal! — I nøler?

KLOKKEREN.

Jeg tror bogstavelig vi føler!

SKOLEMESTEREN.

Hvad! Ikke jeg!

KLOKKEREN.

Jeg ikke heller!
Et vidnesbyrd ej nogen fælder!

SKOLEMESTEREN.

Vi to er mænd, ej dumme jenter.
Godmorgen! Skolens ungdom venter.
(går.)

KLOKKEREN.

Nys så jeg syner som et fjog;
nu er jeg atter kølig, klog,
og lukket som en spændebog.
Til arbejd hist; — her er det ude,
og lediggang er fandens pude.
(går til den anden side.)

(Orgelet, som under det foregående har lydt dæmpet, bruser på engang stærkt og ender med en skærende mislyd. Lidt efter kommer BRAND ud.)

BRAND.

Nej! jeg kan ej tonen tvinge,
så den høres fuldt at klinge.
Orgelsangen blir til skrig;
loftets buer, hvælv og vægge,
tykkes knugende sig lægge,
tykkes trangt og træhårdt møde,
lukke rundt om sangen, lig
kistelåget om den døde!
Jeg har prøvet, jeg har fristet;
orglet har sit mæle mistet.
Røsten hæved jeg til bøn;
men den drev tilbage brusten,
som en klokkes, sprukken, rusten,
i et dumpt, hulbrystet støn.
Det var som Gud Herren stod
øverst tronende i koret,
slog med hånden vredt imod,
visende ifra sig ordet! —
Herrens hus skal bygges stort;
så det var jeg trøstig loved;
rydde, jævne, feje bort,
rive ned jeg glat nok voved; —
nu står værket færdiggjort.
Alle' korser sig i kor,
skriger: nej, hvor stor, hvor stor! —
Er det dem, som bedre ved det, —
eller mig, som ej kan se det?
Er den stor? Er dette hus
fuldt og helt, hvad jeg har villet?
Er i den hin anings brus,
som har født den af sig, stillet?

Ligner den det tempelbilled,
som jeg skimted stort i ånden,
hvælvet over verdens-vånden? —
Hm, hvis Agnes havde levet,
var det anderledes blevet,
stort i småt hun kunde se,
lyse fra mig tvivlens ve,
favne jord og himmel sammen,
lig et løvtag over stammen.

(**bemærker anstalterne til festen.**)

Grønne kranse, flag på stang;
skolen øver ind sin sang;
prestegården snart er fuld;
alle folk vil hilse på mig; —
de har rejst mit navn i guld!
Gud, giv lys, — hvis ej, så slå mig
tusend alen under muld!
Om en time åbnes festen;
alles tanker gælder presten;
presten er i alles munde!
Deres tanker kan jeg kende,
deres ord jeg føler brænde;
lov og pris går trolddomsbåret
som en isstrøm gennem håret!
Den som kunde, den som kunde
kaste glemsel om sig, skjule
hodet i et vilddyrs hule!

FOGDEN

(**kommer i fuld uniform og hilser strålende fornøjet**).

Nu har vi da den store dag,
sabbaten efter ugens seks;

nu firer vi vort sejl tildæks,
og hejser højt vort søndagsflag,
og går for strømmen lunt og småt
og ser at alt er såre godt!
Til lykke, ædle store mand,
hvis ry snart bæres vidt om land!
Til lykke; jeg er ganske rørt,
og dog uhyre glad tillige!
Men De —?

BRAND.

Jeg er som strubesnørt!

FOGDEN.

Ej, den fornemmelse må vige.
Nu må De præke, så det dundrer; —
mål hjorden skæppen fuld tilrands.
Der er jo slig en resonans,
at alle, jeg har talt med, undrer
sig højlig —

BRAND.

Så?

FOGDEN.

Ja selve provsten
har undret sig og højlig rost den.
Og hvilken ædel stil i værket!
Og hvilken mægtighed der bor
i formerne —

BRAND.

Det har De mærket?

FOGDEN.

Hvad mærket?

BRAND.

At den tykkes stor?

FOGDEN.

Ej blot den tykkes, — nej, den er,
i frastand set såvel som nær.

BRAND.

Den er det? Virkelig? De tror —?

FOGDEN.

Ja død og plage er den stor, —
for stor for folk så langt mod nord.
I andre lande ved jeg nok
man bruger større målestok;
men her hos os, som knebent bor
på brakmark og på golde hauser,
på strimlen mellem fjeld og fjord, —
her er den stor, så det forbauser!

BRAND.

Ja så det er, og vi har byttet
en gammel løgn kun for en ny.

FOGDEN.

Hvad nu?

BRAND.

Vi folkets hug har flyttet
fra mindesmærkets mugne ly
til nutids-spiret under sky.
Før skrålte koret: hvor ærværdig!
Nu brøler koret: se hvor stor, —
dens mage findes ej på jord!

FOGDEN.

Min kære ven, jeg må ihærdig
betegne hver som lovlig grov,
der til en større har behov.

BRAND.

Men hver skal eje klart den viden,
at kirken, som den står, er liden;
at dølge dette, var at lyve.

FOGDEN.

Nej, hør, — lad slige griller flyve!
Hvad skal det til, at kalde stygt,
hvad selv en har med møje bygt?
Folk er så inderlig tilfredse;
de tykkes alt er gildt og rigt,
at aldrig før de øjned sligt; —
o, lad dem tænke så for stedse!
Hvi skal vi pirke ved de stakler,
og pine dem med tændte fakler,
hvis lysning ingen skøtter om?
Alt kommer an på troens dom.
Det gør ej til, ej fra, en snus,
om kirken er et hundehus,
når folk kun uforstyrret tror,
at den er overmåde stor.

BRAND.

I alle forhold samme lære!

FOGDEN.

Idag er her desuden fest;
hver sjæl er på en vis vor gæst;
det vilde utilbørligt være,

om ej vi stelled alt som bedst.
Og mest for Deres egen skyld
det var urimeligt at røre
ved lidenhedens sandhedsbyld.

BRAND.

Hvorledes det?

FOGDEN.

Nu skal De høre.
Først har vort formandskab besluttet
at skænke Dem en sølvpokal,
hvis indskrift vilde blive gal,
om kirkens storhed af blev pruttet;
og sangen som er skreven til, —
og talen, som jeg holde vil,
blev også begge lige gale,
hvis værkets storhed skulde dale.
De altså ser, De må Dem give
og holde begge ører stive.

BRAND.

Jeg ser, hvad tidt mig skar i øjne, —
en løgnerfest til pris for løgne.

FOGDEN.

Men Gud bevares, kære ven; —
så stærke ord; hvor vil De hen!
Dog, for at få den smagssag endt,
så hør mit andet argument; —
som hint var sølv er dette guld;
thi vid, som kælebarn De sidder
i nådens yndest, agt og huld;
kort sagt, — De udnævnt er til ridder!

Idag De skal, som ordensmand,
gå stolt med korset midt på brystet.

BRAND.

Jeg alt af tyngre kors er krystet;
tag det ifra mig, hvo som kan.

FOGDEN.

Hvad nu? De blir ej mærkbart rystet
af rørelse ved slig en nåde?
De er i et og alt en gåde!
Men tænk Dem dog for Guds skyld om —

BRAND (stamper).

Den hele snak er spildt og tom; —
jeg fra Dem går, så klog jeg kom;
De har ej fattet mindste spor
af hvad der lå bag mine ord.
Jeg har ej ment den storhed, som
i fod og tommer ud kan måles,
men den, som dulgt tilbagestråles,
som isner og som ildner sjælen,
som vinker ind til drøm og dvælen,
som løfter lig en stjernenat,
som, som — gå fra mig! Jeg er mat; —
bevis, forklar, tal til de andre —
(går opover mod kirken.)

FOGDEN
(for sig selv).

Hvo kan i sligt et virvar vandre
og finde rede? Storhed sat
i noget, som tilbagestråles,
som ikke tommevis kan måles?

Og stjernenat? Så faldt jo ordet? —
Har presten prøvet frokostbordet? —
(går.)

BRAND
(kommer ned over pladsen).

Så ensom på de vilde vidder
jeg aldrig gik, som her jeg går;
hvert spørgsmål genlydsfattigt slår
tilbage de med kvæk og kvidder.
(ser ud, hvor fogden gik.)
Ham gad jeg knuse med min hæl!
Hver gang jeg prøver på at højne
hans syn udover kneb og løgne,
han spytter ud sin rådne sjæl,
uvorent, midt for mine øjne! —
O, Agnes, hvi var du for vek?
Mig trætter denne tomme leg,
hvor ingen vinder, ingen viger —.
Ja, håbløs er en ensom kriger!

PROVSTEN (kommer).

O, mine børn! O, mine får —!
Nej, om forladelse, — jeg mener
min embedsbroder! Festens scener, —
predikenen mig til hodet slår;
jeg indstuderte den igår,
men færsk den end i halsen står.
Dog nok om den ting. — Tag min tak;
De, som så mandigt isen brak,
som stolpred gennem skrål og snak,
som rev, hvad der var faldefærdigt,
og bygged stort og nyt og værdigt!

BRAND.

Langt frem endnu.

PROVSTEN.

Hvad, kære ven?
Står mer end vielsen igen?

BRAND.

I nybygt hus må flytte ind
en genfødt ånd, et tvættet sind.

PROVSTEN.

Sligt kommer ganske af sig selv.
Så stort og pent panelet hvælv,
så lyst et rum vil trække med sig,
at folket tvættet lader se sig.
Og denne skønne resonans,
som af hvert prestens ord gør to,
må øge menighedens tro
med hundrede procent tilmands.
Det er i sandhed resultater,
som ikke selv de store stater
skal kunne vise bedre frem. —
Alt dette skyldes ene Dem;
tag derfor af en embedsbroder
en dybtfølt tak, som jeg formoder
ved middagsbordet følges efter,
på denne Deres hædersdag,
af mangt bevinget foredrag
ifra provstiets yngre kræfter. —
Men, kære Brand, De er så bleg —?

BRAND.

Alt længe magt og mod mig sveg.

PROVSTEN.

Begribeligt; — så mangt at skøtte,
og alting uden hjælp og støtte.
Men nu er jo det værste over,
og alt en herlig dag os lover.
Kun ej forknyt; det glider nok!
På flere tusender en flok
fra fjerne prestegæld er samlet;
gå i Dem selv, og sig — hvem hamled
med Dem i talegaver op?
Se, Deres embedsbrødres trop
Dem møder nu med åbne arme,
og alle menighedens barme
for Dem er fyldt med tak og varme!
Og værket, som så godt er lykket!
Og alt, som er så prægtigt smykket!
Og dagens text, — hvor høj, hvor stor!
Og så det mageløse bord!
Jeg var just indom prestegården,
hvor netop kalven op blev skåren.
I sandhed, De, et dejligt dyr!
Jeg lover, det har voldt bestyr
at få sligt lækkert stykke fundet
i denne vanskelige tid,
da kødet står i ni mark pundet.
Men lad den fare indtil vidre.
Et andet ærind drev mig hid.

BRAND.

Tal kun; skær op, stik, riv og slid!

PROVSTEN.

Min fremgangsmåde, ven, er blidere.
Dog kort; thi knap er begges tid,
Det er et enkelt lidet punkt,
som De fra denne dag bør rette,
og det vil visst ej falde tungt.
Ja, jeg formoder De kan gætte
så halvt om halvt, hvorhen jeg sigter?
Det gælder Deres embedspligter.
De hidindtil har stundom lagt
på skik og brug forliden magt;
og skik og brug er dog det første,
om ikke egentlig det største.
Nå, Herregud, jeg vil ej skænde;
man er jo ung og man er ny;
man kommer fra den store by
og kan ej landsens forhold kende.
Men nu, min ven, nu er det vigtigt
at fatte sagen mere rigtigt.
De hidtil har formeget plejet
hver enkelts særlige behov;
den fejl er, mellem os sagt, grov.
Lad dem i massevis bli vejet;
kæm alle med den samme kam;
tro mig, De får ej deraf skam.

BRAND.

Forklar Dem bedre!

PROVSTEN.

Ser De vel, —
De har nu bygt til sognets held

en kirke. Den er klædebon
for fredens og for lovens ånd;
thi staten ser i religionen
den magt, som bedst forædler tonen, —
det værn, hvori dens tryghed bor, —
kort sagt, moralens rettesnor.
Se, statens forråd er kun tyndt;
den vil valuta for sin mynt.
God kristen, siges der, god borger.
Tror De, den øser penge ud
til gavn for godtfolk og for Gud,
og for sig selv at skaffe sorger?
Nej, staten, faer, er ikke gal;
og hvermands tilstand snart blev skral,
hvis ikke staten, strængt og nøje,
kun havde dette liv for øje.
Men dette statens formål, ven,
kun nåes ved dens embedsmænd,
og det vil sige her, dens prester. —

BRAND.

Hvert ord er visdom! Tal!

PROVSTEN.

Der rester
kun ganske lidt. Nu har De skænket
til statens nytte denne kirke,
og følgelig må Deres virke
til statens ophjælp være lænket.
I denne ånd jeg ser den fest,
som fejres skal i næste time,
i denne ånd skal klokken kime,

i den blir gavebrevet læst.
Med gaven følger da et løfte,
hvis kærne De bør nøje drøfte —

BRAND.

Ved Gud, så var det aldrig ment!

PROVSTEN.

Ja nu, min ven, det er for sent —

BRAND.

For sent? For sent! Det skal vi sé!

PROVSTEN.

Vær sindig! Jeg må næsten le!
Hvad er da her at hyle over?
Det er jo intet ondt, De lover!
Hver sjæl kan skøttes lige godt,
om staten tjenes med det samme;
to herrers tarv De nemt kan ramme,
hvis De Dem ter fornuftigt blot,
De er ej prest, for Peer og Pål
at fri fra syndestraffens bål,
men for at hele prestegældet
kan nyde godt af nådevældet;
dog, frelses sognet, er det klart,
hver enkelt får sin frelsens part.
Se, staten er, hvad knapt De aner,
nøjagtigt halv republikaner;
den hader frihed som en sot,
men ynder lighed såre godt;
dog lighed vindes aldrig, før
hver ujævnhed er nivelleret, —

Og det er det, De ikke gør!
De tvertimod har stærkt formeret
den ujævnhed i syn på sagen,
som aldrig forhen kom for dagen.
Før var enhver et kirkens led,
nu er han en personlighed;
og det er staten ikke tjent med;
og derfor går det og så sent med
at sammenskrabe ligheds-skatten
samt alle andre samfunds-goder;
thi kirken er ej længer hatten,
som skulde passe alle hoder.

BRAND.

O, hvilket langsyn åbnes nu!

PROVSTEN.

Kun ej forknyt; det intet båder;
skønt ej det nægtes kan, her råder
et virvar, så det er en gru.
Men er der liv, så er der håb;
og gennem kirke-gavens dåb
De øged Deres pligt: at virke
for statens hensigt med sin kirke.
I alting må en regel til,
hvis ej de spredte kræfters spil
skal, som en kåd utæmmet fole,
forstyrre både grind og hegn
og vedtægts tusend grænsetegn.
I alle ordnens forhold røbes
en lov, skønt den forskelligt døbes.

I kunsten kaldes den for skole,
og i vor krigerstand, så vidt
jeg mindes kan, at holde tritt.
Ja, det er ordet, kære ven!
Did er det, staten stævner hen.
Den finder, springmarche går for vidt;
på stedet marche er den for lidt; —
for hvermand lige lange skridt,
for hvermand samme takt i foden, —
se, det er målet for methoden!

BRAND.

For ørnen rendesten; — for gåsen
skykløftens svimmel over åsen!

PROVSTEN.

Vi, Gud ske lov, er ikke dyr; —
dog, skal vi bruge digt og fabel,
det bedst er, vi til skriften tyr.
Den har belægg for alt; den kryr
fra genesis til åbenbaringen
af alskens vækkende parabel.
Jeg vil nu bare minde om
hint projekterte tårn i Babel!
Sig selv, hvor langt de godtfolk kom?
Og hvorfor? Letvindt er forklaringen;
de holdt ej sammen i geleder,
de talte hver sit eget sprog,
de trak ej samlet under åg, —
kort sagt, de blev personligheder.
Det er den halve dobbelt-kærne,

som gemmes under fablens skal, —
at ensom ingen kan sig værne,
at sondret står enhver for fald.
Den, Gud vil slå i livets strid,
ham gør han først til individ.
Hos Romerne var satsens ramme,
at guderne tog hans forstand; —
men gal og ensom er det samme,
og derfor må hver ensom mand
til slut sig samme skæbne vente,
som den, der traf, da David sendte
på forpost oberst Urian.

BRAND.

Vel muligt, ja; men hvad så mer?
I død jeg undergang ej ser.
Og tror De da så fuldt og visst,
at hine bygværksmænd tilsidst,
med samme sprog og samme sind,
var lykkedes at bygge ind
i himlen Babels-tårnets tind?

PROVSTEN.

I himlen? Nej, det er just tingen,
at helt til himlen rækker ingen.
Det er den anden halve kærne,
som gemmes under fablens skal,
at hvert et bygværk står for fald,
som toppes vil ved himlens stjerne.

BRAND.

Til himlen rak dog Jakobs-stigen;
til himlen rækker sjælens higen.

PROVSTEN.

På den maner! Ja, Gud bevares!
Derom al vidre snak kan spares.
Naturligvis er himlen løn
for velført levnet, tro og bøn.
Men liv er et og tro et andet;
det skader begge, blir de blandet; —
seks dage skal ens gerning gøres,
den syvende skal hjertet røres;
stod kirken åben hele ugen,
var det forbi med søndagsbrugen.
De svækker ordets lutringsduft,
hvis ej det spares med fornuft;
thi religion, så vel som kunst,
må ikke flyde ud i dunst.
De trygt kan idealet se,
fra prækestolens hellige læ, —
men lægg det af med prestekjolen,
så fort De kommer ud i solen.
Som sagt, der er en lov i alt,
en lov, der kræver streng begrænsning,
og det er til fornøden rensning
af dette punkt at jeg har talt.

BRAND.

Et er mig klart, for mig ej passer
de statens tusend sjælekasser.

PROVSTEN.

Jo, ven, De vil just prægtigt fylde, —
men på en meget højere hylde; —
De må tilvejrs —

BRAND.

Det nåes ej ved
at søle mig i dyndet ned.

PROVSTEN.

Hvo sig fornedrer, skal ophøjes;
skal krogen gribe, må den bøjes.

BRAND.

Skal manden bruges, må han dødes!

PROVSTEN.

Gud fri os vel; hvor kan De tro,
at jeg har sligt isinde?

BRAND.

Jo!
Så skal det være! Først forblødes!
Man passer kun som benrad stiv
for eders gustne blegsot-liv!

PROVSTEN.

Jeg vil, ved Gud, ej årelade
en kat engang, langt mindre Dem;
men jeg har tænkt, det ej kan skade
at lukke døren lidt på klem
til vejen, hvor jeg selv gik frem.

BRAND.

Og skønner De, hvad De har krævet?
At jeg på statens hanegal
fornægte skal det ideal,
hvorfor til denne dag jeg leved!

PROVSTEN.

Fornægte, ven? Hvem kræver sligt?
Jeg har kun pegt på Deres pligt;

jeg vil at De skal i Dem sluge,
hvad Deres samfund ej kan bruge.
Behold det hele, hvis De vil, —
men luk det blot hermetisk til;
flyv, sværm, i Herrens navn, indvendigt,
men ikke åbenlyst for mængden;
tro mig, det straffer sig i længden
at te sig envist og ubændigt.

BRAND.

Ja, skræk for straf og håb om vinding
er Kains-mærket på din tinding;
det skriger at du, verdensklog,
dit hjertes rene Abel slog!

PROVSTEN (sagte).

Nu siger han min sandten «du»;
det går for vidt!
(højt.) Jeg vil ej nu
forlænge denne strid, men må
dog atter bede Dem forstå,
at vil De frem, så bør De vide,
hvad land De lever i, hvad tid;
thi ingen fanger sejr i strid,
har han ej tiden på sin side.
Se blot til kunstnerne, se digterne!
Tør de foragte samtidspligterne?
Se vore krigere! En sabel
med sleben egg er her en fabel!
Hvorfor? Fordi der er en lov,
som byder, agt dit lands behov.

Sin særlighed må hvermand tæmme,
ej højne sig og ej gå fremme,
men jævnt sig midt i massen gemme.
Human er tiden, siger fogden;
og dersom blot humant De tog den,
De kunde vorde noget stort.
Men af må alle kanter slibes,
og af må alle kviste knibes;
glat må De være, lig de andre,
og aldrig nogen særvej vandre,
skal værket varigt vorde gjort.

BRAND.

Væk, væk herfra!

PROVSTEN.

Ja, ganske visst;
en mand, som De er, må tilsidst
ind i en bedre virkekreds;
men skal De finde Dem tilfreds
i store forhold, som i små,
må tids-munduren trækkes på.
Af korporal med hånd om stokken
må takten bankes ind i flokken;
thi tidens fører-ideal
er hertillands en korporal.
Som korporalen fører sine
i kirken ind afdelingsvis,
så skal og presten føre sine
i sognevis til paradis.
Alt er så let; til grund for tro
De har auktoriteten jo;

og da den er på lærdom bygt,
så kan den følges blindt og trygt;
og hvordan troen frem skal bæres,
af lov og ritual jo læres.
Altså, min broder, — ej forknyt;
til eftertanke tiden nytt;
gransk stillingen, og ængst Dem ikke! —
Jeg vil i kirken prøve nøjere,
om jeg kan stemme tonen højere;
man er ej vant til resonans, —
den er så sjelden hertillands.
Farvel, farvel; jeg skal prædike
om menneske-naturens splid
og Gude-billedets forviskning. —
Men nu jeg tror det er på tid
at tage sig en let forfriskning.
(går.)

BRAND
(står en stund som forstenet i sine tanker).

Alt har jeg offret for mit kald,
for Guds, som jeg forblindet mente;
så skingred døgntrompetens skrald
og viste mig, hvad ånd jeg tjente.
Nej, endnu ej! De har mig ikke!
Hin kirketomt fik blod at drikke;
mit lys, mit liv her lagdes ned; —
men sjælen får de ikke med!
Forfærdeligt at stå alene, —
hvorhen jeg ser, at skimte død;
forfærdeligt at rækkes stene,
så hedt jeg hungrer efter brød.

Hvor sandt, hvor rædsels-sandt han talte, —
og lige vel, hvor afgrunds-hult.
Guds klarheds due sidder skjult;
ve, aldrig over mig den dalte. —
O, mødte mig kun en i tro —
og gav mig tryghed, gav mig ro!

(**Ejnar**, bleg, udtæret, sortklædt, kommer forbi på vejen og standser ved synet af Brand.)

BRAND
(skriger ud).

Du, Ejnar?

EJNAR.

Ja, så er mit navn.

BRAND.

Just nu jeg tørsted efter en,
hvis bryst ej var af træ og sten!
O, kom; kom inderst i min favn!

EJNAR.

Behøves ej; jeg er i havn.

BRAND.

Du bærer nag for hvad som hændte,
da sidstegang vi mødtes —

EJNAR.

Nej;
du har ej skyld. Jeg ser i dig
det blinde redskab, Herren sendte,
da vild jeg foer på verdens vej.

BRAND
(viger tilbage).

Hvad sprog er dette?

EJNAR.

Hvilens sprog, —
det sprog, som læres, når en trækkes
af syndens søvn og genfødt vækkes.

BRAND.

Forunderligt! Jeg havde hørt,
at du på ganske andre veje
var slået ind —

EJNAR.

Jeg var forført
af hovmod, tro på egen styrke.
De guder, verden plejer dyrke,
talentet, som jeg sagdes eje,
min sangerrøst var lutter farer,
som drog mig ind i Satans snarer.
Men Gud ske lov; han var mig god;
sit svage får han ej forlod;
han tog sig af mig, da det galdt.

BRAND.

På hvilken vis?

EJNAR.

Jo, jeg forfaldt.

BRAND.

Forfaldt? Hvortil?

EJNAR.

Til svir og spil;
han gav mig smag på kort og terninger —

BRAND.

Og *det* du kalder Herrens gerninger?

EJNAR.

Det var det første skridt til frelsen.
Derefter tog han fra mig helsen.
Jeg misted ganske mit talent;
min lyst til munterhed var endt;
jeg blev på hospitalet sendt, —
lå længe syg, lå som i luer, —
jeg syntes jeg i alle stuer
så tusender af store fluer, —
kom siden ud og blev bekendt
med nogle søstre, tre i antal,
som står i himlens sold og mandtal,
og disse, samt en theolog,
fik løst mig helt af verdens åg
og trukket mig af syndens garn
og gjort mig til Vorherres barn.

BRAND.

Ja så.

EJNAR.

Forskellige er stierne;
en går i dalen, en i lierne.

BRAND.

Men siden?

EJNAR.

Siden? Det er sandt;
så blev jeg afholdsprædikant;
men dette væsen stundom er

med fristelser formeget blandet;
jeg derfor greb til noget andet,
og rejser nu som missionær —

BRAND.

Hvorhen?

EJNAR.

Til Haleneger-landet.
Men det var bedst, om af vi brak!
min tid er dyr —

BRAND.

Du vil ej dvæle?
Se, her er fest idag.

EJNAR.

Nej tak;
min plads er hos de sorte sjæle.
Farvel!

(vil gå.)

BRAND.

Og intet mindes skimmer
dig standser her og byder spørge —?

EJNAR.

Hvorom?

BRAND.

Om en, som vilde sørge
ved svælget mellem nu og sidst —

EJNAR.

Nu aner jeg; du tænker visst
på dette unge fruentimmer,
som holdt mig under lystens net,
før jeg blev ren i troens tvætt.
Ja, hvordan står det til med hende?

BRAND.

Hun blev min hustru året efter.

EJNAR.

Det er uvæsentligt; jeg hefter
ej min opmærksomhed ved sligt;
det vigtige jeg kun vil kende.

BRAND.

Vort samliv blev velsignet rigt
med sorg og glæde; barnet døde —

EJNAR.

Det er uvæsentligt.

BRAND.

Å ja;
det var jo mere lån end gave,
og engang dages jo et møde.
Men siden gik hun selv herfra;
derinde grønnes begge grave.

EJNAR.

Det er uvæsentligt —

BRAND.

Det med?

EJNAR.

Om sligt jeg kræver ej besked;
jeg vide vil hvordan hun døde.

BRAND.

Med håbet om en morgenrøde,
med hjertets hele rige skat,
med viljen stærk til sidste nat; —
med tak for alt, hvad livet gav
og livet tog, hun gik i grav.

EJNAR.

Alt sådant er kun tant og skrømt;
nævn, hvordan hendes tro så ud.

BRAND.

Uryggelig.

EJNAR.

På hvem?

BRAND.

På Gud!

EJNAR.

Ak, kun på ham; så er hun dømt.

BRAND.

Hvad siger du?

EJNAR.

Fordømt, desværre.

BRAND (rolig).

Gå, slyngel!

EJNAR.

Helveds overherre
får også dig i sine kløer; —
så fuldt som hun, du evigt dør.

BRAND.

Du, usling, dømme tør til pølen!
Nys lå du selv i syndesølen —

EJNAR.

Ved mig der klæber ingen plet;
jeg skyllet er i troens tvætt;
afgneden er hver søleskvætt
på hellighedens vaskebret;

jeg renset har min Adams-ble
ved hjælp af vaktheds banketræ;
jeg som en messesærk ser ud
ved brug af bønnens sæbelud.

BRAND.

Tvi!

EJNAR.

Tvi igen. Her lugter svovl,
og jeg ser glimt af djævlens horn.
Jeg er et himlens hvedekorn, —
du avnen er på dommens skovl.
(går.)

BRAND
(ser en stund efter ham, med en gang lyser hans øjne op og han udbryder):

Det var manden, som jeg trængte!
Nu er alle lænker sprængte;
eget flag skal om mig bølge,
selv om ikke en vil følge!

FOGDEN
(kommer ilsomt).

Kære pastor, skynd Dem bare!
Kirkeprocessionens skare
er i orden til at fare —

BRAND.

Lad dem komme.

FOGDEN.

Uden Dem!
Husk Dem om og skynd Dem hjem!

Folket vil ej vente længer;
hele menigheden trænger,
lig et elvebrudd om våren,
stimlende til prestegården,
råber, de vil presten se.
Hør kun; atter råb på presten!
Skynd Dem; thi jeg frygter næsten
de skal inhumant sig te!

BRAND.

Aldrig jeg mit åsyn dølge
vil i eders flok og følge;
her jeg bliver.

FOGDEN.

Er De gal?

BRAND.

Eders vej er mig for smal.

FOGDEN.

Den blir smalere, jo længer
menigheden frem sig trænger.
Se, der stormer de min sandten!
Provst og prester, embedsmænd,
trænges ud på grøftekanten —;
kom dog, kom dog, kære ven;
brug indflydelses-krabasken!
Ha, for sent; de bryder hegnet;
processionen går i vasken!

(Mængden strømmer ind og bryder sig i vild uorden vej gennem festtoget fremover til kirken.)

ENKELTE STEMMER.

Prest!

ANDRE
(peger op mod kirketrappen, hvor BRAND står, og råber):

Se der!

ATTER ANDRE.

Giv åbningstegnet!

PROVSTEN
(klemt i trængslen).

Foged, hold dem inden grænser!

FOGDEN.

Ej min myndighed de ændser!

SKOLEMESTEREN
(til Brand).

Tal, og kast en lysning ind
i de urofyldte sind!
Er det stygt, hvad heller stort,
det, som her skal vorde gjort?

BRAND.

O, så går der dog en strømning
over folkets lummerstille!
Mænd, I står på vejens skille!
Helt I må det nye ville, —
alle rådne værkers rømning, —
før den store tempelhal
rejses, som den bør og skal!

EMBEDSMÆND.

Presten raser!

PRESTER.

Han er gal!

BRAND.

Ja, jeg var det, da jeg mente,
I på sæt og vis dog tjente
ham, som ånd og sandhed vil!
Og jeg var det, da jeg tænkte,
at jeg ham til eder lænkte
gennem prutnings leflespil.
Liden var den gamle kirke,
og jeg slutted fejgt som så:
dobbelt op, — det må forslå;
femfold op, — jo, det må virke!
O, jeg så ej, at det galdt
enten intet eller alt.
På akkordens vej jeg slingred; —
men idag har Herren talt.
Domsbasunen over huset
har i denne time skingret, —
og jeg lytted angst-omsuset, —
knust, som David stod for Nathan, —
slagen, vejret bort af skræk —;
nu er alle tvivlsmål væk.
Folk! Akkordens ånd er Satan!

MÆNGDEN
(under stigende gæring).

Bort med dem, som har os blindet!
Ned med dem, som stjal vor marg!

BRAND.

Bag jer selv boer fienden arg,
som har listet på jer bindet.

Hokret har I med jer kræfter,
kløvet eder selv itu;
derfor kommer spredthed efter
med sin hele hulheds-gru.
Hvad vil I ved kirken nu?
Stasen, stasen eder lokker, —
sang af orgel og af klokker, —
lysten til at gennemrisles
af en højheds-tales ild,
der den læspes, der den hvisles,
der den flommer, tordner, hegler,
efter alle kunstens regler!

PROVSTEN (sagte).

Fogdens snak han sigter til!

FOGDEN (ligeså).

Det er provstens væv, han snerter!

BRAND.

Helligstundens tændte kerter,
ydersiden kun I vil.
Og så hjem igen i sløvhed,
hjem til slæb og slid i døvhed,
sjælen klædt i hverdags-brogen,
som jer krop, — og livsensbogen
gemt og glemt på kistebunden
indtil næste helg er runden!
O, det var ej så jeg drømte,
da jeg offerkalken tømte!
Stort jeg vilde kirken bygge,
så dens hvælving kunde skygge,

ej blot over tro og lære,
men udover alt i livet,
som af Gud er livsret givet, —
over døgnets hverdagsdyst,
kveldens hvile, nattens kummer,
ungdomsblodets friske lyst,
alt, hvad ringt og rigt et bryst
lovligt som sit eget rummer.
Elven, som dernede skummer,
fossen, som i kløften brummer,
tonerne fra stormens lunger,
røsterne, hvor havet runger,
skulde smelte, sjælefangen,
sammen fuldt med orgelsangen
og med kvad fra folketunger.
Væk med værket her er gjort!
Kun i løgnen er det stort;
alt i ånden faldefærdigt,
eders usle vilje værdigt.
I vil alle spirers kvæling
gennem arbejdets fordeling;
under ugens dage seks
haler I Guds flag tildæks,
og det er kun på den syvende,
at det ses mod himlen flyvende!

STEMMER FRA MÆNGDEN.

Før os! Der er storm i vejret!
Før os, du, så har vi sejret!

PROVSTEN.

Hør ham ej, han har ej tro,
som det sømmer sig en kristen!

BRAND.

Nej, der nævnte du just bristen, —
bristen for os begge to,
bristen for det spredte hele!
Troen ejes kun af sjæle;
peg på en, som er en sjæl!
Peg på en, som ej har kastet
bort sin egen bedste del,
der han famled, der han hasted!
Gennem lystens spræl og sparken,
under gøgler-pibers lyd,
sløves I for livets fryd;
først, som udbrændt, sjæle-knarken
træder dansen foran arken!
Er af krøbling og af tåbe
bægret tømt til sidste dråbe, —
hej, da er det tid at håbe,
tid i bøn og bod at råbe.
Først I præget af jer slider,
lever jer til tobens-dyr, —
så til nådens port I tyr,
søger Gud — som invalider!
Derfor må hans rige ramle.
Hvad skal han med sjælegamle
rundtom sine fødders skamle?
Har han ikke sagt det højt, —
kun med blodets friske sprøjt

gennem alle sindets årer
han dig til sin arving kårer.
Kun som barn du riget vinder?
did får ingen ind sig lirke.
Kom da, både mænd og kvinder, —
mød med friske barnekinder
frem i livets store kirke!

FOGDEN.

Luk da op!

MÆNGDEN
(skriger som i angst).

Nej! Ikke denne!

BRAND.

Kirken har ej mål og ende.
Gulvet er den grønne jord,
vidde, vang, og hav og fjord;
himlen kun kan hvælvet spænde
over, så den vorder stor.
Der skal al din gerning gøres,
så det tør i koret høres;
du med ugens værk kan møde,
øver dog ej helligbrøde.
Den skal dække alt, som barken
dækker træets alt i stammen;
liv og tro skal smelte sammen.
Den skal døgnets gerning bære
enheds-helt med lov og lære.
Der skal dagens yrke være
et med flugt på stjernebanen,

barnets leg om julegranen,
kongedansen foran arken!

(der går som en storm gennem mængden; nogle viger; de fleste stimler tæt sammen om Brand.)

TUSEND STEMMER.

Lys er tændt, hvor før var mørke; —
et er: liv — og Gud at dyrke!

PROVSTEN.

Ve, han hjorden fra os lokker!
Foged, skriver, lensmand, klokker!

FOGDEN (dæmpet).

Skrig dog ikke så for pokker!
Hvem vil stanges med en stud?
Lad ham først få raset ud.

BRAND
(til mængden).

Bort herfra! Her er ej Gud, —
kan ej være mellem slige;
frihedsfagert er hans rige.
(vrider kirkedøren ilås og tager nøglerne i hånden.)
Her er jeg ej længer prest.
Gaven kalder jeg tilbage; —
af min hånd skal ingen tage
nøglerne til eders fest!
(kaster dem ud i elven.)
Vil du ind, du træl af muldet, —
kryb igennem kælderhullet;
myg din ryg er; kryb og buk;
lad i mørkets kvalm dit suk

stryge gifttungt langs med jorden,
lig et magtløst tærings-gisp!

FOGDEN
(sagte og lettet).

Ha, der røg hans ridderorden!

PROVSTEN
(ligeledes).

Så; nu blir han aldrig bisp!

BRAND.

Kom, du unge, — kom du friske;
låd et livspust af dig viske
støvet fra den skumle krog.
Følg mig på mit sejerstog!
Engang må du vågne dog;
engang må du, adelsvorden,
bryde freden med akkorden; —
ud af usseldommens nød;
ud af hele halvheds-røret; —
slå din fiende på øret;
byd ham krig på liv og død!

FOGDEN.

Holdt! Jeg læser oprørsakten!

BRAND.

Læs! Med jer jeg bryder pagten.

MÆNGDEN.

Vis os vejen! Vi skal følge!

BRAND.

Over viddens frosne bølge!
Gennem landet vil vi fare,

løse hver en sjælesnare,
folket sidder fanget i, —
luttre, løfte, gøre fri, —
knuse alle sløvheds-rester,
være mænd og være prester,
præge nyt det slidte stempel,
hvælve riget til et tempel!

(Mængden, hvoriblandt KLOKKEREN og SKOLEMESTEREN, stimler sammen om ham. BRAND hæves i vejret på mændenes skuldre.)

MANGE STEMMER.

Stor er tiden! Store syner
gennem lyse dagen lyner!

(Menneskemassen strømmer opigennem dalen; få blir tilbage.)

PROVSTEN
(til de bortdragende).

O, forblindede, hvad vil I?
Ser I ej, at Satans spil i
al hans tale ligger skjult!

FOGDEN.

Hej! Vend om; I hører til i
bygdens farvand, stilt og smult;
Godtfolk, stands, — I går tilgrunde! —
Hm, de svarer ej, de hunde!

PROVSTEN.

Tænk på eders hus og hjem!

RØSTER FRA MÆNGDEN.

Større hus skal voxe frem!

FOGDEN.

Tænk på eders eng og aker;
tænk på eders får og kør!

RØSTER.

Himlens dugg gav manna-kager,
da de kårne hungred før!

PROVSTEN.

Eders kvinder bag jer skriger!

RØSTERNE (langt borte).

Ej vi kender dem, som sviger!

PROVSTEN.

Barnet klager: faer forlod os!

HELE SKAREN.

Enten med os eller mod os!

PROVSTEN
(ser en stund med foldede hænder efter dem og siger fortabt):

Uden hjord, med savnets byrde,
står den gamle sognehyrde
plyndret ud til bare skjorten!

FOGDEN
(truer efter Brand).

Hans blir skammen; hans blir torten!
Snart, herr provst, er sejren vor!

PROVSTEN (grædefærdigt).

Sejren? De er fra os dragne —!

FOGDEN.

Ja, men vi er ikke slagne,
hvis jeg kjender mine får!
(følger efter.)

PROVSTEN.

Hvor monstro dog fogden går?
Efter dem, så sandt jeg lever!
Ha, sig atter modet hæver.

Jeg vil også med deroppe, —
slå i flok og gøre fanger!
Lægg mig sadlen på min ganger; — —
skaf en sikker fjeldvant hoppe!
(de går.)

(Ved den øverste sæter i bygden. Landskabet højner sig i baggrunden og går over i store og øde fjeldvidder. Det er regnvejr.)
BRAND, fulgt af mængden, — MÆND, KVINDER og BØRN, — kommer opover bakkerne.

BRAND.
Se fremad; did går sejrens flugt!
I dybet ligger bygden lukt,
og vejret har fra fjeld til fjeld
spændt over den sit tåge-tjeld.
Glem døsen i den skumle grænd;
flyv frit, flyv højt, I Herrens mænd!

EN MAND.
Vent, vent; min gamle faer er træt.

EN ANDEN.
Jeg fra igår har intet ædt —

FLERE.
Ja, stil vor sult og sluk vor tørst!

BRAND.
Frem, fremad over fjeldet først!

SKOLEMESTEREN.
Hvad vej?

BRAND.
Hver vej er lige god,
når kun den målet bær imod.
Følg efter her —

EN MAND.
Nej, der er brat;
vi vinder ikke frem før nat!

KLOKKEREN.
Iskirken ligger og derborte.

BRAND.
Den bratte vejen er den korte.

EN KVINDE.
Mit barn er sygt!

EN ANDEN.
Min fod er sår.

EN TREDJE.
Hvor finder jeg en læsknings-tår?

SKOLEMESTEREN.
Mæt mængden, prest; — se modet vakler.

MANGE STEMMER.
Prest, gør mirakler! Gør mirakler.

BRAND.
O, stygt jer trældom har jer mærket;
I lønnen vil forinden værket.
Op, ryst jer dødnings-sløvhed af, —
hvis ej, så gå igen i grav!

SKOLEMESTEREN.
Ja, han har ret; først frem til striden;
vi ved jo, vi får lønnen siden!

BRAND.
Det får I, folk, så sandt en Gud
ser klarsynt over verden ud!

MANGE RØSTER.

Han er profet! Han er profet!

FLERE I FLOKKEN.

Hør sig os, prest, — blir striden hed?

ANDRE.

Og blir den lang? Og blir den blodig?

EN MAND.

Prest, kræves det at være modig?

SKOLEMESTEREN (dæmpet).

Jeg kan vel være tryg for livet?

EN ANDEN MAND.

Hvad blir min del af sejrens løn?

EN KVINDE.

Jeg mister da vel ej min søn?

KLOKKEREN.

Er sejren os før tirsdag givet?

BRAND
(ser sig forvildet om i flokken).

Hvad spørges om? Hvad vil I vide?

KLOKKEREN.

Først om hvorlænge vi skal stride; —
derefter nævn vort stridsforlis,
og endelig — vor sejers pris!

BRAND.

Det spørges om?

SKOLEMESTEREN.

Ja vel; dernede
vi fik ej ret på tingen rede.

BRAND (oprørt).

Så skal I få det nu!

MÆNGDEN

(stimler tættere sammen).

Tal! Tal!

BRAND.

Hvorlænge striden vare skal?
Den vare skal til livets ende,
til I har alle offre bragt,
og løst jer fra akkordens pagt, —
til I har viljen hel ihænde,
til alle fejge tvivlsmål faldt
for budet: intet eller alt!
Og stridsforliset? Alle guder,
hver halvheds-ånd på højtids-hylden,
hver jordtræls-kæde, blank og gylden,
al eders slapheds sovepuder!
Og sejersprisen? Viljens renhed,
i troen flugt, i sjælen enhed, —
hin offerlydighed, som gav
med jubel indtil død og grav, —
en tornekrans om hvermands tinding, —
se, det skal vorde eders vinding!

MÆNGDEN

(under rasende skrig).

Forrådt, forrådt! Bedraget! Sveget!

BRAND.

Jeg har ifra mit ord ej veget.

ENKELTE.

Du sejr har lovet os ihænde; —
nu vil du den til offer vende!

BRAND.

Jeg sejr har lovet, — og jeg svær,
den vindes skal igennem jer.
Men hver, som går i første række,
må falde for sin fagre sag;
tør ej han det, så lad ham strække
sit våben inden kampens dag.
I fiendevold er dømt det flag,
som værges af en vilje svag;
hvis du af offerskrækken lammes, —
dødsmærket er du, før du rammes!

MÆNGDEN.

Vort eget fald han kræver frækt
til fromme for en ufødt slægt!

BRAND.

Igennem offrets ørkenvidder
går vejen til vort Kanaan.
Til sejr i fald! Hver slægtens mand
jeg byder op som Herrens ridder!

KLOKKEREN.

Jo, her vi dejligt i det sidder!
I bygden er vi sat i ban —

SKOLEMESTEREN.

Didned vi aldrig vende kan.

KLOKKEREN.

Og fremad, fremad ingen gider!

NOGLE.

Slå ham ihjel!

SKOLEMESTEREN.

Nej, det blev værre!
vi trænger jo en overherre!

KVINDER
(peger forskrækket nedover vejen).

Hu, provsten!

SKOLEMESTEREN.

Lad jer blot ej skræmme!

PROVSTEN
(kommer, fulgt af nogle af de tilbageblevne).

O, mine børn! O, mine får!
Lyt til den gamle hyrdes stemme!

SKOLEMESTEREN
(til mængden).

Ej mer vi har i bygden hjemme;
bedst at vi over vidden går!

PROVSTEN.

O, at I kan så tungt mig græmme,
og slå mit bryst så dybe sår!

BRAND.

Du såred sjæle år for år!

PROVSTEN.

Hør ikke på ham! Han jer mader
med hule løfter.

FLERE.

Det er sandt!

PROVSTEN.

Men vi er milde; vi forlader,
hvor vi oprigtig anger fandt.

O, gå dog i jer selv tilsidst,
og se den sorte helvedlist,
hvormed han folket om sig flokked!

MANGE.

Ja, det er sikkert; han os lokked!

PROVSTEN.

Og tænk jer om; hvad mægter I,
en ringe flok i vråen bårne?
Er I til noget storværk kårne?
Kan I de bundne gøre fri?
I har jer lille hverdagsdont;
hvad der går over den, er ondt.
Kan eders arm på valen nytte?
I værge skal jer lave hytte.
Hvad vil I mellem falk og ørn?
Hvad vil I mellem ulv og bjørn?
I blir kun overmagtens bytte, —
o, mine får, — o, mine børn!

MÆNGDEN.

Ja, ve os, — det er sandheds ord!

KLOKKEREN.

Og dog, da vi fra bygden foer,
vi lukked bag os hyttens dør; —
der er ej hjemmet nu, som før.

SKOLEMESTEREN.

Nej, han har lyst for folkets øjne,
har pegt på brist og sot og løgne;
ej længer menigheden sover;
det liv, som fordum var os nok,
blev uliv for den vågne flok.

PROVSTEN.

Ak, tro I mig, det går snart over.
Alt kommer i de gamle folder,
når blot en stund I stilt jer holder.
Jeg borger for at menigheden
skal snart fornemme fortidsfreden.

BRAND.

Vælg, mænd og kvinder!

NOGLE.

Vi vil hjem!

ANDRE.

For sent, for sent; langs vidden frem!

FOGDEN
(kommer ilsomt).

O, lykketræf at jeg jer finder!

KVINDERNE.

Å, kære, vakkre, vær ej vred!

FOGDEN.

Ej nu, ej nu; kom bare med!
En bedre tid for bygden rinder; —
hvis I fornuftigt laer jer sige,
er alle mand før kvelden rige!

FLERE.

Hvorledes det?

FOGDEN.

En fiskestim
på millioner står i fjorden!

MÆNGDEN.

Hvad siger han!

FOGDEN.

Gør alt iorden!
Sky viddens uvejr, sludd og rim.

Før styred stimen aldrig hid; —
nu, venner, for vor del af Norden
der rinder op en bedre tid!

BRAND.

Vælg mellem Herrens råb og hans!

FOGDEN.

Følg eders egen sunde sans!

PROVSTEN.

O, her er et mirakel hændt;
et fingerpeg fra himlen sendt!
Ak, jeg har drømt det jævnt og tidt,
men tænkte det var mareridt; —
nu ser vi klart hvorhen det sigter —

BRAND.

Jer selv I taber, hvis I svigter!

MANGE.

En fiskestim!

FOGDEN.

På millioner!

PROVSTEN.

Brød, guld til eders børn og koner!

FOGDEN.

Nu ser I vel, det ej er tid
at spilde eders kraft i strid,
især imod en overmagt,
som gør herr provsten selv forsagt.
Nu har I andre mål for øje,
end tomt at hige mod det høje.

Vorherre hytter nok sig selv;
befæstet er jo himlens hvælv.
Bland ej jer op i andres trætte,
men skynd jer, havets skat at lette;
det er et praktisk gøremål,
som øves uden blod og stål;
det bringer eder velstands-stoffer,
og kræver ej personligt offer!

BRAND.

Just offret står med lueskrift,
som Herrens krav, bag skyens rift!

PROVSTEN.

Ak, føler I til offer drift,
så kom kun trygt til mig en skøn dag, —
som for exempel næste søndag; —
jeg skal min sandten —

FOGDEN (afbrydende).

Ja, ja, ja!

KLOKKEREN
(sagte til provsten).

Beholder jeg min post som klokker?

SKOLEMESTEREN (ligeså).

Blir skolen tagen mig ifra?

PROVSTEN (dæmpet).

Ifald I mængdens stivsind rokker,
så vil man vistnok være mild —

FOGDEN.

Afsted, afsted; ej tiden spild!

KLOKKEREN.

Tilbåds, tilbåds, hver, som er klog!

NOGLE.

Men presten —?

KLOKKEREN.

Presten! Slip den gale!

SKOLEMESTEREN.

I ser jo her Vorherres tale,
som i en åben prentet bog.

FOGDEN.

Svig presten; det er ret og pligt;
han dåred jer med tant og digt —

FLERE.

Han løj for os!

PROVSTEN.

Hans tro er vrang;
og tænk, han har ej *laud* engang!

NOGLE.

Hvad har han?

FOGDEN.

Dårlig karakter!

KLOKKEREN.

Ja, det er sandt; det klart vi ser!

PROVSTEN.

Hans gamle moer forgæves vented!
han nægted hende sakramentet!

FOGDEN.

Han fast tog livet af sit barn!

KLOKKEREN.

Af konen med!

KVINDER.

Tvi, tvi, det skarn!

PROVSTEN.

Slet søn, slet faer, slet ægtemand! —
mon værre kristen gives kan!

MANGE STEMMER.

Vor gamle kirke rev han ned!

ANDRE.

I baglås han den nye vred!

ATTER ANDRE.

Han slang os på en havsnøds-planke!

FOGDEN.

Han stjal min dårekiste-tanke!

BRAND.

Jeg mærket ser på hvermands pande.
Jeg ser, hvor denne slægt vil lande.

HELE FLOKKEN (brølende).

Hej, hør ham ej! Af bygden driv
den helvedbrand med sten og kniv!

(BRAND drives med stenkast indover i ødemarkerne. Forfølgerne vender efterhånden tilbage.)

PROVSTEN.

O, mine børn! O, mine får!
Nu vender I til hjemmets arne;
lad anger eders øjne klarne,
og I skal se at godt det går.
Vi ved, Vorherre er så god;
han kræver ej uskyldigt blod; —
og vor regering er tillige
så mild, som knapt i noget rige;

og øvrigheden, amtmand, foged,
vil ikke gøre jer det broget,
og selv jeg er så kærlig, som
vor tids humane kristendom; —
jer overmænd vil allesammen
med eder bo i fred og gammen.

FOGDEN.

Men hvis her findes nogen brist,
så må den heles, det er visst.
Når først vi kommer lidt til ro,
så vælger vi en kommission,
som prøve skal i hvilket mon
der bødes kan på lys og tro.
Den bør bestå af nogle prester,
som jeg og provsten kalder til, —
desuden, dersom så I vil,
af klokker og af skolemester
samt andre mænd af folkets kreds, —
så I kan slå jer trygt tilfreds.

PROVSTEN.

Ja, vi skal lette al jer byrde,
som I den gamle sjælehyrde
idag har lettet for hans angst.
Den tanke gøre hvermand stærk,
at her er hændt et underværk.
Farvel; god lykke til jer fangst!

KLOKKEREN.

Ak, det er folk med kristen mildhed!

SKOLEMESTEREN.

De går sin gang i bramfri stilhed.

KVINDER.

De er så snilde og så pene!

ANDRE.

Så rigtigt folkelig gemene!

KLOKKEREN.

De kræver ikke ulivssår.

SKOLEMESTEREN.

De folk ved mer end Fadervor?

(Flokken drager nedover.)

PROVSTEN (til fogden).

Ak, dette vil forbedre tonen.
Nu er i alt et omslag nær;
thi, Gud ske lov, der noget er,
som bærer navn af reaktionen.

FOGDEN.

Mit værk det var, at alt spektakel
blev kvalt i selve fødselstimen.

PROVSTEN.

Ak, mest vi skylder hint mirakel —

FOGDEN.

Hvad for mirakel?

PROVSTEN.

Fiskestimen.

FOGDEN (blæser).

Det var en løgn naturligvis!

PROVSTEN.

Ja så? En løgn?

FOGDEN.

Jeg gav til pris,
hvad vrøvl mig først i munden faldt; —
kan sligt vel lastes, hvor det galdt
så vigtig sag?

PROVSTEN.

Nej, Gud bevares;
i nødsfald kan det godt forsvares.

FOGDEN.

Og desforuden, om et døgn,
når folket atter får sig sundet,
hvad gør det da, om sejr blev vundet
i kraft af sandhed eller løgn?

PROVSTEN.

Ven, jeg er ingen rigorist.
(ser indover i ødemarken.)
Men er det ikke Brand, som hist
sig slæber frem?

FOGDEN.

Jo, ganske visst!
En enlig kriger på sit tog!

PROVSTEN.

Nej; vent; en til jeg øjner dog —
langt bag ham!

FOGDEN.

Hvad; — det er jo Gerd!
Det følgeskab er karlen værd.

PROVSTEN (lystig).

Når stillet er hans offerdrift,
ham sættes bør slig mindeskrift:
her hviler Brand; hans sejr blev skral;
en sjæl han vandt, — og hun var gal!

FOGDEN
(med fingeren på næsen).

Men når jeg ret mig tænker om,
det dog mig forekommer, som
lidt inhuman var folkets dom.

PROVSTEN
(trækker på skuldrene).

Vox populi vox dei. Kom!
(de går.)

(Inde på de store vidder. Uvejret vokser og jager skyerne tungt over snesletten; sorte tinder og toppe træder hist og her frem og sløres atter af tågen.)

(BRAND, kommer blodig og forslået indover fjeldet.)

BRAND
(standser og ser tilbage).

Tusend fulgte mig af bygden;
ikke en vandt op til højden.
Gennem alle hjerter taler
trangen til en større tid;
over alle sjæle daler
ledingsbud til løftet strid.

O, men offret, offret skræmmer;
viljen vek og ræd sig gemmer; —
en jo for dem alle døde, —
fejghed er ej længer brøde!

(synker ned på en sten og ser sig sky omkring.)

Jævnt og tidt jeg måtte grue;
skrækken risled i mit hår,
når jeg gik, som barnet går,
under hyl og hundetuden,
i den mørke genfærdsstue.
Men jeg tvang min hjertebanken,
og jeg trøsted mig med tanken:
ude skinner lysets væld,
mørket er ej nat, ej kveld, —
her er skodder kun for ruden.
Og jeg tænkte, dagens skin,
sommerlivets klare lue,
skal igennem dørens bue
vælde fuldt og fagert ind
i den mørke genfærdsstue.

O, hvor bittert jeg bedrog mig.
Begsort nat imøde slog mig, —
og derude sad forstemte
spredte mænd langs fjord og vik,
holdt på minder, åndsforglemte,
gemte dem, som kongen gemte
årvis på sin Snefrids lig,
løste dødninglinets flig,
lytted over hjertekulen,
næred sig med livshåbs-smulen,
mente, nu sprang blodets røde
roser ud ifra den døde.

Ikke en, som han, sig hæved,
gav til graven hvad den kræved.
Ikke en iblandt dem ved:
liget drømmes ej tillive,
liget må i muldet ned,
ligets hverv kun er at give
næring til en nylagt sæd. —
Nat, kun nat, — og nat igen
over kvinder, børn og mænd!
Kunde jeg med lyn i hånden
frelse dem fra strådøds-vånden!

(springer op.)

Sorte syner ser jeg jage
lig et helridt gennem natten.
Tiden står i uvejrskofte,
maner med en livsdåds krav,
kræver svunget stål for stav,
kræver skeden tom ved hofte; —
frænder ser i strid jeg drage, —
brødre ser jeg sidde spage,
krøbne under gemselshatten.
Og jeg øjner mer endnu, —
usseldommens hele gru, —
klynk fra kvinden, skrig fra manden,
øret stængt for bøn og bud, —
ser dem riste sig på panden
navn af fattigfolk ved stranden,
folk med skillingspræg fra Gud.
Blege lytter de til braget,
tror at selvgjort afmagt skærmer. —
Regnbue over maj-vangen,
flag, hvor er du nu at se?

Hvor er nu de farver tre, —
de, der slog og fnøs fra stangen,
under storm af folkesangen,
til en konge og en sværmer
splitt og tunge skar i flaget?
Tungen brugte du til pral;
tør ej dragen vise tænder,
trænges ingen splittflags-ender; —
folkeskriget kunde tiet,
kongesaksen kunde biet;
flag med fredens fire hjørner
strækker til som nødsignal,
når en grundstødt skude tørner!
  Værre tider; værre syner
gennem fremtidsnatten lyner!
Brittens kvalme stenkulsky
sænker sort sig over landet,
smudser alt det friske grønne,
kvæler alle spirer skønne,
stryger lavt, med giftstof blandet,
stjæler sol og dag fra egnen,
drysser ned, som askeregnen
over oldtids dømte by. —
Da er slægten vorden styg; —
gennem grubens krumme gange
lyder nyn af drypvands-sange;
puslingflokken, travl og tryg,
frigør malmens bundne fange,
går med puklet sjæl og ryg,
glor med dvergens gridske øjne
efter guldets blanke løgne.
Sjæl ej skriger, mund ej smiler,

brødres fald ej hjerter kløver,
eget fald ej vækker løver; —
flokken hamrer, mynter, filer;
rømt er lysets sidste tolk;
slægten vorden er et folk,
som har glemt, at viljens pligter
ender ej, hvor evnen svigter!
  Værre tider; værre syner
gennem fremtidsnatten lyner!
Kløgtens ulv med gluf og glam
truer lærens sol på jorden;
nødskrig lyder op mod Norden,
byder leding ud langs fjorden;
dvergen hvæser tvær og klam, —
sligt er ikke sag for ham.
Lad de stærke samfund gløde;
lad de andre give møde;
vi har ikke råd at bløde, —
vi er små, vi savner evne
til et sandheds styrkestævne,
kan ej offre folkehelsen
for vor brøk af verdensfrelsen.
Ej for os blev kalken drukket,
ej for os hugg tornekransen
i hans tinding sine tænder,
ej for os blev Romer-landsen
i den dødes side stukket,
ej for vor skyld naglen brænder,
boret gennem fod og hænder.
Vi er små, er sidst i laget,
byder ledingsbudet trods!
Ej for os blev korset taget!

Spanrem-slaget, spanrem-slaget,
Ahasveri rap, som ruller
purpur om den dømtes skulder,
er passionens brøk for os!
(kaster sig ned i sneen og dækker ansigtet til; om lidt ser han op.)
Har jeg drømt? Er nu jeg vågen?
Alt er gråt og dulgt i tågen.
Var det syge syner kun,
hvad jeg så til denne stund?
Er det billed glemt og tabt,
hvori mandens sjæl blev skabt?
Er vort ophavs ånd besejret —?
(lyttende.)
Ha, det går som sang i vejret!

De usynliges kor
(suser i stormen).

Aldrig, aldrig blir du lig ham, —
thi i kødet er du skabt;
gør hans gerning eller svig ham,
ligefuldt er du fortabt!

Brand
(gentager ordene og siger sagte):

Ve mig, ve mig; snart jeg tror det!
Stod han ej i kirkekoret,
slog med hånden vredt mod ordet?
Tog han ikke alt mit eje,
stængte alle lysets veje,
lod mig kæmpe til det sidste,
lod mig nederlaget friste!

KORET
(lyder stærkere over ham):

Orm, du aldrig vorder lig ham, —
dødens bæger har du tømt;
følg ham efter eller svig ham,
ligefuldt din dåd er dømt!

BRAND (stille).

Agnes, Alf, de lyse dage,
liv i fred og liv i hvile,
bytted jeg mod kamp og klage,
rev mit bryst med offerpile, —
fældte dog ej folkets drage.

KORET
(mildt og lokkende).

Aldrig, drømmer, blir du lig ham,
arv og odel har du tabt;
alt dit offer gør ej rig ham; —
for dit jordliv er du skabt!

BRAND
(brister i sagte gråd).

Alf og Agnes, kom tilbage;
ensom sidder jeg på tinden,
gennemblæst af nordenvinden
bidt af genfærd, klamme, spage —!

(han ser op; en dæmrende plet åbner og vider sig ud i tågen; en KVINDESKIKKELSE står der, lyst klædt, med kåbe over skuldrene. Det er AGNES.)

SKIKKELSEN
(smiler og breder armene mod ham).

Brand, her har du mig igen!

BRAND
(farer forvildet op).

Agnes! Agnes! Hvad er dette!

SKIKKELSEN.

Alt var feberdrøm, min ven!
Nu skal sottens tåger lette!

BRAND.

Agnes! Agnes!
(vil ile hende imøde).

SKIKKELSEN (skriger).

Kom ej over!
Se dog sluget mellem os!
Her går fjeldets vilde fos.
(mildt.)
Ej du drømmer, ej du sover,
ej du mer med syner slås.
Du har været syg, du kære, —
drukket vanvids bittre drik,
drømt, din hustru fra dig gik. —

BRAND.

O, du lever! Lovet være —!

SKIKKELSEN (hurtigt).

Hys, tal heller derom siden!
Følg mig, følg mig; knap er tiden.

BRAND.

O, men Alf?

SKIKKELSEN.

Ej heller død.

BRAND.

Lever!

SKIKKELSEN.

Lever sund og rød!
Alle sorger har du drømt;
al din kamp var ikkun skrømt.
Alf er hos din gamle moer;
hun er frisk og han er stor;
end er bygdens kirke til;
den kan rives, hvis du vil; —
sognets folk dernede slider
jævnt, som i de gode tider.

BRAND.

Gode?

SKIKKELSEN.

Ja — da her var fred.

BRAND.

Fred!

SKIKKELSEN.

O, skynd dig, Brand; kom med!

BRAND.

Ak, jeg drømmer!

SKIKKELSEN.

Nu ej længer.
Men til røgt og ly du trænger —

BRAND.

Jeg er stærk.

SKIKKELSEN.

Ak, ej endnu;
bag dig lurer drømmens gru.
Atter vil du tåget glide
bort fra min og barnets side,

atter vil din tanke sløves, —
hvis ej lægemidlet prøves.

BRAND.

O, giv hid!

SKIKKELSEN.

Du selv er manden.
Du kun kan det, ingen anden.

BRAND.

Nævn det da!

SKIKKELSEN.

Den gamle læge,
som har læst så mangen bog, —
han, som er til bunden klog,
fundet har din sygdoms spor.
Alle syner, stygge, blege,
mantes frem med trende ord.
Dem må kækt du overstrege,
ud af mindebladet slette,
væk fra lovens tavle stryge.
De har voldt, at sotten faldt
på dig som en vildsinds-byge; —
glem dem, glem dem, vil du tvætte
sjælen ren for sot og syge!

BRAND.

Sig dem!

SKIKKELSEN.

«Intet eller alt».

BRAND (viger):

Er det så?

SKIKKELSEN.

Så visst jeg lever,
og så visst du engang dør!

BRAND.

Ve os begge! Sverdet svæver
draget over os som før!

SKIKKELSEN.

Brand, vær mild; min favn er varm;
hold mig med din stærke arm; —
lad os søge sol og sommer —

BRAND.

Anden gang ej sotten kommer.

SKIKKELSEN.

Ak, den kommer, Brand, vær tryg.

BRAND
(ryster på hovedet).

Den er slynget bag min ryg.
Ingen vilde drømmes gru, —
livets, livets kommer nu!

SKIKKELSEN.

Livets?

BRAND.

Følg mig, Agnes!

SKIKKELSEN.

Stå!
Brand, hvad vil du?

BRAND.

Hvad jeg må:
leve, hvad til nu er drømt, —
gøre sandt, hvad end er skrømt.

SKIKKELSEN.

Ha, umuligt! Husk, hvorhen
vejen bar dig!

BRAND.

Om igen!

SKIKKELSEN.

Rædslens ridt i drømmetågen
vil du ride fri og vågen?

BRAND.

Fri og vågen.

SKIKKELSEN.

Slippe barnet?

BRAND.

Slippe barnet.

SKIKKELSEN.

Brand!

BRAND.

Jeg må.

SKIKKELSEN.

Blodig rive mig af garnet?
Mig med offersvøber slå
indtil døden?

BRAND.

Jeg det må.

SKIKKELSEN.

Alle lys i natten slukke,
dagens solskær udelukke,
aldrig livets frugter plukke,
aldrig løftes lindt af sange?
O, jeg mindes dog så mange!

BRAND.

Jeg det må. Spild ej din bøn.

SKIKKELSEN.

Glemmer du din offerløn?
Alt dit løftningshåb bedrog dig;
alle sveg dig, alle slog dig!

BRAND.

Ej for egen løn jeg lider;
ej for egen sejr jeg strider.

SKIKKELSEN.

For et folk i grubens gange!

BRAND.

En kan give lys til mange.

SKIKKELSEN.

Dømt er jo dets fremtids-slægter!

BRAND.

Stort en enkelts vilje mægter.

SKIKKELSEN.

Husk at en med flamme-riset
manden drev af paradiset!
Porten har han lagt et slug for; —
over det du springer ej!

BRAND.

Åben lod han længslens vej!

SKIKKELSEN

(forsvinder i et brag; tågen vælter sig hvor den stod, og der skriges hvast og skærende, som fra en der flygter):

Dø! Dig har ej verden brug for!

BRAND
(står en stund som bedøvet).

Væk det jog i skoddens røg, —
fløj på store hvasse vinger
over vidden som en høg.
Kravet var en lillefinger
for at fange helt min hånd —!
Ha, det var akkordens ånd!

GERD
(kommer med en riffle).

Så du høgen! Så du høgen?

BRAND.

Ja, du; dennegang jeg så ham.

GERD.

Fort, sig vejen, han er strøgen;
vi vil efter, vi vil nå ham!

BRAND.

Intet våben bider på ham;
stundom tykkes han at fly,
hjerteramt af dødens bly, —
men vil baneslag du slå ham,
er han bag dig lige kry,
gækker, lokker dig påny.

GERD.

Rensdyr-skyttens riffle stjal jeg,
har den ladt med sølv og stål;
du kan tro, jeg er så gal ej,
som de siger!

BRAND.

Træf dit mål! (vil gå.)

GERD.

Prest, du halter jo på foden.
Hvad har voldt det?

BRAND.

Folket jog mig.

GERD (nærmere).

Rød, som blod fra hjerteroden,
er din tinding!

BRAND.

Folket slog mig.

GERD.

Før du havde sang i røsten, —
nu kun knirk, som løv om høsten!

BRAND.

Alt og alle —

GERD.

Hvad?

BRAND.

Bedrog mig.

GERD
(ser med store øjne på ham).

Hå, — nu kender jeg dig først!
Jeg har tænkt, at du var presten; —
tvi med ham og hele resten!
Du er manden, som er størst.

BRAND.

Dårligt mente jeg det næsten.

GERD.

Lad mig se på dine hænder!

BRAND.

Mine hænder?

GERD.

Nagle-såret!
Blodets dryp jeg ser i håret, —
biddet efter torne-tanden,
hugget vildt og hvast i panden.
Dig har korsets træ jo båret!
Faer har sagt, da jeg var liden,
det blev gjort for længe siden,
langt herfra, og af en anden; —
nu jeg skønner han mig dåred; —
ja, for du er frelser-manden!

BRAND.

Vig ifra mig!

GERD.

Skal jeg falde
ned og bede for din fod?

BRAND.

Vig!

GERD.

Du ødte jo det blod,
som har magt at frelse alle!

BRAND.

O, jeg ved ej frelsens fjæl
for min egen arme sjæl!

GERD.

Her er rifflen! Lad dem dræbes —!

BRAND
(ryster på hovedet).

Frem mod faldet skal der stræbes.

GERD.

Ej af dig; du går jo først!
I din hånd er naglehullet; —
du er udvalgt; du er størst.

BRAND.

Jeg er ringest kryb i muldet.

GERD
(ser opad; skyerne letter).

Ved du, hvor du står?

BRAND
(stirrer frem for sig).

Jeg står
ved det første trin af trappen;
højt er op og foden sår.

GERD (vildere).

Svar mig! Ved du, hvor du står?

BRAND.

Ja, nu falder tågekappen.

GERD.

Ja, den falder: Svartetind
peger helt i himlen ind!

BRAND (ser op).

Svartetind? Iskirken!

GERD.

Ja!
Kirkegæst du blev endda!

BRAND.

Tusend mile bort herfra! —
O, hvor inderligt jeg higer

efter lys og sol og mildhed,
efter fredens kirke-stilhed,
efter livets sommer-riger!

(brister i gråd.)

Jesus, jeg har råbt dit navn;
aldrig tog du mig i favn;
tæt forbi mig er du gledet,
gammelt ord på tungen lig;
lad mig nu af frelsens-klædet,
med den sande bods-vin vædet,
fange blot en fattig flig!

GERD (bleg).

Hvad er det? Du græder, du,
varmt, så det på kinden ryger, —
varmt, så bræens grav-lin stryger
dryppende fra top og tinde, —
varmt, så isen i mit minde
løses op i gråd herinde, —
varmt, så messekåben glider
nedad jøkel-prestens sider —!

(bævende.)

Mand, hvi græd du ej før nu!

BRAND
(klar, strålende og ligesom forynget).

Frostvejr bær igennem loven, —
siden sommersol fra oven!
Til idag det galdt at blive
tavlen, hvorpå Gud kan skrive; —
fra idag mit livsensdigt
skal sig bøje varmt og rigt.

Skorpen brister. Jeg kan græde,
jeg kan knæle, — jeg kan bede!
(synker iknæ.)

GERD
(skotter opover og siger sagte og sky):
Se, der sidder han, den stygge!
Det er ham, som kaster skygge,
der han pisker tindens sider
med sin brede vingefjær.
Nu er frelsens time nær —
dersom bare sølvet bider!
(kaster rifflen til kinden og skyder. Hult drøn, som af en rullende torden, lyder højt oppe fra bergvæggen.)

BRAND (farer op).
Ha, hvad gør du!

GERD.
Ramt han glider!
Jeg har truffet; — se, han falder;
hør, han skriger, så det gjalder!
Mange tusend fjær af hammen
fyger ned fra bergvægs-kammen; —
se, hvor han blir stor og hvid —!
Hej, han ruller ende hid!

BRAND (synker sammen).
Ja, hver slægtens søn tildøde
dømmes må for slægtens brøde!

GERD.
Tifold større himmeltelt
spændtes ud, da han blev fældt!
Se, han tumler; se, han ruller —

å, jeg vil ej længer grue;
han er hvid jo, som en due —!

(skriger i rædsel.)

Hu, det stygge, stygge bulder!

(kaster sig ned i sneen.)

BRAND

(krymper sig under den styrtende skred og siger opad):

Svar mig, Gud, i dødens slug! —
gælder ej et frelsens fnug
mandeviljens *qvantum satis* —?

(Skreden begraver ham; hele dalen fyldes.)

EN RØST

(råber gennem tordenbragene):

Han er *deus caritatis!*

